การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ

วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2568

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง : การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม
ผู้วิจัย : นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ
ปริญญา : รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน)
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ที่ปรึกษา : อาจารย์ ดร.สิทธิพรร์ สุนทร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ
ปีที่สำเร็จการศึกษา : 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 กลุ่มๆ ละ 2 คน จำนวน 12 คน ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการเพื่อจับประเด็นคำสำคัญเพื่อสร้างกลุ่มและประเภทจัดหมวดหมู่รูปแบบ หรือความเชื่อมโยง ของข้อมูลในแต่ละกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม พร้อมทั้งสร้างคำอธิบายให้แต่ละหมวดหมู่ได้ และพรรณาความ

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า สภาพทั่วไปหมู่บ้านมีการทอผ้าไหมขาย เช่น ผ้าซิ่นไหม ผ้าซิ่นธรรมดา การทอสาดหรือทอเสื่อ การตำข้าวโป่ง ข้าวเกรียบ การทอใยไหมพรมไว้ขายและประดับในพิธีหรืองานประเพณีต่าง ๆ สานตะกร้า สานกระติบข้าว สานแห ทำโคม สะพานไม้ การเผยแพร่ของทางชุมชน คือ วงมโหรี กิจกรรมการปลูกข้าว สอนการทำเกษตร มีร้านค้าหรือร้านอาหารที่เป็นคาเฟ่ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การใช้ภาษาและเทคโนโลยีสื่อสารไร้สาย มีการประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อออนไลน์กระจายสื่อ สื่อโซเชียล คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำและมีความร่วมมือที่จะพัฒนา การอนุรักษ์สถานที่ ผู้สูงอายุที่มีลูกหลานก็จะบอกและสอนต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น แสดงจุดเด่นของแต่ละตำบล อย่างเช่น กิจกรรมหลักและประเพณีใหญ่ ๆ คือ บุญบั้งไฟ กิจกรรมการใหม่ ๆ เช่น กางเต้นท์ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิตการดำนา หรือแต่ละช่วงฤดู เช่น ฤดูปลูกข้าวก็จะมีการทำกิจกรรม สามารถมาลองปลูกข้าว ถอนต้นกล้าข้าว กิจกรรมการปล่อยปลา สถานที่ถ่ายภาพ ประเพณีต่าง ๆ การสอนทำของพื้นบ้านการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบล 2) ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีสะพานไม้เก่าแก่ มีอ่างเก็บน้ำหนองแกดำ ที่มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ ประเพณีการแห่เทียนของ

ชุมชนที่สวยงาม วงมโหรี ทอเสื่อ ทอผ้า สานกระติบข้าว สานแห ข้าวเกรียบแบบบ้าน ๆ มรดกการทำเสื่อกกมาจากรุ่นสู่รุ่น คณะหมอลำ วัฒนธรรมที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวชม มีส่วนร่วมและร่วมสนุกการสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นว่าชุมชนของเราสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงและมีคุณค่าต่อสังคม ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วม ความระเบียบเรียบร้อยของชุมชน และความสามัคคีในการพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การต้อนรับที่ดีและพูดจาไพเราะ และ 3) ข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ควรจะมีการประชาสัมพันธ์ทางสื่อ สร้างเพจชุมชน ควรมีกิจกรรมในแต่ละเดือน ต้องมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวและให้เพิ่มลูกเล่นให้น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น มีงบประมาณมาช่วยสนับสนุนช่วยเหลือสนับสนุนเน้นการท่องเที่ยวที่ใส่ใจถึงสิ่งแวดล้อม ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เช่น การออกแบบกิจกรรมหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรม ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ร้านอาหารและระบบการคมนาคมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ปลูกฝังลูกหลานให้อนุรักษ์และพัฒนาและสอนให้ลูกหลานทำสืบทอดต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการ, ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, หมู่บ้านนำร่อง

RAJABHAT MAHA SARAKHAM UNIVERSITY

_____อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

Title : The Cultural Tourism Management of Pilot Villages in Maha Sarakham Province
Author : Miss Duangkamon Damrongwongcharoen
Degree : Master of Public Administration (Public and Private Management)
Advisors : Dr. Sitthiporn Soonthorn
Assistant Professor Dr.Somkiat Kiatcharoen
Year : 2025

ABSTRACT

The research objectives were; 1) To study the general condition cultural tourism aspect of the pilot villages in Maha Sarakham province 2) To study the cultural tourism potential of pilot villages in Maha Sarakham province and 3) To study recommendations on the development of cultural tourism of pilot villages in Maha Sarakham province. The populations consisted of 6 groups of key informants, 2 people each group, totaling 12 people. The research instrument used the in-depth interviews to collect data. Data analysis used keyword analysis to create clusters and categorize patterns, or relative data within each group or between groups along with creating a description for each category and describing.

The research results found that: 1) General conditions in cultural tourism of the pilot villages in Maha Sarakham province found that the general conditions of the villages was weaving silk for sale, such as sarong silk and ordinary sarong, weaving mat, giant rice crispy, rice cracker, weaving yarn fiber to sell and decorate in ceremonies or various traditional events, making baskets, making sticky rice baskets, weaving nets, making lanterns, wooden bridges, promoting their local community by gamelan band, rice planting activity, agricultural activity demonstration, shops or restaurant as café, creating a learning network, using language and wireless communication technology, promoting through online media, distributed media, and social media. People in the community were participated and cooperated to develop and preserve their community, elderly people who had children or grandchildren will teach their children from generation to generation, and showed the highlights of each sub-district, such as the

main activity and famous tradition, namely Bun Bang Fai, new activities such as setting up a tent or various activities to offer a variety of activities to tourists, such as the rice farming lifestyle or during each season, such as activity in rice planting season, there will be planting rice, plucking rice seedlings, fish releasing, location for taking photos, traditions, demonstration how to make local products, holding traditional cultural activities which were district identities. 2) The cultural tourism potential of the pilot villages in Maha Sarakham province found that there were the old wooden bridge, the Nong Kae Dam reservoir with an area of approximately 1,000 rai, the beautiful tradition of the candle festival in community, gamelan band, weaving mat, weaving clothes, making sticky rice baskets, weaving nets, local rice crispy, the inheritance of making mat from papyrus grass, Mor lam as the folk local music which are the varieties of cultures to show to the tourists to participate and enjoy. Creating value for products showed that the community was innovating, changing and had value to society, the villagers in the community were participated, peace in community, the unite of development, preservation, and cultural wisdom included the nice welcoming and the sweet words. 3) Recommendations on the development of cultural tourism of pilot villages in Maha Sarakham province: There should be promotion on the media, creating community page, and activities in each month. Must develop more features and more attractive tourist attractions, providing the budget to support and focusing on environmental tourism. Everyone should be encouraged to participate at every stage of development such as activity designing or cultural conservation. Facilities such as accommodations, restaurants and transportation systems should be developed in accordance with the culture. Cultivate the children to conserve, develop, and teach children to continue the heritage.

Keywords: Management, Cultural Tourism, Pilot Village

_____Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์ ดร.วัชรินทร์ สุทธิศัย ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.ภัณฑิลา น้อยเจริญ กรรมการ (ผู้ทรงคุณวุฒิ) อาจารย์ ดร.รังสรรค์ อินทน์จันทน์ กรรมการ (ตัวแทนอาจารย์ประจำ) อาจารย์ ดร.สิทธิพรร์ สุนทร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ เกียรติเจริญ ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ให้การช่วยเหลือ และดูแล ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ตั้งแต่ต้น จนเสร็จสมบูรณ์ ตลอดจนคณาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาค เอกชน รวมทั้งคณาจารย์พิเศษทุก ๆ ท่าน ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านในพื้นที่ในการวิจัย คือ บ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน บ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ และ บ้านแพง หมู่ 1 ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์เป็นอย่างดียิ่ง

ขอบพระคุณพ่อ คุณแม่ ผู้ให้กำเนิด ที่คอยพร่ำสอน ดูแลผู้วิจัยมาจนมีวันนี้ และขอบคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจสำคัญและอยู่เคียงข้างผู้วิจัยเสมอมา ขอบคุณ ดร.ดาริณี ปันกันสกุลที่ดูแลและทำให้การเรียนรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน ประสบความสำเร็จด้วยความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบูรพาจารย์ทุกท่านที่มีส่วนสร้างความเจริญด้านการศึกษาและประสิทธิประสาทวิชาให้ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จ

นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ

สารบัญ

หัวเรื่อง **หน้า**

บทคัดย่อ..... ก

ABSTRACT..... ค

กิตติกรรมประกาศ..... จ

สารบัญ..... ฉ

สารบัญตาราง..... ซ

บทที่ 1 บทนำ..... 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1

1.2 คำถามการวิจัย..... 3

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 4

1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 4

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 5

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 6

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม..... 7

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว..... 7

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม..... 26

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว..... 37

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน..... 41

2.5 ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม..... 57

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 61

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย..... 65

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ..... 65

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย..... 65

3.3 การเก็บรวมรวมข้อมูล..... 66

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล..... 66

หัวเรื่อง **หน้า**

บทที่ 4 ผลการวิจัย..... 68
4.1 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 68
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 69
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 84
5.1 สรุป..... 84
5.2 อภิปรายผล..... 87
5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย..... 89
บรรณานุกรม..... 92
ภาคผนวก..... 99
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์..... 100
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์..... 105
การเผยแพร่ผลงาน..... 113
ประวัติผู้วิจัย..... 114

สารบัญตาราง

ตารางที่ **หน้า**

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 69

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม กับทุนธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 29

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ชีวิตประจำวันของมนุษย์ย่อมต้องการช่วงเวลาในการพักผ่อนหรือการผ่อนคลายจากความเครียดที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยเฉพาะในสังคมอุตสาหกรรมดังเช่นปัจจุบัน ซึ่งถูกจำกัดด้วย เวลาในการทำงานและการดำเนินชีวิตอย่างหลีกเหลี่ยงไม่ได้ กิจกรรมนันทนาการจึงเกิดขึ้น เพื่อตอบสนองให้เกิดความสุขและการพักผ่อน ด้วยการทำกิจกรรมตามความชอบของแต่ละ บุคคล กิจกรรมนันทนาการจึงประกอบไปด้วยกิจกรรมหลากหลายรูปแบบและหลายประเภท (Oay Shivers, 1981, pp. 1-5 อ้างถึงใน ธนรัฐ นันทนีย์, 2556, น. 1) ตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เป็นต้นมาได้มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และถือได้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญส่วนหนึ่งของประเทศ อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศ (สินธุ์ สโรบล, 2546, น. 9) เอกสารทางวิชาการหลาย ๆ เรื่องชี้ให้เห็นว่า การเติบโตของ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และทรัพยากรอันเป็นฐานทรัพยากรของ การท่องเที่ยวอาจมีผลทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ประเด็นที่สำคัญคือจะทำอย่างไรให้การ ท่องเที่ยวสร้างความยั่งยืนให้ฐานทรัพยากรและมีส่วนสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน (อุดร วงษ์ทับทิม และสุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์, 2546, น. 21) จากการประชุม Earth Summit เมื่อปี 2535 ที่กรุงริโอเดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ได้มีข้อตกลงในการพัฒนาประเทศตามแผนแม่บทโลก หรือ Agenda 21 ส่งผลให้แต่ละประเทศรวมถึงประเทศไทยได้พัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็เป็นอีกอุตสาหกรรมหนึ่งที่ต้องเปลี่ยนบทบาทจากเดิมในอดีตโดยปรับ ระบบการจัดการท่องเที่ยวไปสู่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เพื่อให้ สอดคล้องตามแผนแม่บทการพัฒนาโลก Agenda 21 โดยการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องอยู่ ภายใต้ขอบเขตความสามารถในการรองรับของทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชุมชน โดยผู้ที่มีเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจำเป็นต้อง ส่งเสริมรักษาวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตท้องถิ่นของชุมชนและยังเป็นโการส่งเสริมให้เกิดความ หลากหลายของทรัพยากรแต่ละท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542, ทิพวรรณ พุ่มมณี, 2554) หลังโลกเหี่ยวเฉาจากการแพร่ระบาดมานานเกือบ 3 ปีเต็ม ในที่สุดลกก้าวพ้นสู่ยุคหลังโควิดอย่างเป็นทางการ ผู้คนจำนวนมากกลับมาเดินทางลัด

ฟ้าไปมาหาสู่กันอีกครั้ง พรมแดนระหว่างประเทศเปิดออก นักเดินทางปักหมุดยังจุดหมายปลายทางที่เคยคิดถึงอีกครั้ง ขณะที่ปี 2022 เป็นการเดินทางสู่จุดหมายปลายทางที่เราคุ้นเคยเพื่อเยียวยาความโหยหาและคิดถึง ในปี 2023 นักเดินทางจะมองหาประสบการณ์ที่ก้าวไปอีกระดับ ลึกซึ้งมากขึ้น เฉพาะเจาะจงมากขึ้น ใส่ใจสิทธิประโยชน์มากขึ้น ขณะเดียวกันบิ๊กเทรนด์อย่างการท่องเที่ยวแบบรักษ์โลกกลับซึมลึกเข้าสู่วิถีนักเดินทางอย่างเป็นธรรมชาติ กลายเป็นสิ่งธรรมดาสามัญที่นักเดินทางต่างพึงใส่ใจและปฏิบัติ หลังจากเดินทางเพื่อการพักผ่อนและสนุกสนานในช่วงปลายปี 2022 ช่วงกลางปี 2023 เป็นต้นไป ผู้คนจะเริ่มมองหาทริปเดินทางที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น หรืออาจเป็นการเดินทางที่มีส่วนช่วยพัฒนาหรือเพิ่มคุณภาพชีวิตตนเอง การเลือกเนื้อหากิจกรรมกลายเป็นตัวแปรหลักในการตัดสินใจการเดินทางแทนจุดหมายปลายทางหรือเมืองต่าง ๆ จากประเทศทั่วโลก หลายโรงแรมและรีสอร์ตพยายามสร้างจุดเด่นเพื่อดึงดูดนักเดินทาง ข้อมูลล่าสุดจาก Netflix เผยว่า 70 เปอร์เซ็นต์ของสถานที่ที่ใช้ถ่ายทำรายการ ละคร และภาพยนตร์ กลายเป็นสถานที่ชื่นชอบของนักเดินทาง เช่น ปารีส กลับมาได้รับความนิยมอีกครั้ง มียอดจองที่พักในปี 2023 สูงกว่าช่วงแพร่ระบาดมากถึง 20% เป็นผลมาจากซีรีส์เรื่อง Emily in Paris (อ้างอิงจากรายงานของ Expedia) หรือหลายคนเลือกเดินทางไปนิวซีแลนด์อีกครั้งเพื่อสัมผัสประสบการณ์ของ Middle Earth จาก The Lord of the Rings: The Rings of Power

ในปี 2023 จะเห็นได้ว่าโรงแรมและรีสอร์ต หันมาจัดแพ็กเกจแบบ All-Inclusive มากขึ้น และเป็น All-Inclusive แบบคุณภาพ ที่สร้างนิยามใหม่ให้แก่บริการ All-Inclusive ไม่ได้แค่เสิร์ฟแต่อาหารแบบบุปเฟต์ หรือบังคับทำกิจกรรมที่ไม่น่าสนใจ แต่อาหารที่รวมอยู่เหล่านั้นจะต้องเลือกสั่งได้อร่อยและมีคุณภาพ รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีให้ทำตลอดการเข้าพักจะเป็นกิจกรรมยอดนิยมหรือเอื้อต่อชุมชน ซึ่งก่อนการแพร่ระบาดของโควิด การนอนเป็นแค่กิจวัตรประจำวันของการนักเดินทาง แต่ปัจจุบันปัญหาออฟฟิศซินโดรม ความวุ่นวาย ความเครียดของคนเมือง ส่งผลให้คนหลับนอนหลับยากขึ้น การนอนอย่างมีคุณภาพจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่นักเดินทางเลือกคำนึงก่อนตัดสินใจเลือกที่พักใดที่พักหนึ่ง เตียงนอนนอนดีไหม? มีเมนูหมอนให้เลือกสรรหรือเปล่า ภาวะโลกรวนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่คนทั่วโลกต่างตระหนักและจำต้องช่วยกันพยุง ก่อนที่โลกของเราจะก้าวข้ามเข้าสู่จุดที่ไม่สามารถหวนกลับได้ เมื่อธรรมชาติเปลี่ยน พฤติกรรมเราต้องเปลี่ยนตาม ในปีนี้มาตรฐานความยั่งยืนและดูแลสิ่งแวดล้อมจะเป็นนโยบายหลักที่คนในวงการท่องเที่ยวใส่ใจและคำนึงเป็นสิ่งแรก รีสอร์ตและโรงแรมใหญ่ล้วนเลิกใช้พลาสติกแบบใช้แล้วทิ้ง รวมถึงบรรจุภัณฑ์ที่เป็นพลาสติกอื่น ๆ ด้วย นักเดินทางไม่ว่าจะเป็นสายบุกป่าฝ่าดง หรือนอนเอื่อยในโรงแรม ต่างหันมาสนับสนุนโรงแรมและผู้ประกอบการที่คำนึงถึงความยั่งยืนเป็นอันดับแรก

การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาศักยภาพคน การพัฒนาสินค้าและบริการให้มีความพร้อมปรับเปลี่ยนไปสู่ชุมชนท่องเที่ยว และเป็นฐานสำคัญใน

การพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ ทำให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน รวมถึงการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว กระแสหลักสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นกลไกก่อให้เกิดการค้าขายสินค้าและบริการที่มาจากภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน จะเกิดการกระจายรายได้ทุกภาคส่วน โดยคนในชุมชนไม่ต้องออกไปแสวงหารายได้จากภายนอก นับเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จังหวัดมหาสารคาม เป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สะดืออีสาน) เป็นมหามงคลนามที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงพระราชทาน ให้เป็นชื่อเมืองครั้งทรงโปรดเกล้าฯ ตั้งเมืองเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม พ.ศ. 2508 มีความหมายว่า ถิ่นฐาน ที่อุดมสมบูรณ์ด้วยความ ดีงามทั้งปวง จุดเด่นของมหาสารคามนอกจากจะเป็นเมืองการศึกษาแล้ว ยังเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรม นอกจากงานบุญประเพณีประจำปี สิ่งเหล่านี้จะทำให้ชุมชนสามารถนำ จุดแข็งทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี งานหัตถกรรมพื้นบ้าน สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มาบริหารจัดการเพิ่มมูลค่าให้กับหมู่บ้าน เกิดการเชื่อมโยงประเพณี โดยเฉพาะชาวอีสานที่ยึดถือ ประเพณี 12 เดือน และความผูกพันความเชื่อมโยงกับงานทางด้านพุทธศาสนากับศิลปวัฒนธรรม ต่อยอดให้กับชุมชน เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมกระจายรายได้สู่ชุมชนให้ยั่งยืน แต่ที่ผ่านมายัง ไม่ได้นำออกมาใช้อย่างเต็มที่ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้หมู่บ้าน นำร่อง ในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป บริบทชุมชน ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพื่อหาแนวทาง ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดมหาสารคาม

1.2 คำถามการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคามได้นำมา สู่คำถามการวิจัย ดังนี้

1.2.1 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นอย่างไร

1.2.2 ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในหมู่บ้านนำร่อง มีลักษณะอย่างไร

1.2.3 ข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม มีอย่างไรบ้าง

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ ดังนี้

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

1.3.2 เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

1.3.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงนวัตกรรม การมีส่วนร่วมของชุมชน

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 12 คน แบ่งเป็น 6 กลุ่ม ๆ ละ 2 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านนำร่อง

กลุ่มที่ 2 ตัวแทนกลุ่มอาชีพหรือร้านจำหน่ายสินค้า

กลุ่มที่ 3 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนำร่อง

กลุ่มที่ 4 ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลุ่มที่ 5 ตัวแทนหน่วยงานรับผิดชอบหรือสนับสนุนโดยตรง ได้แก่ การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน และประชาสัมพันธ์จังหวัด

กลุ่มที่ 6 ผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวมาใช้บริการแล้ว

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัย คือ บ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน บ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ และ บ้านแพง หมู่ 1 ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาในการวิจัย

ระยะเวลาในการวิจัยระหว่าง 1 กรกฎาคม 2567-15 มกราคม 2568

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

หมู่บ้านนำร่อง หมายความว่า บ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน บ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ และ บ้านแพง หมู่ 1 ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์ หรือการประกอบอาชีพ รวมถึงการนำเสนอโบราณสถาน โบราณวัตถุ และ ศาสนสถาน ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชุมชน

วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง ระบบการผลิต ระบบความสัมพันธ์และระบบคุณค่า ของชุมชนและการส่งผลต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการ ดำเนินงานจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยอาศัยปัจจัยด้าน วัฒนธรรมชุมชน การพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมของประชาชน

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว โดยอาศัยลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว
2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สะดวกและปลอดภัย
3. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวและชุมชนในระหว่างการท่องเที่ยวหรือเที่ยวชม
4. ความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยสนับสนุนการท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขาที่สะอาด ปั๊มน้ำมัน ร้านสะดวกซื้อ ถนน ที่จอดรถ ร้านคำขุมชน รถโดยสารสาธารณะ ป้ายหรือเอกสารชี้เส้นทางและจุดสำคัญ

สภาพทั่วไป หมายถึง ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนที่ประกอบด้วย คน (People) ความสนใจร่วมกัน (Common Interest) อาณาบริเวณ (Area) ความสัมพันธ์ของสมาชิก (Relationship) วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี (Cultural Traditions)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบสภาพทั่วไป บริบทชุมชนด้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของหมู่บ้านนำร่องในจังหวัดมหาสารคาม

1.6.2 ได้ทราบถึงศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

1.6.3 ได้ทราบข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

1.6.4 ข้อสนเทศที่ได้เป็นข้อมูลในการวางแผน กำหนดกลยุทธ์ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดมหาสารคามให้ดีขึ้น ก่อให้เกิดรายได้ ชื่อเสียงและคุณภาพชีวิตที่ดี

บทที่ 2
การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัย เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า หลักการ เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอหัวข้อต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นการแสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินจากแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ เดินทางไปเยือน และเป็นการช่วยผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าและความเครียด ส่งผลทำให้ สุขภาพทางกายและจิตใจสดชื่นพร้อมที่จะกลับไปเผชิญกับภารกิจต่าง ๆ และการดำรงชีวิตที่จำเจ สำหรับประเภทของการท่องเที่ยวมีหลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น ใน ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็ยังเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่เกิดขึ้นเพื่อผ่อนคลายความตึง เครียดจากกิจการงานประจำ โดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึงการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกลและการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่ก็ตาม ปัจจุบัน การผลักดันและให้ความสำคัญเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในระดับสากลให้เป็นหนึ่งในกระแส ของการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งประกอบด้วยกระแสความต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมกระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวหมายถึงการเดินทางออกจากบ้านพักเป็นการชั่วคราวโดยใช้เวลา ระยะเวลาสั้น มีจุดหมายเพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตรหรือวัตถุประสงค์อื่น ๆ ทางด้านท่องเที่ยว มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์ (2557, น. 4) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของบุคคลหนึ่งจากอีกที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อพักผ่อน หรือติดต่อทางธุรกิจโดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป

นิศา ชัชกุล (2557, น. 2) ให้ความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึง เป็นกิจกรรมการเดินทางจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ซึ่งนับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทาง จะต้องประกอบด้วยปัจจัยสามประการเป็นอย่างน้อย คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

วรรณา วงษ์วานิช (2545) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความผ่อนคลาย เป็นการพักผ่อนที่นอกเหนือจากการทำงาน มีการเดินทางออกจากที่พักมีการบริการเกิดขึ้นเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว รวมไปถึงการสร้างความพึงพอใจ โดยมีวิธีการความประสงค์ในการเดินทางที่แตกต่างกันไปหลากหลายรูปแบบ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2560, น. 52) กล่าวว่า องค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้น ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อปี ค.ศ. 2506 และได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1. การเดินทาง หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้างโดยมีการวางแผนการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางใกล้หรือระยทางไกลก็ได้

2. จุดหมายปลายทาง หมายถึง จุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม โดยเป็นสถานที่ ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่พอเพียงสำหรับตอบสนองความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

3. ความมุ่งหมาย หมายถึง การมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกันซึ่งผู้เดินทางคนหนึ่งอาจมีความมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็เป็นได้

อรทัย มูลคำ (2562, น. 14) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของมนุษย์จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยประจำไปยัง

สถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยความสมัครใจ และเหตุผลหลักของการเดินทางท่องเที่ยวมิใช่เพื่อการไปประกอบอาชีพหรือหารายได้

อรรถพงศ์ ศรีตะลาลัย (2562, น. 13) สรุปว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปรกติของตนเองไปยังที่อื่น ๆ เพื่อแสวงหาความสุขสำราญ และมีการพักแรมในที่เดินทางอย่างน้อย 1 คืน หรือเกิน 24 ชั่วโมง แต่การเดินทางนั้นต้องเดินทางด้วยความสมัครใจ ต้องไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้

ปุณยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล (2563, น. 15) กล่าวว่า การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากที่พักอาศัยถาวร ไปยังที่อื่นชั่วคราว โดยมีจุดหมายปลายทางใดปลายทางหนึ่งที่ตนได้วางแผนหรือมีความต้องการเดินทาง เพื่อประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นการเดินทางที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อประกอบอาชีพ

พิศมัย จัตุรัส (2565, น.12-13) สรุปว่า การท่องเที่ยว หมายถึงกิจกรรมการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว ด้วยความสมัครใจ และมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เช่น เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ สนุกสนานเพลิดเพลิน เยี่ยมเยือนญาติมิตรติดต่อธุรกิจ เป็นต้น โดยต้องมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพ หรือหารายได้ในขณะที่เดินทางซึ่งนิยามความหมายของการท่องเที่ยวของการศึกษาในครั้งนี้ คือ การเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อชมความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี สถาปัตยกรรม และวิถีชีวิตชุมชน

สรุป การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง หรือการเดินทางจากถิ่นพำนักที่อาศัยประจำไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเพื่อสร้างความผ่อนคลาย เป็นการพักผ่อนที่นอกเหนือจากการทำงาน มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ การเดินทาง จุดหมายปลายทาง และความมุ่งหมาย

2.1.2 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

ศรัญยา วรากุลวิทย์ (2547, น. 9) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวนำมาซึ่งประโยชน์ต่อประเทศหลายประการ ดังนี้

1. เป็นการเพิ่มรายได้ประชาชาติ
2. มีผลต่อการเพิ่มภาษี
3. ช่วยแก้ไขปัญหาดุลย์การชำระเงิน
4. บังเกิดผลต่อการสร้างงานและการจ้างแรงงาน ทำให้เกิดการแพร่กระจายรายได้อย่างกว้างขวาง

กุลวรา สุวรรณพิมล (2548, น. 34-35) ได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. ความสำคัญต่อเศรษฐกิจ

1.1 ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น การท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศมีส่วนช่วยให้ประเทศได้รับรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศ และรายได้ดังกล่าวก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการส่งสินค้าออกไปขายในต่างประเทศ แต่เป็นสินค้าส่งออกประเภท “ไม่เห็นตัวสินค้า” ซึ่งมีผลให้การเงินระหว่างประเทศดียิ่งขึ้น เช่น ประเทศเม็กซิโก สเปน ออสเตรีย สหรัฐอเมริกา และบางประเทศก็สามารถนำเงินมาพัฒนาประเทศจนสามารถทัดเทียมกับประเทศข้างเคียง เช่น อิตาลีลักเซมเบิร์ก เป็นต้น

1.2 การช่วยให้คนมีงานทำมากขึ้น รายได้จากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่กระจายไปสู่ประชากรทั่วประเทศ ดังนั้นภูมิภาคต่าง ๆ ก็มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นมีการสร้างสิ่งใหม่เกิดอาชีพใหม่และมีความต้องการแรงงานจำนวนมาก

1.3 ช่วยให้ฐานะการเงินระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในด้านดุลการชำระเงินดียิ่งขึ้นเพราะรายได้จากนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเป็นไปในรูปแบบของการขายสินค้าและบริการภายในประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวของชาวไทยที่ท่องเที่ยวภายในประเทศก็มีความสำคัญเช่นเดียวกันในการลดปัญหาการนำเงินตราออกไปใช้นอกประเทศ

1.4 การท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต และยังก่อให้เกิดการนำทัพยากรของประเทศมาใช้ และการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบมากนัก

1.5 การท่องเที่ยวมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความเจริญไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ เป็นตัวนำให้เกิดการลงทุนในหมวดอุตสาหกรรมอื่น ๆ รวมทั้งการพัฒนาแถบภูมิภาคของรัฐบาลในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งสาธารณูปโภค ถนนหนทาง การประปา การติดต่อสื่อสาร ไฟฟ้า เป็นต้น

2. ความสำคัญต่อสังคมวัฒนธรรม

2.1 ช่วยให้สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นดีขึ้น หากสถานที่ใดมีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับสภาพความเสื่อมโทรม ความสกปรก หรือความไม่ปลอดภัย ก็จะไม่เป็นที่ประสงค์ที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางไป เพราะนักท่องเที่ยวประสงค์จะไปสัมผัสสภาพธรรมชาติของท้องถิ่นควาสะดวกสบายที่พอสมควรและมีความปลอดภัย

2.2 ช่วยให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นที่เดินทางไปถึง ซึ่งเปรียบเทียบเสมือนการทำให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนและมีส่วนในการส่งเสริมสร้างสัมพันธไมตรีความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของประเทศและผู้มาเยือน เช่น การให้การต้อนรับตามประเพณีไทย การช่วยเหลือนักท่องเที่ยว การจัดเทศกาลประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้การท่องเที่ยวทำให้รับทราบถึงอารยธรรมที่แตกต่างออกไป ขณะเดียวกันผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นก็ได้รับทราบ

ถึงสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่คนเดินทางไปมีพฤติกรรมหรืออารยธรรมเป็นเช่นไร เพื่อนำเอาส่วนดีมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

2.3 การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างเลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมือง และสังคมชนบท เป็นการลดปัญหาการย้ายถิ่นที่อยู่อพยพเข้ามาหางานทำ หรือเสี่ยงโชคในเมืองใหญ่ ๆ ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมประเพณี

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2549, น. 11-13) ได้ให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

1.1 การท่องเที่ยวทำให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเข้าประเทศเป็นจำนวนมาก

1.2 รายได้ที่ได้มาในรูปเงินตราทั้งในประเทศและต่างประเทศจากการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการสร้างเสถียรภาพของการชำระเงินได้

1.3 รายได้จากการท่องเที่ยวจะกระจายไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน การท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดการผลิต และนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เมื่อมีการใช้จ่ายเกิดขึ้นครั้งหนึ่งจะก่อให้เกิดรายได้แก่คนบางกลุ่มหรือกิจกรรมบางประเภท บุคคลหรือกิจกรรมที่ได้รับรายได้นี้จะนำรายได้อีกส่วนหนึ่งใช้จ่ายต่อไปเรื่อย ๆ

1.4 การท่องเที่ยวไม่มีขีดจำกัดในการผลิตและการจำหน่าย เนื่องจากการท่องเที่ยวมิได้ฟัง ดินฟ้าอากาศเป็นหลักเช่นเดียวกับการเกษตร ผลผลิตที่นำเสนอต่อนักท่องเที่ยว ได้แก่ ความงดงาม ตามธรรมชาติ ความเจริญทางด้านวัฒนธรรมของชาติในขณะที่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มทวีมากขึ้น ทุกปี อาจมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น ความสะดวกรวดเร็วของการคมนาคม ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ที่ถูกลง

2. ด้านสังคม

2.1 การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่อื่น ได้มีโอกาสพบปะหรือทำกิจกรรมร่วมกันมีส่วนช่วยเสริมสร้างสัมพันธไมตรีและความเข้าใจอันดีต่อกัน ก็จะเป็นการลดช่องว่างทางสังคมประชากรได้เป็นอย่างดี ความสงบสุขย่อมเกิดขึ้นในสังคม

2.2 การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี และความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน

2.3 การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทช่วยขจัดปัญหาการ หลั่งไหลและการเคลื่อนย้ายเข้ามาหางานทำในเมืองของประชาชนชนบท

3. ด้านการสนับสนุน ฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

การสนับสนุน ฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นของตนมานาน เป็นความภูมิใจและความหวงแหน การฟื้นฟูเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงเป็นการรักษาสิ่งดีงาม เหล่านี้ไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังด้วย ดังจะเห็นได้จากงานฟื้นฟูประเพณีต่าง ๆ ให้มีรูปแบบที่เหมาะสม มากขึ้นโดยคงรักษาจุดมุ่งหมายเดิมไว้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่ เทียนพรรษา เป็นต้น

4. ด้านสุขภาพ

การได้มีโอกาสเดินทางพักผ่อนตามความพึงพอใจไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวธรรมชาติอันงดงาม การไปยิงนกตกปลา หรือการได้เที่ยวชมความเจริญก้าวหน้าของเมืองใหญ่ ๆ ได้พบเห็นสิ่ง ที่ไม่เคยได้เรียนรู้มาก่อน ย่อมทำให้เกิดความเบิกบาน ความสบายใจช่วยบรรเทาความเหน็ดเหนื่อยกายและสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

5. ด้านการปรับสภาพแวดล้อม

เมื่อเกิดการท่องเที่ยวไปยังส่วนต่าง ๆ ของประเทศไปยังชนบทที่ห่างไกล ไปยังป่าเขา แม่น้ำลำธารก็จะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมเหล่านั้น ทำให้เกิดการปรับปรุงสภาพแวดล้อม ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนร่วมมือกันในการรักษาสภาพต่าง ๆ ไว้ไม่ให้ถูก ทำลายด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวเป็นการกระตุ้นให้เกิด การปรับปรุงรักษาสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

สรุป การท่องเที่ยวมีความสำคัญ คือ ความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ที่ก่อให้เกิดรายได้ การมีงานทำของคนในชุมชน กระตุ้นให้เกิดการผลิต สร้างสรรค์ความเจริญไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ความสำคัญต่อสังคม วัฒนธรรม ในส่วนของการช่วยให้สภาพแวดล้อมของท้องถิ่นดีขึ้น ประชาชนเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในสังคมเมืองและสังคมชนบท ความสำคัญด้านสุขภาพ ย่อมทำให้เกิดความเบิกบาน ความสบายใจช่วยบรรเทาความเหน็ดเหนื่อยกายและสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

2.1.3 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีองค์ประกอบเป็นอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมจำนวนมาก ได้แก่ อุตสาหกรรมการขนส่ง อุตสาหกรรมอาหาร และเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมที่พักแรม อุตสาหกรรมนันทนาการ อุตสาหกรรมการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้กำหนดแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไว้ดังนี้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2549, น. 13-14) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญในระบบการท่องเที่ยวจำแนกได้เป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเดินทางไปเยือนหรือไปท่องเที่ยว ทั้งนี้ อาจแบ่งทรัพยากรการท่องเที่ยว ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ทรัพยากรทางธรรมชาติ (Natural Tourism Resource) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความงามตามธรรมชาติซึ่งสามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น ภูเขา ป่าไม้ น้ำพุร้อน ถ้ำ น้ำตก ชายทะเล หาดทราย ทะเลสาบ เกาะ แก่ง เขื่อน อ่างเก็บน้ำ แหล่งน้ำจืด เป็นต้น บางแห่งได้รับการจัดให้เป็นสวนรุกขชาติ สวนพฤกษศาสตร์ วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนสัตว์เปิด เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น (Man- made Tourism Resource) นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เป็นผลงานที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ ที่อนุชนรุ่นหลังบังเกิดความหวงแหนและปฏิบัติสืบสานต่อไป ทั้งนี้ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น แบ่งออก 3 ชนิด ได้แก่

1.1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (Historical Tourism Resource) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประสงค์หรือประโยชน์ของมนุษย์เอง ทั้งที่เป็นมรดกในอดีตและได้สร้างเสริมในปัจจุบัน แต่มีผลดึงดูดให้คนไปเยือนหรือไปท่องเที่ยวยังพื้นที่นั้น เช่น พระราชวัง ศาสนสถาน แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑ์กำแพงเมือง คูเมือง อุทยานประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน เป็นต้น

1.1.3 แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต (Culture and RuralWay of Life) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งปฏิบัติยึดถือสืบทอดต่อกันมา เช่น ประเพณีในรอบปี ทั้งประเพณีในราชสำนัก (พระราชพิธีต่าง ๆ) ประเพณีไทย ประเพณีท้องถิ่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีกินเจ หรือประเพณีถือศีลอดอาหาร งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคล เช่น พิธีโกนจุก พิธีแต่งงาน พิธีบวช และพิธีศพ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ได้แก่ การสร้างบ้านเรือน ชุดแต่งกาย อาหารประจำถิ่นการประดิษฐ์ของใช้เพื่อการดำรงชีวิต ภาษาพูดในท้องถิ่นและวรรณคดีพื้นบ้าน เป็นต้น หมู่บ้านที่มีวิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ อาทิ หมู่บ้านทอผ้า หมู่บ้านทำร่ม หมู่บ้านช้าง รวมถึงตลาดนัดตลาดน้ำ เป็นต้น

1.1.4 แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการและบันเทิง (Recreation Attraction) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อการพักผ่อนที่ให้ความร่มรื่น บันเทิง เช่น สวนสัตว์สวนสนุก สวนน้ำ ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์การแสดงศิลปะสมัยใหม่ แหล่งบันเทิง ศูนย์การค้าศูนย์การประชุม เป็นต้น

2. การบริการการท่องเที่ยว

การบริการการท่องเที่ยว (Tourism Service) หมายถึง การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ เป็นการใช้ความสะดวกระหว่างการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะบริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ บริการขนส่งภายในแหล่งท่องเที่ยว บริการที่พักแรม บริการอาหารและบันเทิง บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์รวมถึงบริการจำหน่ายสินค้าที่ระลึกอย่างไรก็ดี ความไม่ปลอดภัยอาจเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา ซึ่งภัยต่าง ๆ เหล่านั้นอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว จึงควรมีมาตรการในการสร้างความปลอดภัยอย่างจริงจัง และเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้องให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริการการท่องเที่ยว

3. การตลาดการท่องเที่ยว

การที่จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวนั้น จะต้องมีการตลาดการท่องเที่ยวในการชักนำให้เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดการท่องเที่ยว หมายถึง ความพยายามที่จะทำให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของตนและใช้สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้น โดยการตลาดการท่องเที่ยว ทำได้ 2 วิธี

3.1 การให้ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว หมายถึง การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว และการบริการการท่องเที่ยว เป็นต้น

3.2 การโฆษณาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว หมายถึง การสื่อข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุนิตยสาร หนังสือพิมพ์จดหมาย เป็นต้น เพื่อเชิญชวน กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวของตน

พยอม ธรรมบุตร (2549, น. 1-3) ได้แบ่งองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวโดยสามารถ แบ่งเป็น 5 ประเภท หรือ 5As ดังนี้

1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น สนามบิน ระบบคมนาคม ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมการขนส่ง เช่น การขนส่งทางอากาศ ทางบกและทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมายปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

2. การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮ้าส์ โฮมสเตย์ เป็นต้น ที่พักแรมประเภทต่าง ๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่างๆกันซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่างกัน ได้แก่

ภัตตาคาร สระว่ายน้ำ บาร์ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ซาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุดของการเดินทางเพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็นแหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งมีความหลากหลายทางชีวภาพของเทือกเขาหิมาลัย หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งแสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม ตลอดจนการท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

4. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Recreational Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวมิได้หมายเพียงแค่ การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้นแต่เป็นการที่นักท่องเที่ยว ได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเดินป่าศึกษาระบบนิเวศเขตเส้นศูนย์สูตรในป่าดิบชื้น การล่อง แก่งในแม่น้ำท้องถิ่น การปีนหน้าผา การดำน้ำ ในรูปแบบ Scuba Diving หรือ Snorketing การพายเรือแคนในบริเวณป่าชายเลน การตกปลาหมึกในทะเลลึกตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ (Experience) ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจายรายได้

5. บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิ บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก บริการสัญญาณอินเตอร์เน็ท ห้องสุขา ฯลฯ

นอกจากนี้ พยอม ธรรมบุตร (2549, น. 1-3) ยังมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการองค์ประกอบทั้ง 5 (5AS) ประการ กล่าวคือ ในการจัดการการท่องเที่ยว องค์ประกอบดังกล่าวนี้ควรปรากฏอยู่บนระบบพื้นฐานข้อมูล การจัดการการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทุกแหล่งที่เป็นระบบพื้นฐานที่ทุกจุดหมายปลายทางต้อง มีการจัดการองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (Destination Management System: DMS) (นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ, 2560) นอกเหนือจากปัจจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว องค์ประกอบด้านความปลอดภัยก็นับว่า เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะชักนำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวเพราะความปลอดภัยต่อการเดินทางท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อการท่องเที่ยวและตัวนักท่องเที่ยวได้ เป็นอย่างดี ความปลอดภัยในการเดินทางควรมีความพร้อมและมีมาตรฐานที่จะทำให้นักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมายเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีความร่ำรวยทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งด้าน สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ซึ่งล้วนต้องการการให้บริการ ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวและ

การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การสื่อความหมายผ่านสื่อต่าง ๆ เป็นต้น องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวซึ่งผู้เกี่ยวข้อง ต้องพิจารณาในปัจจัยต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับการจัดการทางด้านความปลอดภัยรูปแบบลักษณะ การท่องเที่ยวเพราะการท่องเที่ยวแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันไปเช่นการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) หรือการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลาย การเดินทางจึงเป็นส่วนหนึ่งที่เป็น หลักในการเกี่ยวข้องต้องชีวิตและทรัพย์สินจึงต้องมีการบริหารจัดการให้เหมาะสม ดังนั้น เพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในบริบทด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน การจัดการการท่องเที่ยวจึงควร พิจารณาให้ครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยว ดังเช่นการศึกษาของ

Mcintosh; Goeldner, C.R. & Ritchi (1995) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวว่ามี 4 ประการ คือ

1. นักท่องเที่ยว ซึ่งต้องใช้จ่ายในการเดินทางอย่างน้อยที่สุดเป็นค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าของที่ระลึก และการบริการอื่นๆ ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ จะหมุนเวียนกระจายไปในธุรกิจบริการต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น โดยแบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourism) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 24 ชั่วโมง เพื่อใช้เวลาว่างในการพักผ่อน บันเทิง สุขภาพ ศาสนาการศึกษาและการกีฬา หรือเพื่อธุรกิจ การเยี่ยมญาติ การปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ และการประชุมสัมมนา

1.2 นักท่องเที่ยวไม่ค้างคืน (Excursionist) หรือโดยทั่วไปใช้คำว่านักทัศนาจร ได้แก่ผู้มาเยือนเป็นการชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง ทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่มากับเรือเดินสมุทรด้วย

2. ธุรกิจ ซึ่งทำหน้าที่จัดหาสินค้า และบริการต่าง ๆ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม ร้านอาหารและภัตตาคาร บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านค้าของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง

3. รัฐบาลของประเทศ หรือของท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว เช่น ถนน ท่าเรือ ท่าอากาศยาน ระบบไฟฟ้าน้ำประปา ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย เป็นการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวของประเทศ และเพื่อความสะดวกสบายของคนในท้องถิ่น

4. ประชาชนในประเทศนั้น ๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการต้อนรับและดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาเยือนท้องถิ่นนั้นซ้ำอีก หรืออาจชักชวนผู้ไม่เคยมาเยือนให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวรวมถึงการแสดงความมีน้ำใจ ให้ความช่วยเหลือ และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนเองให้ยั่งยืนต่อไป

Dickman (1996) เสนอว่า สถานที่ท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว จำเป็นต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก หรือ องค์ประกอบ 5A คือ

1. สิ่งที่ดึงดูดใจ (Attraction)
2. ความ สะดวกในการเดินทาง (Access)
3. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)
4. การบริการที่พัก (Accommodation) และ
5. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities)

โดยสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) จัดเป็น องค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น ส่วนประกอบอื่น ๆ ก็มีความสำคัญเช่นกัน อาทิ การคมนาคมขนส่งและความสะดวกในการเดินทางมายัง แหล่งท่องเที่ยว (Access) ถึงแม้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวอาจมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แต่สิ่งเหล่านั้นอาจไร้ ประโยชน์ หากนักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางไปยังสถานที่นั้นได้ นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ (Amenities) ซึ่งหมายถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้นักท่องเที่ยว อาทิ สาธารณูปโภคน้ำไฟ โทรศัพท์ ห้องสุขา และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวมีความจำเป็นต้องใช้ เช่น ร้านอาหาร โรงพยาบาล ธนาคาร สำนักงานไปรษณีย์ การบริการในกรณีฉุกเฉิน ก็มีความสำคัญ เช่นกัน และในส่วนของการบริการที่พัก (Accommodation) ควรมีจำนวนที่พักที่เพียงพอ พร้อมทั้งมี ความหลากหลายด้านราคาและการบริการที่เหมาะสม นอกเหนือจากนี้สถานที่ท่องเที่ยวควรจัดให้มี กิจกรรมต่าง ๆ (Activities) ที่นักท่องเที่ยวสามารถทำในช่วงเวลาที่พำนักและท่องเที่ยว ณ สถานที่นั้น เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของการท่องเที่ยวและช่วงเวลาพักผ่อนของนักท่องเที่ยว

สรุป องค์ประกอบของการท่องเที่ยว ประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว การตลาดการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นองค์ประกอบในการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยว ไปพักผ่อน

2.1.4 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว

พิศมัย จัตุรัตน์ (2565, น. 13) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวมีการพัฒนาขึ้นมาเป็นการบริหารจัดการและการเพิ่มคุณค่าของการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวไม่ใช่เพียงเพื่อพักผ่อนหย่อนใจแต่ได้พัฒนามาเป็นการหาความรู้ การท้าทายศักยภาพทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมปัจจุบันการท่องเที่ยวได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะสถานที่ที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรและกิจกรรมที่มีมาตรฐานและเป็นที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ทั้งนี้การท่องเที่ยวถือเป็นการให้ความสำคัญต่อการพักผ่อนเป็นการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่มีลักษณะพิเศษที่นักท่องเที่ยวเข้าไปแล้วได้รับความเพลิดเพลิน ตื่นเต้นท้าทาย

ผจญภัยและได้ประสบการณ์แปลกใหม่ ซึ่งในปัจจุบันมีผู้ประกอบการหันมาให้ความสำคัญกับกิจกรรมท่องเที่ยวมากขึ้น โดยการท่องเที่ยวเหล่านี้ถูกพัฒนาขึ้นตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

วรรณา วงษ์วานิช (2546, น. 17-18) กล่าวว่า การท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อความสนุกสนานและความบันเทิง เป็นการท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศประกอบกับความอยากรู้อยากเห็น เพื่อชมวิวทิวทัศน์ วัฒนธรรม ประเพณีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นต่าง ๆ หรือท่องเที่ยวไปตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน บางครั้งเป็นการไปเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ และสถานที่พักอาศัยการท่องเที่ยวแบบนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น รสนิยม ฐานะทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยว และสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของสถานที่แต่ละแห่ง

2. การท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนและสุขภาพ เป็นการใช้เวลาว่างเพื่อพักผ่อนร่างกายและสมอง อาจจะรวมถึงการพักฟื้นหลังการเจ็บป่วย โดยใช้เวลาพักผ่อนให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ สถานที่ไปพักจะเลือกที่สงบ สะดวก สบาย อากาศบริสุทธิ์ เช่น ชายทะเล หรือบนภูเขาที่ห่างไกลจากความอึกทึก

3. การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่มักจะมีจุดประสงค์ที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวด้วยเป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน เป็นต้น

4. การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา เป็นการไปชมการแข่งขันกีฬาที่ตนสนใจหรือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อไปเล่นกีฬาหรือออกกำลังกาย ซึ่งการท่องเที่ยวประเภทนี้สถานที่ที่จะไปเป็นสิ่งที่ดึงดูดให้เกิดการท่องเที่ยว เช่น ชายทะเล หรือการเดินป่าเพื่อชมนก ตกปลา เป็นต้น

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ การประชุมและสัมมนา การท่องเที่ยวประเภทนี้มักจะแบ่งเวลาส่วนหนึ่งไว้สำหรับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแบบนี้สิ่งที่จะเป็นปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวคือต้องมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีสถานที่พักอาศัยหรือโรงแรม และระบบการคมนาคมที่ดีสะดวกรวดเร็ว

6. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา คือ การที่บุคคลไปต่างประเทศเพื่อการศึกษาดูงานหรือวิจัย หรือการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัย

ทิพวรรณ พุ่มมณี (2554, น. 19-21) ได้ให้วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว 8 ประการ ได้แก่

1. เพื่อการพักผ่อน (Relaxation) มีจุดประสงค์เพื่อทำให้รู้สึกผ่อนคลายจากการทำงาน หรือภารกิจต่าง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นการฟื้นฟูร่างกายและจิตใจให้รู้สึกสดชื่นให้พร้อมกลับไปทำงานหรือปฏิบัติภารกิจต่อไป

2. เพื่อการนันทนาการ (Recreation) มีจุดประสงค์เพื่อหาความรู้ อาจไปยังสถานที่ธรรมชาติวัฒนธรรม หรือความบันเทิงต่าง ๆ ซึ่งอาจมีกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

3. เพื่อสุขภาพ (Health) มีจุดประสงค์เพื่อฟื้นฟูหรือบำรุงสุขภาพให้สดชื่นแข็งแรงขึ้นอาจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติหรืออาจไปยังแหล่งบริการฟื้นฟูดูแลสุข ภาพโดยตรง

4. เพื่อการกีฬา (Sport) มีจุดประสงค์ในการเดินทางเพื่อการกีฬาอาจไปชมการแข่งขันกีฬาหรือเดินทางไปเล่นกีฬา ซึ่งจำเป็นต้องเป็นสถานที่เฉพาะหรือพิเศษซึ่งถ้าประเทศใดมีสถานที่ เหมาะสมสำหรับการเล่นกีฬาแต่ละประเภท จะสามารถดึงดูดให้นักเดินทางเพื่อจุดมุ่งหมายนั้นเดิน ทางเข้าไปท่องเที่ยวในประเทศได้

5. เพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร (Visiting) มีจุดประสงค์เพื่อเยี่ยมเยียนเครือญาติหรือมิตรสหายที่อยู่ห่างไกล เป็นที่นิยมในประเทศแถบเอเชียเนื่องจากวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชาวเอเชียจะแสดงความรักความผูกพันที่มีต่อกันในหมู่ญาติมิตร จึงมีการเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตรมากกว่าจุดประสงค์อื่น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล

6. เพื่อศาสนา (Religion) มีจุดประสงค์เพื่อปฏิบัติศาสนกิจหรือนมัสการสถานที่สำคัญ และศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาตามความเชื่อและศรัทธา

7. เพื่อธุรกิจ (Business) มีจุดประสงค์เพื่อติดต่อธุรกิจเป็นหลักและมีโอกาสได้ท่องเที่ยวด้วย ในประเทศที่มีความเจริญด้านเศรษฐกิจจะมีรายได้จากนักท่องเที่ยวประเภทนี้มากเพราะไม่ได้เดินทางแค่ช่วงเวลาฤดูกาล แต่จะมีการเดินทางเข้ามาอย่างสม่ำเสมอ

8. เพื่อการประชุมสัมมนา (Convention and Conference) มีจุดประสงค์เพื่อเข้าร่วมประชุมสัมมนาและมีการท่องเที่ยวด้วย การท่องเที่ยวรูปแบบนี้จะรวมถึงการท่องเที่ยวเพื่อชมงาน การแสดงสินค้าหรือนิทรรศการต่าง ๆ

สรุป วัตถุประสงค์การท่องเที่ยว ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เพื่อการนันทนาการ เพื่อสุขภาพ เพื่อการกีฬา เพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร เพื่อศาสนา เพื่อธุรกิจ เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อการศึกษา เพื่อศึกษาวัฒนธรรม และเพื่อความสนุกสนานเพลินเพลิน

2.1.5 ลักษณะของการท่องเที่ยว

อุดม เชยกีวงศ์ และคณะ (2548, น. 42-49) การท่องเที่ยวมีหลายลักษณะด้วยกัน โดยขึ้นอยู่กับจุดหมายปลายทางในการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งได้เป็น 8 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขันกีฬา เล่นกีฬา แช่น้ำพุ แร่รักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจ

2. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Intensive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวจัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เป็นสวัสดิการของหน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อดูงาน การสันทนาการ โดยหน่วยงานเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด

3. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑ์และโบสถ์เก่า ๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วังต่าง ๆ

4. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่นคือ การประชุมหรือพบปะกัน หรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ด้วย

5. การท่องเที่ยวชมวัฒนธรรม (Culture Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและในบางครั้งเข้าร่วมวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่หาได้ยาก ท้องถิ่นเก่า ๆ ที่มีความน่าสนใจ เป็นที่ดึงดูดความสนใจ

6. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตเห็น แสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งรวมทั้งการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่าง ๆ

7. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ แต่เน้นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าเน้นที่ชาติพันธุ์มนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติ และการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพ

8. การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา (Educational Tourism) เป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและเรียนรู้ หาประสบการณ์ที่ไม่สามารถหาได้ในห้องเรียน

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2549, น. 15-16) ได้กล่าวถึงรูปแบบการท่องเที่ยวดังต่อไปนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวไปในสถานที่ที่เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติสังคมหรือชุมชนตามธรรมชาติ เพื่อชื่นชมและเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การเดินป่า การดำน้ำ การศึกษาวิถีชีวิต เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรมสวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง แหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่างๆ สถานที่ราชการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตรที่ทันสมัยฯลฯ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตรในลักษณะต่างๆได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่นปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี

วิถีการดำเนินชีวิตศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิดความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากมาย การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่กำลังเป็นที่นิยม คือ “โฮมสเตย์” นักท่องเที่ยวจะได้เข้าไปพักอาศัยกับชาวบ้านในชุมชนและดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับชาวบ้าน

4. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยมี 2 ประเภท ได้แก่

4.1 การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ เป็นการท่องเที่ยวที่ผนวกโปรแกรมการทำกิจกรรมบำบัดหรือฟื้นฟูโรค

4.2 การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ เป็นการท่องเที่ยวไปในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ และพักในโรงแรมหรือรีสอร์ท หรือศูนย์สุขภาพ ร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่สถานที่นั้นๆ จัดขึ้น เช่น การนวดแผนไทย บริการอาบน้ำแร่ เป็นต้น

ดำเกิง โถทอง และคณะ (2550) ได้กล่าวถึงการจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ใช้เป็นกิจกรรมนันทนาการ การเรียนรู้ไปในโลกกว้างตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว หรือการศึกษาดูงานในหน่วยงาน

ประเภทของการท่องเที่ยวในที่นี้ หมายถึงประสบการณ์ในการท่องเที่ยว กล่าวคือ ในการจำแนกจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว (Type of Destination) แหล่งท่องเที่ยวสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มหรือประเภทของประสบการณ์ (Travel Experience) ที่นักท่องเที่ยวได้รับ โดยแบ่งออกเป็น 7 ประเภท ดำเกิง โถทอง และคณะ (2550) ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่จะสังเกตการแสดงออกทางวัฒนธรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ซึ่งจะรวมไปถึงการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรม รำฟ้อน และเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่าง ๆ เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและบางกรณีก็เข้าร่วมใช้วิถีชีวิตดั้งเดิมที่ได้สูญหายไปหมดแล้ว นำกลับมาสร้างสีสันดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งอาจจัดอาหาร งานเทศกาล เครื่องแต่งกายตามประเพณี การรำพื้นบ้าน การแสดงศิลปะและหัตถกรรมรุ่นโบราณ ๆ ไว้บริการด้วย เป็นต้น

3. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์ที่เน้นความรุ่งเรืองของอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วัดต่าง ๆ การแสดงแสงสีเสียงเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ เป็นต้น

4. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ กล่าวคือดึงดูดนักท่องเที่ยวมาจากแดนไกล แต่การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อมเน้นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเน้นชาติพันธุ์มนุษย์การกลับคืนสู่ธรรมชาติและการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพก็อยู่ในกลุ่มนี้ซึ่งจะรวมการถ่ายภาพ การเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือเล็กและการตั้งแคมป์ เป็นต้น

5. การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขันกีฬา น้ำพุแร่รักษาโรค การอาบแดด และการเข้าร่วมสมาคม เพื่อผ่อนคลายจิตตามสถานที่ต่าง ๆ อาทิเช่น หาดทราย ชายทะเล กิจกรรมชายหาด สนามกอล์ฟชั้นเยี่ยม หรือสนามเทนนิสชั้นเลิศ การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะ เป็นต้น

6. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่น คือการ ประชุม หรือการพบปะกันหรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมเอาการท่องเที่ยวประเภทอื่นเข้ามาไว้ด้วย เมื่อมีการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจเกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่งจะมีการท่องเที่ยวได้หลายประเภทบางแห่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ทั้งนี้แล้วแต่ความต้องการของนักท่องเที่ยว

7. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เพื่อเป็นสวัสดิการของหน่วยงานและบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อการดูงาน ประชุมศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และเพื่อนันทนาการ โดยหน่วยงานและบริษัทห้างร้านจะเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายทั้งหมด

องค์การท่องเที่ยวโลก (Goeldner and Ritchie, 2006, p. 428) ได้มีการกำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยวไว้ทั้งหมด 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) และ 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ซึ่งแต่ละรูปแบบสามารถสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ประกอบด้วย

1.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.2 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศทางทะเล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้

การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

1.3 การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่เป็น หินผา ลานหินทราย อุโมงค์โพรง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำหินงอกหินย้อย เพื่อดูความงามของภูมิทัศน์ที่มีความแปลกของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โลก ศึกษาธรรมชาติของหิน ดินแร่ต่าง ๆ และฟอสซิล ได้ความรู้ ได้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

1.4 การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และเลี้ยงสัตว์เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้มีประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดลอมของสถานที่แห่งนั้น

1.5 การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคาฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจักราศีที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้ ความประทับใจ ความทรงจำและประสบการณ์เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) ประกอบด้วย

2.1 การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว ได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์และโบราณคดีในท้องถิ่นพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยที่ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

2.2 การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียะศิลป์ เพื่อศึกษาความเชื่อการยอมรับนับถือการเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ และได้รับความรู้มีความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยว

2.3 การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Rural Tourism / Village Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ชนบทที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์

พิเศษมีความโดดเด่นเพื่อความเพลิดเพลิน ได้ความรู้จากผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

3. รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) ประกอบด้วย

3.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจ ได้รับความเพลิดเพลินและสุนทรียภาพ มีความรู้ต่อการรักษาคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน อนึ่งการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนี้บางแห่งอาจจัดรูปแบบเป็นการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพและความงาม (Health Beauty and Spa)

3.2 การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation Tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนาหาความรู้สัจธรรมแห่งชีวิต มีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์ และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานศิลปหัตถกรรมไทย รวมถึงการบังคับช้างและเป็นควาญช้าง เป็นต้น

3.3 การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมของชาวบ้าน วัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย หรือชนเผาต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทยหมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.4 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาตามความถนัด ความสนใจในประเภทกีฬา เช่น กอล์ฟ ดำน้ำ ตกปลา สนุกเกอร์ กระดานโต้คลื่น สกีน้ำ เป็น ต้น ให้ได้รับความเพลิดเพลินความสนุกสนานตื่นเต้น ได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3.5 การท่องเที่ยวแบบผจญ ภัย (Adventure Travel) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีลักษณะพิเศษที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวแล้วได้รับความสนุกสนาน ตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัย และได้ประสบการณ์ใหม่

3.6 การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home Stay and Farm Stay) หมายถึง นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือนเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมในชุมชนของท้องถิ่นที่ยั่งยืน

3.7 การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long Stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบั้นปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ห้าของชีวิต คือ การท่องเที่ยวโดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3-4 ครั้งต่อปีคราวละนาน ๆ อย่างน้อย 1 เดือน

3.8 การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive Travel) หมายถึง การจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ (มีความเป็นเลิศ) ในการขายสินค้านั้น ๆ ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอางจากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจัดนำเที่ยว โดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าพักแรมและค่าอาหารระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทางเป็นการจัดรายการพักแรมตั้งแต่ 2–7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานท่องที่ต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสานหรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

3.9 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE หมายถึง M=meeting/I= incentive/C=conference/E=exhibition) เป็นการจัดนำเที่ยวให้แก่กลุ่มลูกค้าของผู้ที่จัดประชุม มีรายการจัดนำเที่ยวก่อนการประชุม (Pre-Tour) และการจัดรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (Post-Tour) โดยการจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ไปทั่วประเทศ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรงหรือสำหรับผู้ที่ร่วมเดินทางกับผู้ประชุม (สามีหรือภรรยา) อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียวหรือรายการเที่ยวพักค้างแรม 2–4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

3.10 การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้จัดการการท่องเที่ยวคัดสรรรูปแบบการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นำมาจัดรายการนำเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในระยะยาวนานตั้งแต่ 2–7 วันหรือมากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (Eco–Agro Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (Agro-Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผจญภัย (Eco-Adventure Travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (Geo- Historical Tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรม (Agro-Cultural Tourism) เป็นต้น

สรุป ลักษณะของการท่องเที่ยว สามารถแบ่งตามลักษณะของการท่องเที่ยวในลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย อาทิเช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเชิงเกษตร เชิงวัฒนธรรม เชิงสุขภาพ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2.1 ความหมายวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต ฉบับ พ.ศ. 2555 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมกลืนก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่คณะผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมกันใช้อยู่ในหมู่ของพวกตนวัฒนธรรม วิถีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนที่สมาชิกในสังคมเดียวกันยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา สามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญงอกงาม

วิลาสวงศ์ พงษบุตร และวุฒิชัย มูลศิลป์ (2551, น. 93) ให้ความหมายของคำว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับภาษา ความเชื่อ ศาสนาพฤติกรรมในเรื่องการกินอยู่ การแต่งกาย การแสดงออกในเรื่องศิลปะแขนงต่าง ๆ

ชื่น ศรีสวัสดิ์ (2552, น. 5) วิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม นับตั้งแต่วิธีกินวิธีการแต่งกาย วิธีแสดงอารมณ์ วิธีทำงาน วิธีพักผ่อน วิธีสื่อความ วิธีจราจรและขนส่ง วิธีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิธีแสดงความสุขทางใจและหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิตโดยแนวทางการแสดงออกถึงวิถีชีวิตนั้นอาจเริ่มจากเอกชน หรือคณะตามเงื่อนไขและกาลเวลาเมื่อประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่วิธีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่าซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยมและในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิมดังนั้นการรักษาหรือชำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2554, น. 5) อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ดีงามและมีคุณค่า ซึ่งคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหรือแสดงออกมาช้านานในลักษณะเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปกรรมอันมีทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่ควรแก่การอนุรักษ์ วัฒนธรรมเป็นลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงามความเป็นระเบียบเรียบร้อยความกลมเกลียวและศีลธรรมอันดีของประชาชน

อรรถพงศ์ ศรีตะลาลัย (2562, น. 23) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มนุษย์เป็นผู้ที่สร้างขึ้นและได้มีการถ่ายทอดโดยการทำหรือปฏิบัติให้สืบทอดมายังรุ่นต่อรุ่นจนกลายเป็นวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน เป็นสิ่งที่ดีงามและคนในชุมชนได้มีการปฏิบัติและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและได้พัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน อีกทั้งยังถ่ายทอดให้คนทั่วไปได้รับทราบหรือมีการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม หรือฟื้นฟูวัฒนธรรมที่สูญหายไปให้กลับมาคงเดิม

พิศมัย จัตุรัตน์ (2565, น. 25) สรุปว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งดีงามที่มนุษย์สร้างขึ้นแล้วสืบทอดต่อกันมายังรุ่นต่อรุ่น ซึ่งแสดงถึงการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับภาษา ความเชื่อ ศาสนา พิธีกรรม ประเพณี เทศกาล และวิถีชีวิตในเรื่องการกินอยู่ การแต่งกายและการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมทุกแขนง ซึ่งแสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคมและประเทศ

สรุป วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของผู้คนในสังคม วิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม นับตั้งแต่วิธีกินวิธีการแต่งกาย วิธีแสดงอารมณ์ วิธีทำงาน วิธีพักผ่อน วิธีสื่อความ วิธีจราจรและขนส่ง วิธีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิธีแสดงความสุขทางใจและหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542, น. 78) กล่าวว่า ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดดึงดูดจุดสำคัญด้านการท่องเที่ยว แต่การเปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือขาดการจัดการที่ดีทำให้คุณค่าทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นจนขาดความเป็น เอกลักษณ์ดั้งเดิมของพื้นที่และส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยวในที่สุด ดังนั้น การกำหนดกรอบ หรือเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่ชัดเจนสำหรับในหน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน การดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และเป็นเครื่องมือในการ ตรวจสอบมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นสิ่ง สำคัญต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศไทย และยังสามารถใช้เป็นสิ่งบ่งบอกให้ นักท่องเที่ยวรับรู้ในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว และมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่ง หมายถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ทางการท่องเที่ยวด้วย รวมทั้งเป็นการเพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ของประเทศไทยให้เป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ดังเช่นการให้ความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักวิชาการต่าง ๆ กล่าวคือ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 59-60) กล่าวว่าแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็เหมือนแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีทั้งภาครัฐและเอกชนในการตระหนักถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม จึงก่อให้เกิดกระแสเรียกร้องหลัก 3 ประการดังต่อไปนี้

1. กระแสความต้องการของชาวโลกให้เกิดจิตสำนึกการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว เป็นกระแสความต้องการของประชาชนทั่วโลกให้เกิดการสร้างจิตสำนึกในแง่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่น จนถึงขอบข่ายกว้างขวางไปทั่วโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการอนุรักษ์ระบบนิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพไว้

2. กระแสความต้องการของนักท่องเที่ยวให้เกิดการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นกระแสความต้องการที่มีมากขึ้น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการได้รับความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวมากกว่าความสนุกเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่

3. กระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นกระแสความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นหลักประกันให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และชุมชนท้องถิ่นยอมรับในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ที่เหมาะสมจากกระแสดังกล่าวก่อให้เกิดการตื่นตัวในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ขึ้นเพื่อมาทดแทนหรือแข่งขันกับการท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยมได้รับประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น

พยอม ธรรมบุตร (2548, น. 1) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวซึ่งให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่เป็นจุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวจะสนใจวิถี ชีวิต มรดกวัฒนธรรม ศิลปะ อุตสาหกรรม และกิจกรรมนันทนาการของชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว จะเยี่ยมชมและศึกษาแหล่งประวัติศาสตร์ศิลปะ มหกรรมและงานแสดงสินค้าหัตถกรรม พิพิธภัณฑ์ ทุกประเภท ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์ตลอดจนแหล่งมรดกต่าง ๆ

รสิกา อังกูร (2549, น. 80) ได้ให้ความหมาย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็น การท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงดงามศิลปวัฒนธรรมไทยที่มีความวิจิตรอลังการ และแตกต่างจากชาติอื่น เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยว

ภัคณิษา อภิศุภกรกุล และกุลกันยา ศรีสุข (2550, น. 13) สรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวที่ได้ทั้งความรู้ในด้านต่าง ๆ ของวัฒนธรรม และยังได้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และความผ่อนคลายไปในระหว่างการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวประเภทนั้น ยังจะช่วยสร้างความประทับใจ และซึมซับความงดงามด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่นักท่องเที่ยวที่พบเห็น แล้วก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาวัฒนธรรมประเพณี และสภาพแวดล้อมให้อยู่คู่กับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2555, น. 78) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคม และมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้

และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติ ที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

กาญจนา สุคัณธสิริกุล (2556, น. 26) ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การเดินทางของผู้คนหรือกลุ่มคนออกจากสถานที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยประจำไปยังท้องถิ่นอื่น ในระยะเวลาหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือการท่องเที่ยวเพื่อประกอบการเรียนรู้ เป็นต้น

ทั้งนี้ ทุนทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย ทุนทางประวัติศาสตร์ และแหล่งมรดก ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรมและประเพณี ทุนธรรมชาติ ทุนสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม กับทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากแผนภาพจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมกลายเป็นทุนที่สำคัญทางการท่องเที่ยว MacCannell (1999) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการท่องเที่ยวกับวัฒนธรรมว่า “การท่องเที่ยวคือประสบการณ์ทางวัฒนธรรม” ประเทศต่าง ๆ ได้นำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศตนเพื่อสร้างความแตกต่างในสินค้าการท่องเที่ยวของตน จนทำให้เกิดลักษณะการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ ขึ้นมา เรียกว่า “การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism)” ซึ่ง วัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องหรือมีความสำคัญกับการท่องเที่ยว ได้ 3 รูปแบบ (Ashworth, 1995) คือ

1. Art Tourism การท่องเที่ยวด้านศิลปะ ลักษณะการท่องเที่ยวนี้ที่มีการใช้วัฒนธรรมเป็นสินค้าการท่องเที่ยว อย่างชัดเจน เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ การแสดง เช่น โอเปรา พิพิธภัณฑ์ เทศกาล เป็นต้น

2. Heritage Tourism การท่องเที่ยวเชิงมรดกทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับลักษณะการท่องเที่ยวในด้านการอนุรักษ์ มรดกทางสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตย์ และประวัติศาสตร์

3. Place-specific Tourism วัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนี้คือ วัฒนธรรมแสดงถึงทัศนคติ พฤติกรรม การให้คุณค่า ของสังคมใดสังคมหนึ่ง

สรุป การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต และความงดงามศิลปวัฒนธรรมไทยในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคม และมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์ ที่ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และความผ่อนคลายไปในระหว่างการท่องเที่ยว

2.2.3 การกำหนดมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

กรมการท่องเที่ยว (2559) ได้นิยามมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction Standard) หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มี องค์ประกอบ 3 ประการ คือ

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว หมายถึง การที่แหล่งท่องเที่ยวมีจุดดึงดูดความสนใจ หรือมีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เช่น มีความโดนเด่น มีเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตและภูมิปัญญา มีความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม และจากที่วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมของมนุษย์ที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีตและมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละท้องถิ่น สิ่งที่สำคัญในการักษาวัฒนธรรมคือ ความสามารถในการสืบทอดทางวัฒนธรรม ความต่อเนื่องของการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ความผูกกันต่อท้องถิ่น และความเข้มแข็งในการรักษาวัฒนธรรม องค์ประกอบเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพในการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย และความหลากหลายของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการดึงดูดให้

นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยว องค์ประกอบด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ พิจารณาจากเอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของวิถีชีวิตจากชุมชนอื่น และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป ซึ่ง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีพร่วมกัน ฯลฯ

1.2 ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละปี ซึ่งแสดงถึงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่

1.3 ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม พิจารณาจากความงดงามทางด้านศิลปวัฒนธรรม หรือการสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมนั้น ๆ อาทิเช่น การแต่งกาย รูปแบบกิจกรรม ศิลปกรรมของงานหัตถกรรม สถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

1.4 ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง พิจารณาจากความยาวนานของการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาตั้งแต่อดีตและยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยจะเห็นได้จากวิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาไปบ้าง แต่ยังมีบางกลุ่มในชุมชนที่ยังคงสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านั้นอยู่อย่างเห็นได้ชัด พิจารณาจากยุคสมัยที่ภูมิปัญญาและองค์ความรู้เกิดขึ้นและการมีประวัติศาสตร์สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรม ประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้

1.5 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้

1.6 ความผูกพันต่อท้องถิ่น พิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมกับชุมชนท้องถิ่น เช่น การมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา

1.7 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ พิจารณาจากชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น

2. ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่

2.1 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง ความลาดชัน ความคดเคี้ยวของถนน และความปลอดภัย

2.2 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว พิจารณาจากโอกาสที่จะเกิดอันตรายจากปัจจัยในตัวแหล่งท่องเที่ยวเองหรือจากปัจจัยภายนอก โดยวัดจากสถิติการเกิดอันตราย เช่น น้ำป่าดินถล่ม หน้าผาสูงชัน กระแสน้ำรุนแรง สัตว์ดุร้าย มาลาเรีย ภัยจากโจรผู้ร้าย โรคระบาดอื่น ๆ เป็นต้น

2.3 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว พิจารณาจากจำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดได้ภายในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการที่มีกิจกรรมหลากหลาย จะทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่ตนพอใจได้มากขึ้น ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบทางลบต่อแหล่งท่องเที่ยว

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพในการรองรับด้านท่องเที่ยว หมายถึง องค์ประกอบต่างๆที่มีส่วนช่วยเสริมแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมนั้น ๆ ให้มีความสำคัญ มีความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยว เช่น แหล่งวัฒนธรรมอาจมีความดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวสูง แต่มีข้อจำกัดสูงในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่นิยมเข้าไปท่องเที่ยว ทำให้ศักยภาพในการจัดการด้านการท่องเที่ยวลดลงไปด้วย องค์ประกอบด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1. ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน พิจารณาจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต

2. ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก พิจารณาจากการมีกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน

องค์ประกอบที่ 2 การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง ความสามารถในการควบคุม ดูแลการดำเนินงานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ประกอบด้วย

1. การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

1.1 การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจากสภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ภายในแหล่งท่องเที่ยว

1.2 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ พิจารณาจากดัชนี 3 ด้าน ดังนี้

1.2.1 การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น มีการแบ่งเขตพื้นที่สงวน พื้นที่นันทนาการ และพื้นที่พักอาศัย

1.2.2 การกำหนดช่วงเวลาในการเข้าพื้นที่ที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของวันและ/หรือฤดูกาล ค. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว ให้พอเหมาะกับศักยภาพของพื้นที่และการบริการ

1.2.3 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว พิจารณาจากแผนการดำเนินงานติดตามและประเมินผลกระทบการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว มีการติดตามและวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมถึงการดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และความต่อเนื่องของการดำเนินงาน

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

2.1 การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว พิจารณาจากการดำเนินงานด้านการให้บริการขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดการที่เหมาะสมให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่ได้รับบริการที่คุ้มค่ากับการมาท่องเที่ยว

2.2 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย

2.3 การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก โดยพิจารณาจากกิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กรที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ในการสร้างจิตสำนึกและการเรียนรู้ในเรื่องคุณค่าของแหล่งวัฒนธรรม แก่นักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ดูแลพื้นที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการให้ความรู้ และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว พนักงานนำเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

2.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ พิจารณาจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิด พิจารณาในการตัดสินใจการดำเนินการและร่วมรับผิดชอบการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชน หรือชุมชนนั้นๆ รวมทั้งการกระจายรายได้หรือผลประโยชน์สู่ท้องถิ่น

2.5 ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว พิจารณาจากการที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์และรายได้จากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรง และทางอ้อม

พินทุสร อ่อนเปี่ยม (2560) ได้ศึกษาและสังเคราะห์ แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ของกรมการท่องเที่ยว และนำเสนอแบบประเมินการส่งเสริมคุณค่าทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเจาะจงศึกษาถึงวัฒนธรรมล้านนาจากบริบทของนักท่องเที่ยวกลุ่มเยาวชนไทยโดยกำหนด องค์ประกอบพื้นฐานสำหรับการประเมินออกเป็น 2 ด้านคือ

องค์ประกอบที่ 1 คุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาโดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1. คุณค่าทางวัฒนธรรม

2. คุณค่าทางด้านกายภาพ

3. คุณค่าทางด้านผลิตภัณฑ์

4. คุณค่าทางด้านประสบการณ์

องค์ประกอบที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจไปท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมล้านนา โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 4 ด้าน ได้แก่

1. การรับรู้ความรู้สึกส่วนบุคคล และความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว หรือทัศนคติและความเชื่อส่วนบุคคลที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยว

2. ความต้องการเดินทางท่องเที่ยว

3. ประสบการณ์ที่น่าจดจำและประสบการณ์การรับรู้ด้านวัฒนธรรม

4. แหล่งที่มาของข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยว

5. มุมมองด้านประสิทธิภาพ

6. ความตั้งใจไปแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมล้านนา

สรุป มาตรฐานการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

2.2.4 ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 287) จากแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนำไปสู่ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ 9 ประการคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อสามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน ทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่า ด้วยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจทองเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทองเที่ยวทางวัฒนธรรม

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันจะเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชน

6. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเร่อื งอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

7. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยว

9. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักที่ว่าต้องป้องกันรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอบอุ่นใจ

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2549, น. 5) การนำมรดกทางวัฒนธรรมมาจัดรูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้น นักพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการจัดการอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมจึงเป็นการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ของการนำมรดกโลกทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว โดยแบ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยว โดยได้รับความรู้และความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ และโ บราณคดีในท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม

2. การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and Traditional Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชมงานศิลปวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรีศิลป์และศึกษาความเชื่อการยอมรับนับถือ

การเคารพพิธีกรรมต่าง ๆ อีกทั้งได้รับความรู้ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

3. การท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชนบท (Rural Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านชนบท ที่มีลักษณะวิถีชีวิตและผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษโดดเด่น เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลิน ได้ความรู้ดูผลงานสร้างสรรค์และภูมิปัญญาพื้นบ้าน อีกทั้งมีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบและมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อม โดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวซึ่งแหล่งท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท เช่น หมู่บ้านทอผ้า หมู่บ้านแกะสลักไม้ หมู่บ้านผลิตเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

4. การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ออกกำลังกาย หรือเล่นกีฬา หรือแข่งขันการกีฬา โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบของการจัดรายการกีฬาตามเส้นทางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกีฬาได้สนุกสนานเพลิดเพลินกับการออกกำลังกาย หรือเล่นกีฬา หรือการแข่งขันกีฬาในขณะเดียวกันก็ได้ไปยังแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางการจัดรายการกีฬา ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่า

5. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Health Tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพหรือฟื้นฟูสุขภาพทางวัฒนธรรม เช่น การนวดตัว นวดฝ่าเท้า การอบสมุนไพร การประคบสมุนไพรการฝึกกายบริหาร การฝึกสมาธิ เป็นต้น

กระทรวงวัฒนธรรม (2555) ได้แบ่งลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ดังนี้

1. มรดกโลก เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงคุณค่าของสิ่งที่มนุษยชาติหรือธรรมชาติสร้างขึ้นมาควรแก่การอนุรักษ์ปกป้องให้ตกทอดไปยังชนรุ่นหลัง และเป็นสิ่งที่ทุกคนในโลกปัจจุบันนี้เป็นเจ้าของร่วมกัน แบ่งออกเป็น มรดกแห่งความทรงจำของโลก มรดกโลกทางวัฒนธรรมและมรดกโลกทางธรรมชาติ

2. อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นบริเวณที่มีหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์สมัยใดสมัยหนึ่งของประเทศ หลักฐานและความสำคัญดังกล่าวอาจเป็นทางวัฒนธรรม การเมืองและสังคมวิทยาก็ได้

3. พิพิธภัณฑ์ เป็นหน่วยงานที่ไม่หวังผลกำไร เป็นสถาบันที่ถาวรในการรวบรวม สงวนรักษา ศึกษาวิจัย สื่อสาร และจัดแสดงนิทรรศการ ให้บริการแก่สังคมเพื่อการพัฒนาโดยมีความมุ่งหมายเพื่อการค้นคว้าการศึกษา และความเพลิดเพลิน โดยแสดงหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมนุษย์และสภาพแวดล้อม สิ่งซึ่งสงวนรักษาและจัดแสดงนั้นไม่ใช่เป็นเพียงวัตถุ แต่ได้รวมถึงสิ่งที่มีชีวิตด้วย

โดยรวมไปถึง สวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน สถานที่สงวนสัตว์น้ำและสถานที่อันจัดเป็นเขตสงวนอื่น ๆ รวมทั้งโบราณ สถานและแหล่งอนุสรณ์สถานศูนย์วิทยาศาสตร์และท้องฟ้าจำลอง

4. แหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตรงกับข้ามกับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เมืองขนาดใหญ่ ๆ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปเที่ยวชมสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมทางประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน สถานที่ที่รัฐบาลก่อสร้างขึ้น เช่น พระราชวัง หรือ อาคารเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญ

5. แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เกิดจากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ประกอบด้วย สภาพภูมิอากาศ (Climate) ทิวทัศน์ที่สวยงาม (Scenery) และสัตว์ป่า (Wildlife) นับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด แต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเหล่านี้จะต้องได้รับการดูแลและบำรุงรักษาเป็นอย่างดีจากทุก ๆ ฝ่าย เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์อาจทำลายความสวยงามอันทรงคุณค่าเหล่านี้ลงได้

สรุป ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สำคัญ คือ เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิต ของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้ง นักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจทองเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับผลประโยชน์ เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และความสะอาดของพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว

2.3.1 ความหมายการจัดการการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแบบแผนได้มีการจัดการงานบุคคล งานด้านการบริหารการอำนวยการและควบคุมอย่างเหมาะสม และการประเมินผลการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามแผนที่ได้ก่อตั้งไว้

สุจิตราภา พันธ์วิไล และธีรเทพ ชนไมตรี (2550) ที่กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนต้องเกิดจากจิตสำนึกร่วมของชุมชน ที่ความคิดริเริ่มที่ตรงกัน ร่วมกันทำงานอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง รวมทั้ง ข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เข้ากับคุณภาพของการบริการเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวและชุมชน การจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนโดยมีการจัดตั้งองค์กรทางด้านการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อเป็นแกนหลักขึ้นและเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนร่วมกันทำงานอย่างมุ่งมั่นตั้งใจในระยะยาวโดยต้องสร้างจริยธรรมควบคู่ไปกับการเป็นนักธุรกิจที่ดี ย่อมจะนำชุมชนสู่ผลสำเร็จที่ดีที่สุดสร้างความภูมิใจในตนเองและสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ภัทราพร จันตะนี (2554) ได้กล่าวถึง การจัดการการท่องเที่ยวในความรับผิดชอบของหน่วยงานที่ดูแลสถานที่ท่องเที่ยวนั้น มีอยู่ 5 ภารกิจหลัก ดังนี้

1. การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่รับผิดชอบในด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรมีบทบาทในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้สาธารณชนควรได้รับข้อมูลมากที่สุด

2. การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นการสำรวจหาข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่

3. การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นการจัดทำแผนงานโครงการเพื่อปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว

4. การบริหารแหล่งท่องเที่ยว เป็นการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

5. การรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการวางระบบในการดูแลรักษาระบบความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ที่รับผิดชอบ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2557) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญและเป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยว โดยมีชื่อเรียกว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism- CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนพื้นฐานแนวคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเปรียบเสมือนเป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวและยังเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องอื่นด้านต่าง ๆ มาใช้เป็นทุนหรือปัจจัยในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและชุมชนมีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว

ณัฏฐพัชร มณีโรจน์ (2560) ได้เน้นให้ความหมายของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นต้องประกอบด้วย การวางแผนการจัดองค์การ การประสานงาน และการควบคุม โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติร่วมแบ่งปันผลประโยชน์และมีส่วนร่วมประเมินผล

วรพงศ์ ผูกภู่, และวราภรณ์ ดวงแสง (2561) ได้กล่าว การจัดการของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบไปด้วย องค์ประกอบ ดังนี้องค์ประกอบด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว สามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม อาหารท้องถิ่น และการแต่งกาย

2. ทรัพยากรท่องการท่องเที่ยวที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ภาษา รูปแบบการดำเนินชีวิต บทเพลง และ

3. สิ่งอำนวย ความสะดวก สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ บ้านพักโฮมสเตย์ ยานพาหนะสำหรับนักท่องเที่ยว ห้องน้ำ สถานที่จอดรถ สถานพยาบาล ร้านค้าร้านอาหาร ป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมาย

สรุป การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การวางแผนการท่องเที่ยวและดำเนินการให้เป็นไปตามแบบแผนได้มีการจัดการงานบุคคล งานด้านการบริหาร การอำนวยการและควบคุมอย่างเหมาะสมและเป็นไปตามภารกิจการท่องเที่ยวซึ่งครอบคลุมถึง การโฆษณาและประชาสัมพันธ์ การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว การปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบริหารแหล่งท่องเที่ยวและการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

2.3.2 กระบวนการจัดการการท่องเที่ยว

วรรณา ศิลปอาชา (2545) การจัดการโดยทั่วไปประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ คือ การวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม ในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องพิจารณาและดำเนินการตามกระบวนการจัดการดังกล่าว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดแผน หรือวิธีปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ เป็นขั้นตอนแรกที่ต้องเริ่มกระทำ ดังนั้น การวางแผนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 การเตรียมการ

1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย

1.3 การสำรวจข้อมูล

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5 การกำหนดนโยบายและจัดทำแผน

1.6 การปฏิบัติตามแผน และ

1.7 การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

2. การจัดองค์กร (Organization) การจัดองค์การเป็นขั้นตอนที่สองที่ต้องดำเนินการ คือ การจัดโครงสร้างขององค์กรให้เหมาะสม และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ประกอบด้วยการกำหนดตำแหน่งและจัดกลุ่มงานที่จำเป็นเพื่อการทำงานตามเป้าหมาย และการมอบหมายอำนาจหน้าที่ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ

3. การจัดสรรคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การคิดของผู้บริหารในการจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสรรหาคนที่ดีและเหมาะสม มีความสามารถเข้ามาทำงานในองค์กรและส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรเหล่านั้น รวมทั้งบำรุงรักษาและจูงใจให้บุคลากรเหล่านั้นทำงานให้กับองค์กรในระยะขาวเช่น ในการจัดการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่าย โดยบุคลากรเหล่านั้น ควรมีความรู้ ความสามารถ โดยเฉพาะเจตคติที่ดีเพื่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ยังยืน ดังนั้นการคนให้เหมาะสมกับงาน (Put The Right Man On The Right Job) จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุด

4. การสั่งการ (Directing หมายถึง ภารกิจที่ผู้นำต้องใช้ศิลปะในการจูงใจและชักนำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเต็มใจทำงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้นำต้องมีทักษะในการติดต่อสื่อสารมีมนุษยสัมพันธ์ การเรียนรู้พฤติกรรมองค์กร จิตวิทยาองค์กร รวมถึงเทคนิค การมอบหมายงานเป็นต้น

5. การควบคุม (Controlling) หมายถึง กระบวนการตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลงานหรือทำการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การควบคุมทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่

5.1 การควบคุมทรัพยากรทางกายภาพ

5.2 การควบคุมบุคลากร

5.3 การควบคุมผลการปฏิบัติงาน

5.4 การควบคุมค้นงบประมาณและ

5.5 การควบคุมเทคนิคหรือวิธีการดำเนินงาน

Adhikary (1995) ได้เสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว (7-S Model) ไว้ดังนี้

1. Strategy หมายถึง ยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์โดยจำเป็นจะต้องเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนเราให้มากที่สุด

2. Structure หมายถึง โครงสร้างในองค์กร คือการจัดลำดับขั้น รวมทั้งการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละคน จะให้เกิดความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวได้รวดเร็วขึ้น

3. System หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวและระบบอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงจะเป็นจะต้องนำเข้ามาใช้ให้เหมาะสมกันอีกด้วย

4. Staff หมายถึง บุคลากรในชุมชนที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปได้ โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยจะต้องเลือกสรรบุคคลที่มีความรอบรู้ความชื่นชอบในงานและละเอียดรอบครอบ มีสามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้มาเยือนรวมทั้งท่องเที่ยวได้ด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดีประผลผลสำเร็จและสามารถทำให้เกิดความพอใจ

5. Skill ในการทำงานทุกอย่างต้องอาศัยความชำนาญ งานจึงจะมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่างคือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน

6. Style การรวมกันระหว่าง Staff และ Skill แต่ละคนจะมีรูปแบบในการดำเนินงานที่ต่างกัน

7. Share การแบ่งปันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นและความรู้ซึ่งนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด

สรุป กระบวนการจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดสรรคนเข้าทำงาน การสั่งการ การควบคุม โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ในการบริหารจัดการไว้อย่างชัดเจน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2.4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนา สวนศรี (2546) กล่าวถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) ว่าคือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคม การทำงานที่เกิดขึ้นโดยชุมชน ชุมชนเป็นคนกำหนดทิศทางการจัดการชุมชน รวมทั้งชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นเจ้าของสถานที่ และมีสิทธิในการจัดการดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ

สินธุ์ สโรบล (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่า ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และวิถีการผลิตของชุมชน มาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถและบทบาที่สำคัญในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน

การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

วีระพล ทองมา (2547) ที่นิยามความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางเดียวกันว่าเป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือนในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้วตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน

เกษฎาวัลย์ ตันริยงค์และคณะ (2558, น. 21) สรุปความหมายของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุน คือ กระบวนการเปลี่ยนแลงที่เกิดจากประชาชนภายในชุมชนร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการปรึกษาหารือ และตัดสินใจในการแก้ปัญหาร่วมกันเพื่อปรับปรุงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น นับเป็นความเจริญที่สร้างความสำนึกและความสามารถให้แก่บุคคลในชุมชน

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (2558) และองค์การบริหารและพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2559, น. 10) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในทำนองเดียวกัน คือ เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของ มีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน

สรุป การท่องเที่ยวโดยชุมชน หมายถึง การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคม โดยการจัดการการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางของการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน

2.4.2 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) องค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น CBT: เครื่องมือในการพัฒนาชุมชนหลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน กำเนิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนรูปแบบการท่องเที่ยวขอ ง CBT สิ่งที่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้จากการท่องเที่ยว CBT กระบวนการพัฒนา CBT ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2558)

ซึ่งองค์ประกอบหลักของ CBT มีอยู่ 4 ด้าน กล่าวคือ

1. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

1.1 ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

1.2 ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น

2. ด้านองค์กรชุมชน

2.1 ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกัน

2.2 มีปราชญ์หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่าง ๆ อย่างหลากหลาย

2.3 ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. ด้านการจัดการ

3.1 มีกฎ-กติกาในการจัดการสิ่ง แวดล้อมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

3.2 มีองค์กรหรือกลไกในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

3.3 มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

3.4 มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

4. ด้านการเรียนรู้

4.1 ลักษณะของกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างการรับรู้ และความเข้าใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

4.2 มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

4.3 สร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน

2.4.2.1 CBT กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

การท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวกับทรัพยากรที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกันวัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนเรื่องจิตวิญญาณของชุมชน ในการสร้างสัมพันธ์กันภายในชุมชนและการสัมพันธ์กับภายนอกควรจะเชื่อมโยงให้เห็นการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

2.4.2.2 ความแตกต่างระหว่างการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น

Ecotourism (อีโคทัวร์ริซึ่ม) ภาษาราชการเรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” แต่หลายชุมชนหรือหลายองค์กร เรียก “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” ซึ่งความแตกต่างของอีโคทัวร์ริซึ่มกับ CBT คือ CBT เน้นที่ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการทำงาน แต่อีโคทัวร์ริซึ่ม ธรรมชาติเป็นศูนย์กลางชุมชนเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่ง

Homestay (โฮมสเตย์) ภาษาราชการเรียกว่า “ที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท” มีความแตกต่างจาก CBT คือเน้นบ้านเป็นศูนย์กลาง แต่ CBT ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการบริหารจัดการที่ชัดเจนในรูปองค์กรชุมชน จะพักค้างคืนในชุมชนในรูปแบบที่ชุมชนจัดการ อาทิ โฮมสเตย์ รีสอร์ทชุมชน ตั้งแคมป์หรือไม่ค้างคืนก็ได้

สรุป องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวโดยชุมชนประกอบด้วย ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชน ด้านการจัดการ และด้านการเรียนรู้

2.4.3 หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การกำหนดหลักการนี้เป็นไปเพื่อให้เห็นจุดยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน (พจนา สวนศรี. 2546, น. 12) ได้แก่

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ คือ ชุมชนมีสิทธิและหน้าที่ในการดูแลรักษา และจัดการทรัพยากรทางด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางคือ คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการจัดกการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองคือ การท่องเที่ยวเป็นส่วนช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนท้องถิ่น ในการนำเสนอองค์ความรู้ และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเอง

4. ยกระดับคุณภาพชีวิตคือ การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม คือ การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น เกิดกฎระเบียบในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คนในชุมชนเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นต้น

6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนช่วยให้คนในชุมชนมีความภาคภูมิในในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองผ่านกระบวนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นผลให้เกิดการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และถ่ายทอดเอกลักษณ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชน มุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน

8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์คือ การท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่บนฐานของการเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ผู้มาเยือนและในชุมชนท้องถิ่นมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อคนท้องถิ่นคือ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวจะถูกจัดการและกระจาย ไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเป็นธรรม

10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน คือ รายได้ส่วนหนึ่งจากการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชน จะมีการจัดสรรเพื่อใช้ประโยชน์ต่อสาธารณะ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

พิศมัย จัตุรัตน์ (2565, น. 34) กล่าวถึง การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนมีหลักการคือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของ
2. ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
3. ส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง
4. ยกระดับคุณภาพชีวิต
5. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
6. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
7. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
8. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
9. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนท้องถิ่น
10. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวตามหลักการดังกล่าวข้างต้น มีความจำเป็นที่จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในขณะเดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ ยังเป็นการเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม

สรุป หลักการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน โดยใช้หลักการประชาชนในชุมชนเป็นเจ้าของ ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางประชาชนได้รับการส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเอง มีการยกระดับคุณภาพชีวิต มีความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชน ยอมรับความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง ผลประโยชน์ตกแก่ประชาชนในชุน และมีการกระจายรายได้ต่อประชาชนในชุมชนอย่างเป็นธรรม

2.4.4 องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

สินธุ์ สโรบล (2546, น.26-28) ระบุถึง องค์ประกอบหลักสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นหัวใจหลักที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติเป็นหลัก มีธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่ องค์ประกอบด้านพื้นที่จึงขึ้นอยู่กับนิเวศวัฒนธรรมของพื้นที่

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบและจะต้องไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรการจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ การอนุรักษ์และฟื้นฟูมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ และให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ สร้างความตระหนักตลอดจนปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น อาจกล่าวได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม โดยเป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเกือบตลอดกระบวนการ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยมีท้องถิ่นเขามามีส่วนร่วมในการควบคุมและพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ โดยการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกระดับ

องค์ประกอบ 4 ด้านของความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย

1. ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม

1.1 ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

1.2 ชุมชนมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

2. องค์กรชุมชน

2.1 ชุมชนมีระบบการจัดการทางสังคม

2.2 ชุมชนมีบุคลากรที่ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่หลากหลายในการจัดการชุมชน

2.3 ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

3. การจัดการ

3.1 ชุมชนมีข้อกำหนดหรือข้อตกลงในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

3.2 มีกลุ่มหรือองค์กรในการทำงานเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้

3.3 มีระบบการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

3.4 มีการจัดตั้งกองทุนของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

4. การเรียนรู้

4.1 ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวสามารถสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง

4.2 ชุมชนมีระบบการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน

4.3 ชุมชนสามารถสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของคนในชุมชนและผู้มาเยือน

กระทรวงวัฒนธรรม (2559) ได้ให้นิยามของ การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Community-Based Tourism: CCBT) ว่า การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการอนุรักษ์ สืบทอด มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งการท่องเที่ยวนั้นประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของชุมชนแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสและการเรียนรู้ โดยการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ คือ

1. ต้นทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

ในพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมต้องคำนึงถึงศักยภาพของชุมชน ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน กระทรวงวัฒนธรรม (2560) นิยาม “ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน” ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปะท้องถิ่น ความเชื่อท้องถิ่น ประเพณีท้องถิ่น ปราชญ์หรือผู้รู้ในท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โดยทางชุมชนยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้และนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ฟื้นฟูวัฒนธรรม เพื่อยกระดับความสำคัญของวัฒนธรรมและทำให้เกิดการสืบทอดในการใช้ประโยชน์ของวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน

2. ความพร้อมของบุคลากรในชุมชนและความร่วมมือของคนในชุมชน

ความพร้อมของบุคลากรในชุมชนเป็นตัวแปรสำคัญในความสำเร็จที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เข้มแข็งและยั่งยืนต้องเริ่มต้นจากกระบวนการภายในชุมชน โดยคนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงคุณค่าและหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีความภาคภูมิในที่จะนำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่นต่อบุคลภายนอก การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในด้านการอนุรักษ์และการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น

นับเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อแหล่งท่องเที่ยวชุมชนวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับหลักสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน คือ การจัดการ และการอนุรักษ์ โดยกระบวนการดังกล่าวจะสำเร็จได้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของเจ้าบ้าน หรือคนในชุมชนนั้นเอง

3. โอกาสในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนนั้นต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานในท้องถิ่น และภาควิชาการ โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านระบบ “พี่เลี้ยง” และ “ผู้สนับสนุน” ให้เกิดกระบวนการพัฒนาและส่งเสริม โดย บทบาทของพี่เลี้ยง คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความชัดเจนในแนวทางและความคิดด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชน ในการเป็นการเป็นที่ปรึกษา ผู้ประสานของระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วน นอกไปจากนี้ ระบบพี่เลี้ยงยังส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาแก่ชุมชน ในส่วนของ ผู้สนับสนุน คือผู้ที่มีบทบาทในการสนับสนุนการทำงานของชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาในมิติต่าง ๆ และช่วยในการส่งเสริมการตลาดและขายผลการพัฒนาในวงกว้าง

สรุป องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ด้านองค์กรชุมชนและด้านการเรียนรู้

2.4.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

พจนา สวนศรี (2546) กล่าวถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) ว่าคือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคม การทำงานที่เกิดขึ้นโดยชุมชน ชุมชนเป็นคนกำหนดทิศทางการจัดการชุมชน รวมทั้งชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นเจ้าของสถานที่ และมีสิทธิในการจัดการดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนทางการท่องเที่ยวไว้ว่า การสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว โดยที่ให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์และมีรายได้จากการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2549, น. 24-25) กล่าวว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม คือ เกิดการสร้างงาน พัฒนาอาชีพที่เกี่ยวเนื่อง มีแหล่งรายได้ใหม่ ระบบสาธารณูปโภคได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุงเนื่องจากระบบท่องเที่ยวและมีความก้าวหน้าทางสธารณสุข ปลอดภัยจากโรคภัย แต่ในขณะเดียวกันชุมชนจะได้รับผลกระทบด้านลบด้วย เช่น ชุมชนที่เติบโตเร็วเกินไป โครงสร้างของชุมชนอาจเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมเดิมและวิถีชีวิตของชุมชนถูกกลืนไปกับอิทธิพลของวัฒนธรรมจากภายนอก ที่ผ่านชุมชนแทบไม่ได้รับประโยชน์ที่แท้จริงจากการท่องเที่ยว เนื่องจากผู้มีโอกาสมากกว่าได้แสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนและทรัพยากร โดยให้ประโยชน์ต่อชุมชนเพียงเล็กน้อยและสร้างผลกระทบทางลบไว้มาก การลดผลกระทบ

ของการท่องเที่ยวต่อชุมชน การสร้างโอกาสและประโยชน์ที่แท้จริงแก่ชุมชนและท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อชุมนมีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเท่านั้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนสำคัญในการกำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี เนื่องจากเป็นเจ้าของท้องถิ่นเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ช่วยกันดูแลความสะอาดเรียบร้อย ความร่มรื่นของท้องถิ่น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการดูแลความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยและชุมชนสามารถให้บริการและให้ข้อมูลด้านความเป็นอยู่และวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจะต้องส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีกิจกรรมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนควรต้องมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น คือ กระจายรายได้ ยกระดับคุณภาพชีวิต ได้รับผลตอบแทนมาบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว และสามารถควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพมีการรักษาระบบนิเวศที่ยั่งยืน สังคมมีการพัฒนาอย่างเหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาของท้องถิ่นเอง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมีแนวทางในการเปิดโอกาสให้ชุมชน กลุ่มผู้นำชุมชน และองค์กรต่าง ๆ มีส่วนร่วมตังแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบกระบวนการในการบริหารจัดการท่องเที่ยว (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2549, น. 25-26) โดยมีส่วนร่วมดังนี้

1. สำรวจศักยภาพของชุมชน

2. เตรียมความพร้อมของชุมชน

2.1 จัดเวทีพบปะพูดคุยและประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้สนใจ วิเคราะห์ผลดีผลเสียของการจัดการท่องเที่ยวต่อท้องถิ่นและชุมชน

2.2 ให้ความรู้แก่ชุมชนถึงกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวที่อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการจัดอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการและศึกษาดูงาน

2.3 จัดกิจกรรม สนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.4 สร้างความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกันซึ่งดำเนินการได้ในลักษณะต่าง ๆ คือ

2.4.1 ใช้สื่อต่าง ๆ ช่วยในการเสนอข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

2.4.2 ใช้กระบวนการกิจกรรมกลุ่ม

2.4.3 จัดอาสาสมัคร

2.4.4 ปลูกฝังเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพิทักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

2.5 กำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

2.6 จัดรูปแบบองค์กร กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและการจัดสรรผลประโยชฯ

3. สำรวจข้อมูล ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว กำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

4. ประชาสัมพันธ์ จัดหานักท่องเที่ยวและวางแผนตลาด

5. พัฒนามัคคุเทศก์ ผู้ประสานงานและบุคลากร

6. เตรียมความพร้อม และปฏิบัติการโครงการนำร่อง

7. สรุปและประเมินผลหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมนำร่อง

8. พัฒนาปรับปรุงกระบวนการโดยการวิเคราะห์กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยวและองค์ประกอบต่าง ๆ

9. เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับหน่วยงานภายนอก

การท่องเที่ยวและกีฬา (2554) จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน และเพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพในการหารายได้จากการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพการแข่งขัน และให้เกิดการสร้างรายได้และการกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยกำหนดยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติโดยผ่านกลไกการมีส่วนร่วมทั้งในภาครัฐ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนสถาบันการศึกษาและภาคประชาชน ซึ่งในการทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว หากมองว่าองค์กรที่เข้าไปทำงานร่วมกับชาวบ้านและองค์กรชาวบ้านควรมีพันธะสัญญาในการทำงานร่วมกัน สร้างจุดมุ่งหมายในการทำงานร่วมกันและร่วมกันทำงาน ซึ่งกระบวนการการทำงานในการเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวมีดังนี้

1. ศึกษาความเป็นไปก่อนลงพื้นที่ เพื่อเลือกพื้นที่ทำงาน

2. ศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชน เป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนก่อนการตัดสินใจดำเนินการ

3. กำหนดวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว เป็นการกำหนดทิศทางงาน

4. การวางแผน เป็นการวางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

5. การบริหารจัดการองค์กร แนวทางการสร้างองค์กรในการบริหารจัดการ

6. การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว เป็นการนำเสนอภาพกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

7. การสื่อความหมายการพัฒนาบุคลากรของชุมชนให้มีความสามารถในการบอกเรื่องราวของชุมชนได้อย่างน่าสนใจ

8. การตลาด เป็นการเรียนรู้และทำความเข้าใจกลไกการตลาด พฤติกรรมนักท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่สำคัญในการทำตลาด ศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชน

9. การจัดการท่องเที่ยวนำร่อง เป็นการทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยว ให้เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน และแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อให้ชุมชนได้ปรับปรุงก่อนเปิดการท่องเที่ยวจริง

10. การติดตามและประเมินผล เป็นการติดตามและประเมินผลทั้งในระดับกิจกรรมและภาพรวมการทำงาน CBT (Community Based Tourism) ของชุมชน

สรุป การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง การสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว โดยที่ให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์และมีรายได้จากการท่องเที่ยว และคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และสังคม การทำงานที่เกิดขึ้นโดยชุมชน ชุมชนเป็นคนกำหนดทิศทางการจัดการชุมชน รวมทั้งชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นเจ้าของสถานที่และมีสิทธิในการจัดการดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ

2.4.6 ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วีระพล ทองมา (2561) จากผลการวิจัยการสังเคราะห์การท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้กล่าวถึง ผลกระทบด้านบวก การท่องเที่ยวส่งผลต่อชุมชนในการพัฒนา การนำเสนอตัวตนของชุมชนให้กับภายนอกได้รับรู้ ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนและนักท่องเที่ยว ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้น รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมของชุมชน มีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี มีการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของชุมชน สร้างกระบวนการเรียนรู้ ของคนในชุมชน (Community Learning Process) ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ส่วนผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเลียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป ในส่วนการตลาดนั้นแต่ละชุมชนจะต้องให้ข้อมูลแนะนำชุมชนตนเองและชุมชนอื่นที่ถูกต้องและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว และที่น่าภูมิใจสำหรับชุมชนคือการรักษ์และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาบรรพบุรุษที่สืบต่อกันมา แต่ชุมชนไม่ได้ละทิ้งพื้นฐานเดิม หรือปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปตามกระแสวัฒนธรรม และไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการท่องเที่ยวที่จะได้ให้เป็นรายได้หลักของชุมชนโดยละทิ้งอาชีพดั้งเดิมที่จะเป็นการที่จะปรับตัวเพื่อรองรับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้าไปในชุมชน

ทั้งนี้ วีระพล ทองมา (2561) ได้ระบุถึงตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านเศรษฐกิจ
2. ด้านสังคมวัฒนธรรม
3. สิ่งแวดล้อม เกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน

ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน (2562) กล่าวว่า ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการทำท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ สร้างรายได้และสร้างอาชีพให้กับชาวบ้านได้โดยตรงจากสิ่งที่ชุมชนมีหรือถือปฏิบัติอยู่ และรายได้ดังกล่าวของชุมชนสามารถนำมาจัดสรรเพื่อสร้างสาธารณประโยชน์ให้กับชุมชนซึ่งถือเป็นแนวทางในการลดภาระให้กับรัฐบาลได้อีกด้วย ด้านสังคมสร้างความสามัคคีให้คนในชุมชนมีความร่วมมือเป็นอันหนึ่งเดียวกัน นอกจากนี้ยังสร้างให้ชุมชนเกิดความตระหนักและภาคภูมิใจในมรดกทางสังคมและการกลับคืนถิ่นของคนในชุมชนมากขึ้นและด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการโดยชุมชนเอง ซึ่งสามารถป้องกันการเข้ามาของนายทุนที่จะเข้ามาสร้างผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อชุมชนไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติขนบธรรมเนียมประเพณี หรือวิถีชีวิตอันเป็นอัตลักษณ์ชุมชนได้

วรพงศ์ ผูกกู่และคณะ (2563, น. 47) สรุปว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีผลกระทบต่อชุมชนทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของชุมชน ผลกระทบทางบวก เช่น การท่องเที่ยวสร้างรายได้ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรชุมชน ชุมชนเกิดความตระหนักและภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการรวบรวมองค์ความรู้และฟื้นฟูวัฒนธรรม รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เป็นต้น และในส่วนของผลกระทบทางลบ เช่น ความขัดแย้งจากความคิดเห็นที่ต่างกัน งานบริการท่องเที่ยวทำให้มีเวลาสำหรับครอบครัวและปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนน้อยลง อีกทั้งการรับวัฒนธรรมภายนอกอาจทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้ นอกจากนี้การเข้ามาของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนสูญเสียความเป็นส่วนตัว ก่อให้เกิดปริมาณขยะและการใช้ทรัพยากรอื่นๆ ในชุมชนเพิ่มขึ้นตามมา

พิศมัย จัตุรัตน์ (2565, น. 37) กล่าวถึงประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอาไว้ว่า

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีส่วนสนับสนุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชน “ความอยู่รอดของชุมชนขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากรธรรมชาติวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงผูกพันกับทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า” CBT เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนในการเผยแพร่ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากร สื่อสารปัญหาความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรให้คนภายนอกได้รับทราบ สร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวให้ผู้มาเยือนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์จัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวสนับสนุน

กิจกรรมการพัฒนาชุมชน สร้างความร่วมมือของหน่วยงานในการทำงานเป็นพันธมิตรร่วมกับชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีส่วนสนับสนุนการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น“วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บอกถึงอัตลักษณ์ความเป็นชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนจะทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคม โดยที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับยุคสมัยมีการสืบทอดสู่คนรุ่นหลังได้อย่างต่อเนื่อง” CBT เป็นเครื่องมือในการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาวบ้านในการนำเสนอ “ของดี” ชุมชนให้คนภายนอกได้รับรู้ทำให้เกิดการสืบค้น ถ่ายทอด และฟื้นฟูวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ชุมชนมีการบริหารจัดการและร่วมกันกำหนดว่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอะไรบ้างที่ชุมชนพร้อมในการนำเสนอและสร้างการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนตลอดจนมีแนวทางปฏิบัติตัวสำหรับนักท่องเที่ยวการที่มีนักท่องเที่ยวสนใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมคนท้องถิ่น เป็นตัวกระตุ้นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ และมีชีวิตชีวาในการนำเสนอข้อมูล สามารถสร้างการมีส่วนร่วมให้กับนักท่องเที่ยวในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของตน สร้างความประทับใจให้แก่ผู้มาเยือนและทำให้เยาวชนคนรุ่นหลังเห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง

3. เที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาคน “ความภาคภูมิใจในความเป็นท้องถิ่น หรือชาติพันธุ์ของตน ความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน การมีพื้นที่ทางสังคมได้รับการยอมรับจากคนภายนอก เป็นหัวใจสำคัญของการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชุมชน” CBT ช่วยให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมและกำหนดบทบาทของชุมชนต่อการท่องเที่ยวมีกระบวนการในการจัดการความรู้ภายในชุมชน มีการพัฒนาทักษะและเพิ่มเติมความรู้ใหม่ให้กับสมาชิกในชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว สร้างความมั่นใจในการพูดคุยแลกเปลี่ยนกับคนภายนอก มีความเชื่อมั่นให้คนในชุมชนในการนำเสนอ “ปัญหาและความต้องการ” กับหน่วยงานภายนอก นำเสนอประสบการณ์และความสำเร็จในการพัฒนากับคนและหน่วยงานที่มาศึกษาดูงานนอกจากเป็นการพัฒนา “คนใน” แล้วยังให้การศึกษากับ“คนนอก” ด้วย

4. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) มีส่วนสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตคนท้องถิ่น “การท่องเที่ยวเป็นการดึงคนจากภายนอกมาเรียนรู้ชุมชน แรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน คือ วิถีชีวิตที่แตกต่างและวัฒนธรรมดั้งเดิม จุดดึงดูดคือวิถีที่เรียบง่ายและมีการดำรงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นรายได้เสริมที่สามารถนำรายได้นั้นไปปรับปรุงที่อยู่อาศัย การออมทรัพย์ไว้ใช้ยามขาดแคลน เจ็บป่วยหรือเป็นทุนการศึกษาให้กับลูกหลาน โดยที่ชาวบ้านยังคงดำเนินวิถีดั้งเดิมหรือเป็นการสร้างทางเลือกเรื่องรายได้ให้กับบางครอบครัว ในการสร้างอาชีพเสริมที่เกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวสร้างงานให้กับคนในชุมชนการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเรื่องความสะอาดและสุขอนามัยนอกจากนี้ เมื่อชุมชนเริ่มเป็นที่รู้จักก็จะมีหน่วยงานลงไปสนับสนุนเรื่องอุปโภคบริโภค "การที่การท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริม ทำให้ชาวบ้านไม่คิดพึ่งพา

รายได้หลักจากการท่องเที่ยว และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติต่อเนื่องไม่ว่าจะมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวหรือไม่ก็ตาม

สรุป ผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีผลกระทบต่อชุมชนทั้งในทางบวกและทางลบ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของชุมชน ผลกระทบทางบวก ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการทำท่องเที่ยวโดยชุมชน แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ สร้างรายได้และสร้างอาชีพ ในส่วนของผลกระทบทางลบ เช่น ความขัดแย้งจากความคิดเห็นที่ต่างกัน งานบริการท่องเที่ยวทำให้มีเวลาสำหรับครอบครัวและปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชนน้อยลง อีกทั้งการรับวัฒนธรรมภายนอกอาจทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้

2.4.7 ปัจจัยความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กาญจนา สมมิตร และคณะ (2561) ได้สรุปผลจากการศึกษาปัจจัยความสำเร็จและความยั่งยืนของธุรกิจเพื่อสังคมในการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย ในทิศทางเดียวกันว่า ปัจจัยความสำเร็จสำคัญ 3 ประการที่เป็นลักษณะร่วมของทุกชุมชน ได้แก่

1. ความเป็นผู้นำ
2. ความเป็นของแท้และมีอัตลักษณ์ และ
3. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและการเป็นเจ้าของธุรกิจของภาคีการท่องเที่ยว

ปัจจัยแห่งความสำเร็จเหล่านี้จึงควรนำมาพิจารณาในการบริหารจัดการและการพัฒนาธุรกิจเพื่อสังคมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืนต่อไป

ปาริฉัตร ศรีหะรัญ (2561) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เกิดความร่วมมือต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนให้มีการบริหารจัดการที่ดี เพื่อให้ชุมชนได้นำศักยภาพของทรัพยากรทั้ง คน ทรัพยากร ธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสิ่งสำคัญ คือ ต้องเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในการสนับสนุน ส่งเสริม ให้คนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมกันเพื่อระดมความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนไปในทิศทางเดียวกัน โดยจะต้องให้บุคลากรในชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เช่น การฝึกอบรม เพื่อสร้างทักษะ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชน อีกทั้งคนในชุมชนและหรือหน่วยงานภาครัฐควรมีกิจกรรมในการสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับกระบวนการจัดการให้ชุมชนสามารถสร้างศักยภาพทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เกิดความเข้าใจในความสำคัญของวิถีชีวิตชุมชน การอนุรักษ์และสืบทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมก่อให้เกิดการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน โดยสมาชิกในชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวโดยสรุป คือ กุญแจสู่ความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในชุมชน การอนุรักษ์ และการจัดการ

รัตติยา พรมกัลป์ และคณะ (2561) ได้สรุปรายละเอียดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม เป็นการที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระโดยความสมัครใจ เพื่อนำไปสู่กระบวนการวางแผน และการตัดสินใจ ประกอบด้วย การร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมวางแผน และร่วมคิด

2. ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้น ประกอบด้วย สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรม สิ่งดึงดูดใจ และพื้นที่ และยังเป็นไปตามแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 A's ของ Tourism Western Australia และ 6 A's ของ J.Pelasol ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดสถานที่ท่องเที่ยว สามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวเดินทางไปเยือนได้ จึงนับได้ว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3. ปัจจัยด้านการตลาด เป็นการกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลให้เกิดการตัดสินใจมาท่องเที่ยว และได้รับความพึงพอใจ ประกอบด้วย ช่องทางการสื่อสาร เครือข่าย และการประชาสัมพันธ์

4. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม และทรัพยากรการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการบริหารจัดการ ประกอบด้วย เรียนรู้ เข้าถึง สัมผัส และลงมือทำ สอดคล้องกับแนวคิดของ Greg Richards ซึ่งเชื่อว่าหัวใจของการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องประกอบไปด้วย REAL คือ Reciprocating :แลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม Experiencing : มีประสบการณ์ตรงในพื้นที่ท่องเที่ยว Appreciating : ชื่นชมและเข้าใจจิตวิญญาณของพื้นที่ และ Lifelong Learning : เรียนรู้สิ่งใหม่เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพของตนเองอย่างไม่สิ้นสุด

รัชฎาภรณ์ ทองแป้น (2562) สรุปปัจจัยความสำเร็จในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยว ไว้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ชุมชน (Community Identities)

ชุมชนท่องเที่ยวต้องมีอัตลักษณ์ชุมชนที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เพราะอัตลักษณ์ของชุมชนเป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้คนสนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

2. กฎระเบียบ (Community Rules)

สมาชิกภายในชุมชนเคารพกฎระเบียบที่กำหนดไว้เป็นบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกันทั้งในเรื่องของประเพณี ข้อห้ามทางสังคมและการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึง การจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ ชุมชนจำเป็นต้องร่วมมือกันกำหนดกฎระเบียบหรือข้อตกลงในการใช้พื้นที่และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว ในรูปแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน (Participation)

การท่องเที่ยวชุมชนจะเป็นการท่องเที่ยวชุมชนที่สำเร็จได้ต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

4. ขนาดของชุมชน

ชุมชนขนาดเล็ก มีความเป็นชุมชนหมู่บ้าน ที่อาศัยความประนีประนอม มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ นั้น การบริหารจัดการจะง่ายกว่าชุมชนขนาดใหญ่หรือชุมชนเมือง

5. ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

ชุมชนต้องเตรียมความพร้อมในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ที่พัก สาธารณูปโภคต่าง ๆ รวมถึงบริการต่าง ๆ

6. การกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม

รายได้ต่าง ๆ ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ต้องกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม การกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเป็นธรรม จะช่วยลดความขัดแย้งได้

7. ความสะดวกในการเข้าถึงชุมชน

นักท่องเที่ยวต้องสามารถเข้าไปยังชุมชนได้อย่างสะดวกสบาย และปลอดภัย และหากยังสามารถเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงได้ด้วย ก็ยิ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้น การเข้าถึงชุมชนถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากอีกประการหนึ่ง เพราะถ้านักท่องเที่ยวไม่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนได้ แม้ชุมชนจะมีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนสวยงาม มีบริการที่ดี ชุมชนท่องเที่ยวดังกล่าวก็จะไม่ประสบความสำเร็จ

8. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

องค์ประกอบหลักของชุมชนท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่งคือ จำเป็นต้องมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ กล่าวคือ ต้องมีความหลากหลายของทรัพยากร และทรัพยากรต้องมีสภาพที่สมบูรณ์

9. ผู้นำชุมชน

ชุมชนที่ประสบความสำเร็จต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง แกนนำชุมชนหรือผู้นำชุมชน ควรมีความเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกชุมชน เป็นผู้ที่พร้อมจะเสียสละเวลาส่วนตัวเข้ามาจัดการดูแลการพัฒนาการท่องเที่ยว มีภาวะเป็นผู้นำสูง มีความรู้และไหวพริบที่สามารถสร้างความเชื่อถือ การยอมรับและการเชื่อมั่นได้ มีความรู้เชิงนิเวศและทุนทรัพย์สำหรับการลงทุน รวมทั้งสามารถทำความเข้าใจกับชุมชน และสร้างความเชื่อมั่นในการจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นที่จะส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วม สามารถตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการท่องเที่ยวได้ในที่สุด ศักยภาพของผู้นำส่งผลต่อการพัฒนา การสร้างความเชื่อมั่นให้คนในชุมชนยอมรับ ย่อมจะทำให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนต่อไป

10. ภาคีเครือข่าย

ชุมชนที่ประสบความสำเร็จต้องมีภาคีเครือข่ายที่ให้การสนับสนุน ชุมชนสามารถได้รับความช่วยเหลือแนะนำหรือสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญภายนอกได้ เช่น ภาคธุรกิจ การสนับสนุนทางการเมือง และเศรษฐกิจ หรือจากสื่อต่าง ๆ เป็นต้น

11. ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การที่ชุมชนท่องเที่ยวมีภูมิปัญญาท้องถิ่นย่อมส่งผลให้คนต่างถิ่นสนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้มากขึ้น

12. รูปแบบและโปรแกรมการเรียนรู้

ชุมชนที่จะประสบความสำเร็จต้องมีรูปแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และต้องมีความหลากหลาย ปริวรรต สมนึก (2553) การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ถือเป็นการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชน

13. สิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งต่าง ๆ สำหรับให้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้ด้วยความสะดวกสบาย ได้แก่ บริการขนส่ง และการเดินทาง ห้องน้ำสาธารณะ ที่พัก ที่พักแบบสัมผัสวิถีชุมชน (Home Stay) ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายที่ระลึก รวมถึงข่าวสารข้อมูลท่องเที่ยว โปรแกรมท่องเที่ยว และข้อมูลการเดินทางท่องเที่ยว

สรุป ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วยปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัย ไม่ว่าจะเป็น ความเป็นผู้นำของผู้นำชุมชน ความเป็นอัตลักษณ์ กฎระเบียบ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ทรัพยากรการท่องเที่ยว การตลาด ศักยภาพในการท่องเที่ยว การกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมแก่สมาชิกของชุมชน

2.5 ข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (2567) ได้มีข้อมูลการท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคามดังนี้ จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่สงบเงียบและเรียบง่ายตามแบบฉบับของเมืองอีสาน ปัจจุบันมีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางทางด้านการศึกษาแห่งหนึ่งของภูมิภาค เนื่องจากมีสถาบันการศึกษาอยู่มากมาย จึงได้ชื่อว่าเป็น “ตักศิลาแห่งอีสาน” ในด้านประวัติศาสตร์นั้น มหาสารคามเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเมืองหนึ่ง ปัจจุบันนับเป็นเมืองศูนย์รวมวัฒนธรรมของชาวอีสาน เนื่องจากชาวเมืองมีที่มาจากหลายชนเผ่า เช่น ชาวไทยพื้นเมืองที่พูดภาษาอีสาน ชาวไทยย้อ และชาวผู้ไทย

ประชาชนใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย มีการไปมาหาสู่และช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันตามแบบของคนอีสานทั่วไป มหาสารคามนับเป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ เนื่องจากพบชุมชนโบราณหลายแห่ง ทั้งชุมชนบ้านเชียงเหียนและหมู่บ้านปั้นหม้อของชาวบ้านหม้อ ตำบลเขวา อำเภอเมืองฯ รวมทั้งพบศิลปะสมัยทวารวดีและอิทธิพลของวัฒนธรรมขอม เช่น กู่สันตรัตน์ กู่บ้านเขวา กู่บ้านแดง และกู่อื่น ๆ รวมถึงเทวรูปและเครื่องปั้นดินเผาที่พบอยู่ทั่วไปในหลายพื้นที่ของจังหวัด

จึงนับได้ว่าจังหวัดมหาสารคามมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี และเป็นจังหวัดที่นักท่องเที่ยวยังสามารถสัมผัสกับวิถีชีวิตชาวอีสานอันเรียบง่ายและบริสุทธิ์ เป็นเสน่ห์ที่นับวันจะหาได้ยากในสังคมเมืองปัจจุบัน

จังหวัดมหาสารคามแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองมหาสารคาม อำเภอกันทรวิชัย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอนาเชือก อำเภอเชียงยืน อำเภอนาดูน อำเภอแกดำ อำเภอยางสีสุราช อำเภอกุดรัง และอำเภอชื่นชม

สรุปได้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคามที่ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ทำเป็นไฮไลท์ ได้แก่ กู่มหาธาตุ หรือปรางค์กู่บ้านเขวา โบราณสถานอายุกว่า 700 ปี ทำด้วยศิลาแลง รูปทรงกระโจมสี่เหลี่ยมกู่สันตรัตน์ โบราณสถานที่สร้างขึ้นด้วยหินทรายในแบบศิลปะขอมบายนแก่งเลิงจาน อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่มีวิวสวยงาม และมีสถานีประมงทำการเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด บ้านหนองเขื่อนช้าง หมู่บ้านที่มีชื่อเสียงด้านการทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย และการทำผลิตภัณฑ์ผ้าไหมบ้านแพง หมู่บ้านที่ชาวบ้านมีอาชีพทอเสื่อกกเป็นอาชีพเสริม

2.5.1 ประเภทสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดมหาสารคาม

2.5.1.1 ประเภทสถานที่ท่องเที่ยววิถีชีวิต/สันทนาการและบันเทิง /หมู่บ้าน ชุมชน ได้แก่ หมอลำหุ่นกระติบ คณะเด็กเทวดา เกิดขึ้นจากแนวคิด "ความดี ความจริง หรือเรื่องราวสำหรับเด็ก ๆ นั้น หากใช้วิธีการสอนหรือบอกกล่าวตรง ๆ อาจเป็นเรื่องที่ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย ไม่อยากฟัง ไม่อยากรับรู้" ด้วยเหตุนี้ ผู้เฒ่าผู้แก่จึงได้คิดค้นรูปแบบการสอนที่น่าสนใจ แฝงคติธรรม คิดดีทำดี และยังส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เช่น เล่าเรื่องผ่านนิทาน ผ่านกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้าน เพื่อให้เด็กเกิดความเพลิดเพลิน ขณะเดียวกันก็สามารถที่จะมีส่วนร่วม หรือทำหน้าที่เป็นผู้เล่นหรือเป็นผู้เล่าเรื่องราวเหล่านั้นได้ด้วยเองโดยการใช้ “หุ่น” ซึ่งทำจากกระติบข้าวเหนียว สร้างสรรค์เป็นตัวหุ่นละครต่าง ๆ เป็นสื่อกลางนำเสนอในรูปแบบหมอลำพื้นบ้าน โดยเรียกชื่อว่า “หมอลำหุ่นกระติบ” เรื่องที่มักนิยมแสดงคือ “องคุลิมาล” ซึ่งมีตัวละคร 9 ตัว ที่ทำจากกระติบข้าวทั้งหมด นับเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านในการอบรมสั่งสอนเด็ก ๆ

2.5.1.2 ประเภท สถานที่ท่องเที่ยวศิลปะ วัฒนธรรม แหล่งมรดก และสถาปัตยกรรม/วัด ได้แก่ สิมวัดโพธาราม ตั้งอยู่วัดโพธาราม บ้านดงบัง ตำบลดงบัง เป็นสถาปัตยกรรมแบบพื้นบ้านอีสาน ลักษณะเป็นสิมทึบ ก่ออิฐถือปูนฐานสูง หลังคาทรงจั่วประดับด้วยโหง่ ช่อฟ้า เครื่องลำยอง และหางหงส์

ด้านข้างเจาะช่องหน้าต่างเป็นสี่เหลี่ยมเล็กๆบันไดก่ออิฐฉาบปูน มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือฮูปแต้ม ทั้งภายในและภายนอก เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาวไม่มีรองพื้น ใช้สีของพื้นผนังสิมเป็นสีของฮูปแต้ม สีที่ใช้ได้แก่ สีฟ้า แดง ดำ ขาว สีส่วนรวมเป็นสีอ่อนไม่ฉูดฉาด ภาพที่ต้องการเน้นให้เป็นจุดเด่นสะดุดตาจะเขียนสีตรงข้ามตัดกัน เช่น สีครามตัดเส้นด้วยสีน้ำตาล ส้ม และดำ เนื้อหาเป็นเรื่องพระเวสสันดร พระพุทธประวัติ พระป่าเลไลย์ รามสูร-เมขลา และเรื่องสังข์ศิลป์ชัย นับเป็นแหล่งที่ให้ความรู้ ความสวยงามเกี่ยวกับวิถีผู้คนอีสานในอดีต

2.5.1.3 ประเภท สถานที่ท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ/หมู่บ้านชุมชน ได้แก่ สะพานไม้แกดำ ตั้งอยู่บ้านแกดำ เป็นสะพานไม้เก่าแก่ที่สร้างขึ้นโดยการปักเสาลงไปใต้น้ำและปูด้วยแผ่นไม้ ซึ่งมีความลึกบ้างตื้นบ้างเป็นช่วง ๆ ยาวประมาณ 1 กิโลเมตร เชื่อมระหว่างบ้านแกดำบริเวณวัดดาวดึงส์กับบ้านหัวขัว ข้ามหนองน้ำแกดำซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร และเป็นแหล่งหาปลาที่สำคัญของชาวบ้าน ท่ามกลางดอกบัวและพืชน้ำสีเขียวที่มีความหลากหลายตลอดเส้นทาง ปัจจุบันบริเวณหน้าสะพานได้จัดเป็นมุมถ่ายรูปสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และในฤดูหนาวสามารถชมนกเป็ดน้ำที่หนีหนาวมาอาศัยอยู่บริเวณนี้ด้วย ครั้งเมื่อมีสะพานชำรุดชุมชนได้ช่วยกันซ่อมแซมสะพานเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

2.5.1.4 ประเภท สถานที่ท่องเที่ยววัด ได้แก่ ตั้งอยู่ตำบลเกิ้ง สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2549 โดยพระอาจารย์สุริยันต์ โฆสปัญโญ ผู้เป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่คำพันธ์ โฆสปัญโญ ร่วมกับชาวมหาสารคามที่มีความเลื่อมใสศรัทธาร่วมกันสร้างวัดจนกระทั่งได้รับการยกฐานะเป็นวัดอย่างถูกต้องเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2555 และได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 สิ่งก่อสร้างส่วนใหญ่ภายในวัด สร้างจากไม้แดง ไม้สัก และไม้ประดู่ สถานที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ เจดีย์ศรีมหาสารคาม เจดีย์องค์ใหญ่สีทอง รายล้อมด้วยฐานเจดีย์องค์เล็ก 2 ชั้น สามารถมองเห็นได้แต่ไกล ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปทองคำ 5 องค์ หน้าตักกว้างประมาณ 4 นิ้ว-ศาลาการเปรียญไม้ขนาดใหญ่ ใช้เสาไม้ถึง 112 ต้น ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปทรงเครื่อง 3 องค์ สร้างจากทองคำบริสุทธิ์ น้ำหนักกว่า 12 กิโลกรัม-หอระฆัง สร้างจากไม้สักขนาดใหญ่ และอุโบสถ สร้างจากไม้ตะเคียนทอง วัดนี้เป็นที่ที่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่มีความศรัทธาเป็นอย่างมาก และมีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปสักการะบูชาอยู่เสมอ

2.5.1.4 ประเภท สถานที่ท่องเที่ยว ศิลปะ วัฒนธรรม แหล่งมรดก และสถาปัตยกรรม/วัด ตั้งอยู่ที่วัดป่าเลไลย์ บ้านหนองพอก สิมหลังนี้สร้างขึ้นเมื่อครั้งพระอธิการเหยว เป็นเจ้าอาวาส ตามดำริของพระครูจันทรศรีรัตนคุณ เจ้าคณะอำเภอนาดูนในขณะนั้น โดยเป็นสถาปัตยกรรมแบบพื้นบ้านอีสาน มีลักษณะเป็นสิมทึบ มีช่องหน้าต่าง (ป่องเอี้ยม) แคบ ๆ ด้านละ 2 ช่อง บันไดเป็นปูนปั้นรูปพญานาคหลังคาทรงจั่ว หน้าบันมีโหง่และหางหงส์ไม้ ตัวสิมตั้งอยู่บนฐานปัทม์ยกสูง 80 เซนติเมตร จุดเด่นของสิมอยู่ที่ฮูปแต้มหรือจิตรกรรมฝาผนัง ด้านในเป็นเรื่องพุทธประวัติ พระมาลัย และพระอดีตพุทธ

ด้านนอกเป็นเรื่องรามเกียรติ์ และเวสสันดรชาดก โดยองค์ประกอบและรายละเอียดนั้นเขียนด้วยสีฝุ่น ส่วนใหญ่ใช้สีคราม ช่างแต้มได้สอดแทรกภาพการทอผ้า การสรงน้ำพระ (ฮดสง) การทำบุญตักบาตร และการละเล่นต่าง ๆ อันแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวอีสานได้เป็นอย่างดี

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม (2561) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมหาสารคาม ได้ร่วมกับหน่วยงานภาคี ดำเนินการขับเคลื่อนโครงการยกระดับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม นำร่อง 3 หมู่บ้าน ได้แก่บ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน บ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ และ บ้านแพง หมู่ 1 ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม การเปิดหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีการนำคณะกรรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากทั้ง 3 หมู่บ้าน หมุนเวียนกันเดินทางไปเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีเอกลักษณ์ที่เป็นจุดแข็งแตกต่างกันไป อาทิ “บ้านดงน้อย”จะเป็นการท่องเที่ยววิถีชีวิตของคนในชุมชน มีฐานการเรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง และการอนุรักษ์ป่าไม้ กิจกรรมปลูกป่า บวชต้นไม้ เพาะกล้ายางนา เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ ผ้าทอมือ ผ้าขาวม้า เป็นต้น สถานที่ท่องเที่ยวทางโบราณคดี อาทิ “กู่สันตรัตน์” เทวสถานสมัยขอม อายุกว่า 700 ปี และ “พระบรมธาตุนาดูน” สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่อำเภอนาดูน และเมืองมหาสารคาม ชม “ฮูปแต้มโบราณ” หรือ “จิตรกรรมฝาผนัง” วัดป่าเรไร และวัดบ้านดงบัง เป็นต้น การท่องเที่ยว “หมู่บ้านบ้านแพง” หมู่ 1 ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย ถือเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงใน “การทอเสื่อกก” ในแต่ละปีผลิตภัณฑ์จากกก สร้างรายได้เข้าชุมชนแห่งนี้ปีละนับร้อยล้านบาท ดังนั้นเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้าน จะได้เห็นขั้นตอนการทอเสื่อกกที่เป็นวิถีชีวิตของชาวบ้านแพง ทุกขั้นตอนตั้งแต่คัดเลือกต้นกกไปจนถึงการทอกกเป็นผืน โดยนักท่องเที่ยวสามารถลงมือทดลองทอดูได้

2.5.2 สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม

จากการสำรวจข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวของสำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2564 พบข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว (สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม, 2566) ดังนี้

2.5.2.1 จำนวนผู้เข้าพัก

จำนวนผู้เข้าพักในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามมีจำนวน 101, 729 คน

2.5.2.2 จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือน

จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนจังหวัดมหาสารคาม มีจำนวน 191,377 คน แยกเป็นชาวไทย จำนวน 191,276 คน ชาวต่างชาติ จำนวน 101 คน

2.5.2.3 รายได้จากการท่องเที่ยว

จังหวัดมหาสารคามมีรายได้จากการท่องเที่ยว เป็นเงิน 238 ล้านบาท โดยเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 237.99 บาท ชาวต่างชาติ จำนวน 0.34 ล้านบาท

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กิตติศักดิ์ กลิ่นหมื่นไวย (2561) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาพบว่าเขตพื้นที่ชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีศักยภาพของพื้นที่ในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจาก ชุมชนท่ามะโอมีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ที่เก่าแก่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากชุมชนอื่น เช่น บ้านเสานัก บ้านหลุยส์ วัดประตูป่อง อีกทั้งยังมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น การฟ้อนผีปู่ย่า ประเพณีตานข้าวซอมต่อ ประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีตานเปรตพลี เป็นต้น

การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมควรใช้มาตรฐานและตัวชี้วัดการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพราะชุมชนท่ามะโอเป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ตั้งแต่โบราณของจังหวัดลำปางซึ่งมีโบราณสถานหลายแห่งและมีวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีความพร้อมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยได้ศึกษาและได้หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ สามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้กับชุมชนและสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคตได้ และสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่จะต้องมีการจัดสรรบุคลากรและต้องหาหน่วยงานในการรับผิดชอบและส่งเสริมในเรื่องต่าง ๆ เช่น การบำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ชุมชน และการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนท่ามะโอ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

จิตกวี กระจ่างเมฆ และสุดหล้า เหมือนเดช (2562) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมไทยแลนด์ 4.0: กรณีศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั่งบ้านทุ่งผักกูดไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั่งบ้านทุ่งผักกูดวิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวง 1) ด้านสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่งเหมือนกันคือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่นในเรื่องของกลุ่มชาติพันธ์ความเก่าแก่ของโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ฯ โบราณสถานวัดประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้งลาวครั่งไทยทรงดำและจีนบางหลวงมีวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ 2) ด้านการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่งมีที่พักร้านอาหารร้านค้าขายของที่ระลึกสถานบริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวการคมนาคมสถานีตำรวจสถานพยาบาลระบบการสื่อสารมีเพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว 3) ด้านการเข้าถึงระบบการคมนาคมนักท่องเที่ยวใช้รถยนต์ส่วนตัวหรือรถโดยสารเข้ามาท่องเที่ยวจึงสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 แหล่งได้อย่างสะดวกสบายมีสถานที่จอดรถเพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

2. ผลการศึกษาศักยภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั้งบ้านทุ่งผักกูดวิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้างและไทยจีนตลาดบางหลวงในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละชุมชนมีศักยภาพในการให้บริการนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน เนื่องจากมีลักษณะโดดเด่นที่นำมาเป็นจุดสนใจจุดขายในเรื่องที่ต่างกัน แต่มีการบริหารจัดการร่วมกันในเรื่องเส้นทางเชื่อมโยงที่เออ้ ต่อกันทั้ง 3 แหล่งอย่างลงตัวสิน้ สุด 1 วันจงึ ไม่ทำให้เกิดอุปสรรคหรือปัญหาใด

3. ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาเพื่อส่งเสริมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นลาวครั่งบ้านทุ่งผักกูดวิถีชีวิตไทยทรงดำบ้านไผ่หูช้าง และไทยจีนตลาดบางหลวงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครปฐมทั้ง 3 ด้านพบว่า 1) ด้านสิ่งดึงดูดทางการท่องเที่ยวจัดหาอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวรณรงค์สนับสนุนส่งเสริมยกย่องวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่ทันสมัยแต่คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์เดิม จึงควรมีการปรับปรุงรูปแบบราคาให้ดีกว่าเก่าเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว 2) สิ่งอำนวยความสะดวกควรคำนึงถึงราคาอาหารสินค้าโดยเฉพาะสินค้าประเภทผ้าทอมือควรมีการปรับราคาให้เหมาะสมห้องสุขาและสถานที่นั่งพักผ่อนมัคคุเทศก์ท้องถิ่นน้ำดื่มให้เพียงพอ 3) ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องปรับปรุงพัฒนาให้ถนนสะอาด โล่งสะดวกและความป ลอดภัยปรับปรุงเส้นทางป้ายบอกทางในระยะทางที่มองเห็นอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย

อรรถพงศ์ ศรีตะลาลัย (2562) ได้ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อเส้นทางตามรอยพญานาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุดรธานี-จังหวัดหนองคาย-จังหวัดบึงกาฬ-จังหวัดนครพนม ผลการวิจัยพบว่า ระดับความสำคัญของส่วนประสมทางการตลาดแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเชื่อเรื่องพญานาคในภาคะวันออกเฉียงเหนือภาพรวมส่วนใหญ่มีระดับความสำคัญสูงสุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) รองลงมา คือด้านลักษณะทางกายภาพ (Physical Evidence) ด้านส่งเสริมการตลาด (Promotion) ด้านกระบวนการ (Process) ด้านบุคลากร (People) ด้านราคา (Price) และด้านที่เห็นน้อยที่สุดคือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) ทางด้านศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามความเชื่อพญานาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า จังหวัดอุดรธานีและจังหวัดนครพนม ทั้งสองจังหวัดเป็นจังหวัดที่ศักยภาพสูงในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ส่วนจังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพรองลงมา ส่วนจังหวัดบึงกาฬเป็นจังหวัดที่จะต้องทำการพัฒนาเร่งด่วนในเรื่องของการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามความเชื่อพญานาคในตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่ว่าจะเป็น โรงแรม ร้านอาหาร ยังไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางจากเส้นทางจังหวัดบึงกาฬไปยังจังหวัดนครพนม จำเป็นต้องพัฒนาส่งิ อำนวยความสะดวกให้พร้อมต่อการให้บริการ

ผลทางด้านแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อเส้นทางตามรอยพญานาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีการประชาสัมพันธ์และทำการตลาดเชิงรุกในช่วงเทศกาลและประเพณี

วัฒนธรรมของจังหวัด เช่น ประเพณีบั้งไฟพญานาคในวันออกพรรษา พัฒนารูปแบบแบรนด์พญานาคของจังหวัดหนองคาย บึงกาฬ อุดรธานีและนครพนม ที่มีความแตกต่างกันในเอกลักษณ์ของเมืองตนเอง และการเรียนรู้ถึงความแตกต่างของชุมชนที่มีความเชื่อ ในเรื่องพญานาคในรูปแบบการเล่าเรื่อง (Storytelling)

วีรญา พรมประสิทธิ์ (2562, น. ค) ศึกษา ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่า ปัจจัยที่นำมาสู่ความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาต้นจั่นนั้นประกอบด้วย 1) วิถีชีวิตวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์ 2) ผู้นำกลุ่มมีวิสัยทัศน์และการบริหารโดยยึดหลักธรรมมาภิบาล 3) ความสัมพันธ์ในรูปแบบเครือญาติที่ตั้งอยู่บนกฎระเบียบข้อตกลง 4) ความตื่นตัวในการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก 5) มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย สำหรับการประเมินความสำเร็จการจัดการท่องเที่ยว พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนาต้นจั่นมีความสำเร็จอยู่ในระดับดีเยี่ยมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3.92 คะแนน) ด้านที่ 2 การจัดการเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตที่ดี (4 คะแนน) ด้านที่ 3 การอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรม (3.33 คะแนน) ด้านที่ 4 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน (3.60 คะแนน) และ ด้านที่ 5 คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (3.56 คะแนน) อย่างไรก็ตาม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านนาต้นจั่นให้ยั่งยืน และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ภาครัฐควรพัฒนาแพลตฟอร์มท่องเที่ยวออนไลน์เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก นอกจากนี้ ควรมีโครงการพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่น และทักษะ (Upskill) ให้กับกลุ่มวิสาหกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะไอทีเพื่อให้กลุ่มสามารถจัดการฐานข้อมูลออนไลน์ให้มีความทันสมัยด้วยตัวเอง และรัฐควรมีโครงการอบรมการจัดทำวิสัยทัศน์ เป้าหมาย พันธกิจ ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยั่งยืน

กัญญารัตน์ โพธิ์ศรี (2564, น. ง) ศึกษา การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา บ้านหาดส้มแป้น จังหวัดระนอง ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหาดส้มแป้น จังหวัดระนอง มีความร่วมมือกันเป็นอย่างดี เนื่องจากผู้นำชุมชนมีการวางแผนที่จะพัฒนาชุมชนภายใต้แนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผล จึงสรุปได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหาดส้มแป้นนั้นมาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน พบว่าชาวบ้านในชุมชนมีความพร้อมในการรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี ทำให้แนวทาง

การพัฒนาความร่วมมือของชุมชนก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องในด้านการจัดการการท่องเที่ยวทั้งนี้การมีผู้นำที่เข้มแข็ง เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์อย่างเป็นธรรม และให้ความสำคัญในการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน รวมทั้งปลูกฝังให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์เพื่อให้การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนมีความสุข จะนำมาสู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

พิศมัย จัตุรัตน์ (2565, น. ง) ศึกษา แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของกรุงเทพมหานครได้แก่ 1) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว 2) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ข่าวสารการท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยว 3) ส่งเสริมการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ 4) ส่งเสริมสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของชุมชน 5) ส่งเสริมการรองรับด้านการท่องเที่ยว 6) ส่งเสริมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน 7) ส่งเสริมด้านการบริการการท่องเที่ยว 8) ส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน และ 9) ส่งเสริมการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกัน

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ดำเนินตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวมรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 12 คน แบ่งเป็น 6 กลุ่มๆละ 2 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านนำร่อง

กลุ่มที่ 2 ตัวแทนกลุ่มอาชีพหรือร้านจำหน่ายสินค้า

กลุ่มที่ 3 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนำร่อง

กลุ่มที่ 4 ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลุ่มที่ 5 ตัวแทนหน่วยงานรับผิดชอบหรือสนับสนุนโดยตรง ได้แก่ ททท พัฒนา ชุมชน และประชาสัมพันธ์จังหวัด

กลุ่มที่ 6 ผู้บริโภคที่เป็นนักท่องเที่ยวมาใช้บริการแล้ว

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) โดยใช้คำถามแบบปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยแบบสัมภาษณ์ มี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 3 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 4 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

3.2.1 การสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

3.2.1.2 กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหาและรายละเอียดที่เกี่ยวกับ

3.2.1.3 สร้างแบบสัมภาษณ์

3.2.1.4 นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุง

3.2.1.5 ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนทุกด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.3.1 ขอหนังสือรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัย จากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงผู้ใหญ่บ้าน บ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน บ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ และ บ้านแพง หมู่ 1 ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

3.3.2 ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ได้จัดกระทำข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Dept Interview) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาที่เรียกว่า Content Analysis พรพิมพ์ ดันตสุทธิกุล (2558) ซึ่งมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1. อ่านและรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Dept Interview) โดยเน้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่สนใจ

2. ทบทวนวัตถุประสงค์งานวิจัยและคำถามในการวิจัย ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

3. ใช้วิธีการเพื่อจับประเด็นคำสำคัญเพื่อสร้างกลุ่มและประเภท (Class and Categories) ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Categorize Information) ตามประเด็นที่ต้องการศึกษาตลอดจนประเด็นเพิ่มเติมที่พบจากการสัมภาษณ์

4. จัดหมวดหมู่รูปแบบ (Patter) หรือความเชื่อมโยง (Connection) ของข้อมูลในแต่ละกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม พร้อมทั้งสร้างคำอธิบายให้แต่ละหมวดหมู่ได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของแต่ละหมวดหมู่ และพรรณนาความ

บทที่ 4
ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม โดยผู้วิจัยได้นำเสนอการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประมวลผลข้อมูลใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการเพื่อจับประเด็นคำสำคัญเพื่อสร้างกลุ่มและประเภทจัดหมวดหมู่ รูปแบบ หรือความเชื่อมโยง ของข้อมูลในแต่ละกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม พร้อมทั้งสร้างคำอธิบายให้แต่ละหมวดหมู่ได้ และพรรณาความ จึงได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ 3 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ		
1.1 ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านนำร่อง	2	16.67
1.2 ตัวแทนกลุ่มอาชีพหรือร้านจำหน่ายสินค้า	2	16.67
1.3 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนำร่อง	2	16.67
1.4 ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2	16.67
1.5 ตัวแทนหน่วยงานรับผิดชอบหรือสนับสนุนโดยตรง ได้แก่ การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน และประชาสัมพันธ์จังหวัด	2	16.66
1.6 ผู้บริโภคที่มาใช้บริการแล้ว	2	16.66
รวม	12	100.00
2. อายุ		
2.1 20-34 ปี	3	25.00
2.2 35-49 ปี	7	58.33
2.3 49 ปีขึ้นไป	2	16.67
รวม	12	100.00
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
3.1 ประถมศึกษา	2	16.67
3.2 มัธยมศึกษา	4	33.33
3.3 ปริญญาตรีขึ้นไป	6	50.00
รวม	12	100.00
4. อาชีพ		
4.1 รับราชการหรือตัวแทนรัฐ	6	50.00
4.2 เกษตรหรือทำนา	2	16.67

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
4.2 ค้าขาย	2	16.67
4.3 อาชีพอื่น ๆ เช่น นักศึกษา แม่บ้าน	2	16.66
รวม	12	100.00
รวม	370	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเท่ากันทุกกลุ่ม ๆ ละ 2 คน ทั้ง 6 กลุ่ม ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านนำร่อง ตัวแทนกลุ่มอาชีพหรือร้านจำหน่ายสินค้า ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนำร่อง ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานรับผิดชอบหรือสนับสนุนโดยตรง ได้แก่ การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน และประชาสัมพันธ์จังหวัดและผู้บริโภคที่มาใช้บริการแล้ว คิดเป็นร้อยละ 16.67 และ 16.66 ส่วนอายุ พบว่า มีอายุมากสุด อายุ 35-49 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 รองลงมา คือ อายุ 20-34 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และ อายุ 49 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ส่วนวุฒิการศึกษาสูงสุด พบว่า สำเร็จปริญญาตรีขึ้นไปมากสุด จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ มัธยมศึกษา จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และประถมศึกษา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่รับอาชีพรับราชการหรือตัวแทนรัฐ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ เกษตรหรือทำนา ค้าขายและอาชีพอื่น ๆ เช่น นักศึกษา แม่บ้าน มีจำนวนเท่ากัน คือ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และร้อยละ 16.66

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

สัมภาษณ์ คนที่ 1 ผู้ใหญ่บ้านบ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: โดยมีหมู่บ้านที่ทอผ้าไหมขาย เช่น ผ้าซิ่นไหม ผ้าซิ่นธรรมดา ต่ำสาดหรือทอเสื่อ ดำข้าวโป่ง ข้าวเกรียบ ทอใยไหมพรมเพื่อเอาไว้ทำขายและประดับในพิธีหรืองานประเพณีต่างๆ

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน : ด้านการจัดการยังคงขาดการสนับสนุน เช่น งบประมาณหรือ การโปรโมทกระจายสื่อ

3. ด้านการมีส่วนร่วม: คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำและมีความร่วมมือที่จะพัฒนาเพื่อต่อยอดให้ได้เพิ่มมากขึ้น

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: จะมีกิจกรรมการรวมตัวการทอผ้า หากหมู่บ้านไหนทอผ้าได้จำนวนเท่าไหร่ก็ต้องนำมารวมกัน เพื่อนำขาย

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: อนุรักษ์การทอเสื่อ ทอผ้า สานตะกร้า สานกระติบข้าว สานแห ทำโคม เผยแพร่ของทางชุมชน คือ วงมโหรี และการสร้างคุณค่าทางด้านประเพณีประจำท้องถิ่น

สัมภาษณ์ คนที่ 2 นักพัฒนาชุมชน รับราชการ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: จะมีการลงพื้นที่เพื่อดูแต่ละชุมชนว่าชุมชนไหนจะต้องได้รับการปรับปรุง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา สันทนาการ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยว หรือการสร้างอาชีพ วิถีพอเพียง

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: ด้านการจัดการให้มีการพัฒนาการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การใช้ภาษาและเทคโนโลยีสื่อสารไร้สาย

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ทุกคนพร้อมอยู่แล้วเกี่ยวกับการพัฒนาหรือร่วมกิจกรรม

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: จะมีการจัดให้แต่ละตำบลมีการจัดกิจกรรมหรือโชว์จุดเด่นของแต่ละตำบล อย่างเช่น กิจกรรมหลักและประเพณีใหญ่ๆ คือ บุญบั้งไฟ

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: แต่ละอำเภอหรือตำบลมีการร่วมในการร่วมประเพณีเพื่ออนุรักษ์ เผยแพร่ ฟื้นฟู และสร้างคุณค่า

สัมภาษณ์ คนที่ 3 นักท่องเที่ยว นักศึกษา จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: มีการทอผ้าไทยทอเสื่อ และมีการทำข้าวโป่ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ดี สามารถนำไปทำเพื่อประกอบอาชีพได้ และสอนให้ลูกหลานทำ สืบสานต่อไปได้

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: ควรมีการโปรโมทผ่านทางสื่อออนไลน์กระจายสื่อเพื่อให้คนได้รู้จักมากขึ้น เพื่อที่จะได้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยกัน ถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: มีการจัดกิจกรรมสาธิตกระบวนการทอผ้าทอเสื่อ ทำข้าวโป่ง ข้าวเกรียบ ให้นักท่องเที่ยวได้ดูและลองทำ

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำในชุมชนเป็นกิจกรรมที่ดีมาก อยากให้ถ่ายทอดสู่รุ่นลูกรุ่นหลานได้สืบทอดต่อไป

สัมภาษณ์ คนที่ 4 ค้าขาย ร้านค้า จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: ร้านค้าหรืออย่างเช่นร้านอาหารที่อำเภอนาดูน ยกตัวอย่างเช่น ขี่ม้าคาเฟ่ เป็นร้านอาหารสไตล์คาเฟ่ มีกิจกรรมมากมาย เช่น ขี่ม้า ขับ ATV น้ำตก ลานกางเต้นท์ อาหารอร่อย กาแฟ

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: ยังมีขาดการโปรโมทให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากขึ้น

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ร้านอาหารหรือสถานบริการพร้อมที่จะรับการบริการ พร้อมที่เอนเตอร์เทนและให้ความสุขแก่นักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่มาร่วม

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: จะมีกิจกรรมการกางเต้นท์ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยว

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: มีกิจกรรม เช่น การสอนทำของพื้นบ้าน และอื่น ๆ ที่เป็นสิ่งที่สร้างคุณค่าได้

สัมภาษณ์ คนที่ 5 ผู้แทนภาครัฐ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: มีการจัดกิจกรรมในแต่ละปี เพื่อให้ชุมชนทุกชุมชนมีส่วนร่วม และแต่ละชุมชนให้นำของเด่นแต่ละหมู่บ้านมาจัดบูธ และให้ผู้คนมาเยี่ยมชม ซื้อของกันได้

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: อยากให้มีการจัดงบประมาณ เพื่อที่จะสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ทุกหมู่บ้านมีส่วนร่วม และร่วมแรงใจ แรงกายช่วยกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: ทุกหมู่บ้านมาร่วมกัน เช่นการดำข้าว หรือแต่ละช่วงฤดู เช่น ฤดูปลูกข้าวก็จะมีการทำกิจกรรม สามารถมาลองปลูกข้าว หลกกล้า

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: อนุรักษ์การทำกิจกรรมการปลูกข้าว สอนการทำเกษตร เพื่อที่จะสามารถให้ผู้มาร่วมสามารถ นำไปปรับปรุงและลงมือทำที่บ้านตัวเองได้

สัมภาษณ์ คนที่ 6 องค์การบริหารส่วนตำบล จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: ส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ทางภูมิปัญญา

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลและการจัดกิจกรรม

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ : จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีหรือโซเชียล เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้เรื่องโซเชียล

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า : อนุรักษ์การและจัดทำโครงการอนุรักษ์ เช่น การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบล

สัมภาษณ์ คนที่ 7 นักท่องเที่ยว อาชีพรับราชการ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: กิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่นำมรดกวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น การจัดกิจกรรม การดำนา เกี่ยวข้าว หรือสานตะกร้าที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: การพัฒนานโยบายที่สนับสนุนการเรียนรู้และสร้างงานให้แก่ชุมชน

3. ด้านการมีส่วนร่วม : นักท่องเที่ยวและชาวบ้านมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ : ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีและอาชีพของคนในชุมชน ให้กับความรู้กับประเพณีที่จัดขึ้น และให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำ

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า : อนุรักษ์และเผยแพร่ประเพณีประจำปีที่จัดกันในชุมชนให้มีมาอย่างต่อเนื่องและใช้สื่อเป็นตัวกลางในการเผยแพร่

สัมภาษณ์ คนที่ 8 ประชาชน ชาวบ้านทั่วไป จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: ในหมู่บ้านมีสะพานไม้แกดำ อ่างเก็บน้ำหนองแกดำ และประเพณีแห่เทียน

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: จัดกิจกรรมการสอนใช้โซเชียล แต่ถึงอย่างนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยเล่นโซเชียล

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: อยากให้มีกิจกรรมการปล่อยปลา เพื่อให้นักท่องเที่ยวใกล้ชิดกับธรรมชาติมากขึ้น

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: สืบต่อวัฒนธรรมของชุมชนประพณีของชุมชน

สัมภาษณ์ คนที่ 9 ผู้ใหญ่บ้าน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: ในหมู่บ้านมีสะพานไม้แกดำ เป็นสะพานไม้เก่า อายุราว 100 ปี และอ่างเก็บน้ำหนองแกดำ

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: ยังขาดงบประมาณในการซ่อมแซมสะพาน การโปรโมทและการกระจายข่าวสาร

3. ด้านการมีส่วนร่วม: คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและอนุรักษ์สถานที่

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: เป็นสถานที่ถ่ายภาพ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและยังเป็นกิจกรรมในประเพณีต่าง ๆ

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: ชาวบ้านช่วยกันอนุรักษ์สะพานไม้เพื่ออนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวชุมชน

สัมภาษณ์ คนที่ 10 นักพัฒนาชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: ส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและสถานที่ทางภูมิปัญญา

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ทุกคนมีส่วนร่วมในการดูแลการจัดกิจกรรม

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: ควรจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีและอาชีพของคนในชุมชนให้ความรู้กับประเพณีที่จัดขึ้นและให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือจริง

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: อนุรักษ์และเผยแพร่ ประเพณีประจำปีที่จัดดันในชุมชนให้มีมาอย่างต่อเนื่อง สืบทอดต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน และใช้สื่อเป็นตัวกลางในการเผยแพร่กิจกรรมและประเพณีต่างๆ

สัมภาษณ์ คนที่ 11 ผู้ใหญ่บ้าน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: ทางชาวบ้านในชุมชนบ้านมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สืบต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น คือ การผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก และต่อมาได้จัดคณะหมอลำสาวน้อยเพรชบ้านแพงที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: ชาวบ้านในชุมชนบ้านทุกคนได้ร่วมแรงร่วมใจ เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้าน แต่ขาดการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนจึงไม่เกิดการต่อเนื่องในการทำกิจกรรม

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ทุกคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านและช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: หมู่บ้านได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยว แต่ขาดการสนับสนุนนจึงไม่ต่อเนื่อง

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: ได้มีการจัดกิจกรรมผลิตเสื่อกก และแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อฟื้นฟู อนุกรักษ์และสร้างคุณค่าให้กับมรดกทางวัฒนธรรม เพื่อเผยแพร่ให้กับผู้คนและนักท่องเที่ยว

สัมภาษณ์ คนที่ 12 ผู้นำกลุ่มอาชีพสตรี จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น: ชาวบ้านชุมชนบ้านแพงจัดการและบริหารมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ยกตัวอย่างเช่น การผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก เป็นต้น

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน: เนื่องจากการประชาสัมพันธ์อาจจะยังไม่ค่อยได้ผล เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่ไม่เล่นโซเชียล และขาดการสนับสนุนจากทางภาครัฐ จึงจัดทำกิจรรมต่าง ๆ อย่างไม่ต่อเนื่อง

3. ด้านการมีส่วนร่วม: ชาวบ้านที่เป็นผู้สูงอายุที่มีลูกหลานก็จะบอกและสอนต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อจะทำให้หมู่บ้านได้พัฒนามากขึ้น

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้: ได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริม และแนะนวกการประชาสัมพันธ์ทางโซเชียล และส่งเสริมการทำเสื่อกก

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า: จากการที่ชาวบ้านได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่ออนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อเผยแพร่ให้ผู้คนที่สนใจหรือนักท่องเที่ยว

สรุปผลการวิเคราะห์สภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม พบว่า

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น

สภาพทั่วไปหมู่บ้านมีการทอผ้าไหมขาย เช่น ผ้าซิ่นไหม ผ้าซิ่นธรรมดา ทำสาดหรือทอเสื่อ ตำข้าวโป่ง ข้าวเกรียบ ทอใยไหมพรม เพื่อเอาไว้ทำขายและประดับในพิธีหรืองานประเพณีต่าง ๆ ร้านค้าหรืออย่างเช่นร้านอาหารที่อำเภอนาดูน ยกตัวอย่างเช่น ขี่ม้าคาเฟ่ เป็นร้านอาหารสไตล์คาเฟ่ มีกิจกรรมมากมาย เช่น ขี่ม้า ขับ ATV น้ำตก ลานกางเต้นท์ อาหารอร่อย กาแฟ แต่ละชุมชนให้นำของเด่นแต่ละหมู่บ้านมาจัดบูธ และให้ผู้คนมาเยี่ยมชม ซื้อของกันได้ การดำนา เกี่ยวข้าว หรือสานตะกร้าที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น มีสะพานไม้แกดำ อ่างเก็บน้ำหนองแกดำ และประเพณีแห่เทียน หมู่บ้านแพงมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สืบต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น คือ การผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก และต่อมาได้จัดคณะหมอลำสาวน้อยเพรชบ้านแพงที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา สันทนาการ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยว หรือการสร้างอาชีพวิถีพอเพียง

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

ชาวบ้านในชุมชนบ้านทุกคนต้องร่วมแรงร่วมใจ เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้าน มีการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนและงบประมาณ จึงไม่เกิดการต่อเนื่องในการทำกิจกรรม การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การใช้ภาษาและเทคโนโลยีสื่อสารไร้สาย จัดการให้มีการโปรโมทผ่านทางสื่อออนไลน์กระจายสื่อ สื่อโซเชียลต่าง ๆ เพื่อให้คนได้รู้จักมากขึ้น เพื่อที่จะได้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนานโยบายที่สนับสนุนการเรียนรู้และสร้างงานให้แก่ชุมชน

3. ด้านการมีส่วนร่วม

คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำและมีความร่วมมือที่จะพัฒนา การอนุรักษ์สถานที่เพื่อต่อยอดให้ได้เพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านที่เป็นผู้สูงอายุที่มีลูกหลานก็จะบอกและสอนต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อจะทำให้หมู่บ้านได้พัฒนามากขึ้น มีกิจกรรมนักท่องเที่ยวและชาวบ้านมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง มีร้านอาหารหรือสถานบริการพร้อมที่จะรับการบริการ พร้อมที่เอนเตอร์เทนและให้ความสุขแก่นักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่มาร่วม

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

กิจกรรมการรวมตัวการทอผ้า มีการจัดกิจกรรมสาธิตกระบวนการทอผ้า ทอเสื่อ ทำข้าวโป่งข้าวเกรียบ ให้นักท่องเที่ยวได้ดูและลองทำ และหากหมู่บ้านไหนทอผ้าได้นำมารวมกัน เพื่อนำขาย การจัดให้แต่ละตำบลมีการจัดกิจกรรมหรือโชว์จุดเด่นของแต่ละตำบล อย่างเช่น กิจกรรมหลักและประเพณีใหญ่ ๆ คือ บุญบั้งไฟ เสริมกิจกรรมกิจกรรมการใหม่ ๆ เช่น กางเต้นท์ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิตการดำนา หรือแต่ละช่วงฤดู เช่น ฤดูปลูกข้าวก็จะมีการทำกิจกรรม สามารถมาลองปลูกข้าว หลกกล้า กิจกรรมการปล่อยปลา สถานที่ถ่ายภาพ ประเพณีต่าง ๆ อาชีพของคนในชุมชนให้ความรู้กับประเพณีที่จัดขึ้นและให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือจริง หมู่บ้านได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง เพื่อให้นักท่องเที่ยวใกล้ชิดกับธรรมชาติมากขึ้น ปรับให้ทันสมัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีหรือโซเชียล เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้เรื่องโซเชียล

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า

อนุรักษ์การทอเสื่อ ทอผ้า สานตะกร้า สานกระติบข้าว สานแห ทำโคม สะพานไม้ เผยแพร่ของทางชุมชน คือ วงมโหรี กิจกรรมการปลูกข้าว สอนการทำเกษตร การสอนทำของพื้นบ้าการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบล และการสร้างคุณค่าทางด้านประเพณีประจำท้องถิ่น สร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อเผยแพร่ให้ผู้คนที่สนใจหรือนักท่องเที่ยว ประเพณีประจำปีที่จัดดันในชุมชนให้มีมาอย่างต่อเนื่อง สืบทอดต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน และใช้สื่อเป็นตัวกลางในการเผยแพร่กิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

สัมภาษณ์ คนที่ 1 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านบ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ ในชุมชนมีกิจกรรมและมีสิ่งที่ควรอนุรักษ์ให้ส่งไปถึงรุ่นลูกหลาน คือ วงมโหรี ทอเสื่อ ทอผ้า สานกระติบข้าว สานแห ข้าวเกรียบแบบบ้าน ๆ

1.2 จุดด้อย คือ เดิมไม่ค่อยสนใจการสืบต่อในเรื่องพวกนี้

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: ประทับใจมาก อย่างน้อยก็ได้พูดและสื่อออกไปให้เห็นว่าภูมิปัญญา วัฒนธรรมขของที่นี่น่าสนใจ

สัมภาษณ์ คนที่ 2 ตัวแทนพัฒนาชุมชน รับราชการ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ มีสถานที่ประจำที่จะสามารถให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวและชมได้

1.2 จุดด้อย คือ อากาศร้อนและมีความแห้งแล้ง

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: ภูมิใจ เพราะ จะสามารถช่วยกันส่งเสริมและส่งต่อได้

สัมภาษณ์ คนที่ 3 ตัวแทนนักท่องเที่ยว เป็นนักศึกษา จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ ในแต่ละชุมชนมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำสามารถเรียนรู้และนำไปทำเป็นอาชีพได้

1.2 จุดด้อย คือ ยังขาดการโปรโมทผ่านสื่อออนไลน์ เด็กสมัยใหม่ไม่ค่อยสนใจการสืบทอดเรื่องเหล่านี้

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: คนในชุมชนต้อนรับดีมาก พูดจาไพเราะ มีกิจกรรมดี ๆ ให้ร่วมสนุก

สัมภาษณ์ คนที่ 4 ตัวแทนค้าขาย ร้านค้า จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ วัฒนธรรมที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยว หรือผู้เข้ามาชมมีส่วนร่วมและร่วมสนุก

1.2 จุดด้อย คือ บางกิจกรรมต้องใช้งบประมาณ บางทีงบประมาณอาจจะยังไม่พอสำหรับการจัดกิจกรรม

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: ประทับใจ เพราะอาจจะเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถส่งต่อให้คนรู้จักมากขึ้น

สัมภาษณ์ คนที่ 5 ผู้แทนภาครัฐ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ ทุกชุมชนมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป

1.2 จุดด้อย คือ ยังขาดการสนับสนุนหรือบางสถานที่จะต้องปรับปรุง เพราะเก่าหรือรกก็เลยต้องมีการปรับปรุง

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่ : มีกิจกรรมให้ทำเยอะแยะมากมาย

สัมภาษณ์ คนที่ 6 ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบล จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ มีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างรายได้จากธรรมชาติต้องพัฒนาเส้นทางการเดินทางเข้าชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว

1.2 จุดด้อย คือ ไม่มี

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเราเป็นตัวอย่างที่ดีในการพัฒนา เช่น ความระเบียบเรียบร้อยของชุมชน

สัมภาษณ์ คนที่ 7 ตัวแทนนักท่องเที่ยว อาชีพรับราชการ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าประทับใจ

1.2 จุดด้อย คือ แต่ขาดกิจกรรมที่น่าสนใจ และจุดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่ : ประทับใจในการร่วมมือของคนในชุมชน

สัมภาษณ์ คนที่ 8 ตัวแทนประชาชน ชาวบ้านทั่วไป จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ มีวัฒนธรรม ประเพณีการแห่เทียนของชุมชนที่สวยงาม สะพานไม้ 100 ปี ของชุมชน

1.2 จุดด้อย คือ แต่ขาดงบประมาณการซ่อมบำรุงและกิจกรรมต่าง ๆ

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: ประทับใจและภูมิใจที่ได้เป็นชุมชนนำร่อง เพราะสิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนของเราสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และมีคุณค่าต่อสังคม

สัมภาษณ์ คนที่ 9 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ มีสะพานไม้เก่าแก่และมีอ่างเก็บน้ำหนองแกดำ ที่มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่

1.2 จุดด้อย คือ แต่ขาดการกระจายข่าวสารหรือการโปรโมท

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: ภูมิใจได้เป็นชุมชนนำร่อง เพราะแสดงให้เห็นว่าความพยายามและความร่วมมือของทุกคนในชุมชนได้สร้างความเปลี่ยนแปลง

สัมภาษณ์ คนที่ 10 ตัวแทนนักพัฒนาชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เด่นและหลายแห่ง

1.2 จุดด้อย คือ ขาดการประชาสัมพันธ์และรักษาไว้

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: ประทับใจในพลังความร่วมมือของคนในชุมชน เมื่อต้องร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนา

สัมภาษณ์ คนที่ 11 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ มีจุดเด่นการรักษาพัฒนามรดกการทำเสื่อกกมาจากรุ่นสู่รุ่น และช่วงหลังได้มีการจัดคณะหมอลำ ซึ่งได้สร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้าน เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น

1.2 จุดด้อย คือ การตลาดและทำให้คนรุ่นใหม่สนใจ

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่ : ประทับใจและภูมิใจที่ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมและสามัคคีกันในการพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาจนถึงทุกวันนี้

สัมภาษณ์ คนที่ 12 ตัวแทนผู้นำกลุ่มอาชีพสตรี จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

1. ท่านคิดว่าชุมชุนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.1 จุดเด่น คือ การผลิตภัณฑ์จากเสื่อกก เพื่อพัฒนาชุมชน

1.2 จุดด้อย คือ การขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วน

2. ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่: ประทับใจ ในการสามัคคีกันเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน และการสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์

สรุปผลศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

1. จุดเด่น

มีสะพานไม้เก่าแก่ มีอ่างเก็บน้ำหนองแกดำ ที่มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ ประเพณีการแห่เทียนของชุมชนที่สวยงาม วงมโหรี ทอเสื่อ ทอผ้า สานกระติบข้าว สานแห ข้าวเกรียบแบบบ้าน ๆ การรักษาพัฒนามรดกการทำเสื่อกกมาจากรุ่นสู่รุ่น คณะหมอลำ ซึ่งได้สร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้าน เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวมากขึ้นมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างรายได้จากธรรมชาติ ต้องพัฒนาเส้นทางการเดินทางเข้าชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยว หรือผู้เข้ามาชมมีส่วนร่วมและร่วมสนุก ในแต่ละชุมชนมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำสามารถเรียนรู้และนำไปทำเป็นอาชีพได้

2. จุดด้อย

การขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่างๆ และความช่วยเหลือจากทุกภาคส่วนขาดการประชาสัมพันธ์และรักษาไว้ แต่ขาดการกระจายข่าวสารหรือการโปรโมท สื่อออนไลน์ เด็กสมัยใหม่ไม่ค่อยสนใจการสืบทอดเรื่องนี้ การตลาดและทำให้คนรุ่นใหม่สนใจ มีสถานที่ท่องเที่ยวที่เด่นและ

หลายแห่ง แต่ขาดกิจกรรมที่น่าสนใจ และจุดที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และอากาศร้อนและมีความแห้งแล้ง กระทบต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. ความประทับใจ ภูมิใจในความเป็นชุมชน

การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นว่าชุมชนของเราสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลง และมีคุณค่าต่อสังคม ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วม ความระเบียบเรียบร้อยของชุมชน และสามัคคีกันในการพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาจนถึงทุกวันนี้ ประทับใจในพลังความร่วมมือของคนในชุมชน เมื่อต้องร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนา คนในชุมชนต้อนรับดีมาก พูดจาไพเราะ มีกิจกรรมดี ๆ ให้ร่วมสนุก

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

สัมภาษณ์ คนที่ 1 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านบ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: ควรจะมีการโปรโมทในทางสื่อ เพราะปัจจุบันคนเราติดโซเชียล หากโปรโมทจะให้รู้จักมากขึ้น สร้างเพจชุมชน และควรมีกิจกรรมในแต่ละเดือน เผื่อสร้างแรงบันดาลใจ และฝึกฝน

สัมภาษณ์ คนที่ 2 ตัวแทนพัฒนาชุมชน รับราชการ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: ต้องมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว และให้เพิ่มลูกเล่นให้น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น

สัมภาษณ์ คนที่ 3 ตัวแทนนักท่องเที่ยว เป็นนักศึกษา จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: ควรมีการโปรโมทผ่านสื่อและสอนให้ลูกหลานทำสืบทอดต่อไป

สัมภาษณ์ คนที่ 4 ตัวแทนค้าขาย ร้านค้า จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: อยากให้มีงบประมาณมาช่วยสนับสนุน และมีโปรโมทให้คนรู้จักมากขึ้น

สัมภาษณ์ คนที่ 5 ตัวแทนผู้แทนภาครัฐ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: อยากให้ช่วยเหลือเรื่องการสนับสนุนของแต่ละตำบล เพื่อทางตำบลจะได้ขยายไปสู่กับทางชุมชนให้ทั่วถึง

สัมภาษณ์ คนที่ 6 ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบล จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: เน้นการท่องเที่ยวที่ใส่ใจถึงสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะอย่างเหมาะสม และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

สัมภาษณ์ คนที่ 7 ตัวแทนนักท่องเที่ยว อาชีพรับราชการ จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เช่น การออกแบบกิจกรรมหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความยั่งยืนในการดูแลชุมชนร่วมกัน

สัมภาษณ์ คนที่ 8 ตัวแทนประชาชน ชาวบ้านทั่วไป จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: ควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีแลสถานที่ที่เก่าแก่ของหมู่บ้าน เพื่อเป็นมรดกของชุมชนต่อไป

สัมภาษณ์ คนที่ 9 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่นที่พักร้านอาหารและระบบการคมนาคมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม

สัมภาษณ์ คนที่ 10 ตัวแทนนักพัฒนาชุมชน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: ควรให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ปลูกฝังลูกหลานให้อนุรักษ์และพัฒนาต่อไป

สัมภาษณ์ คนที่ 11 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: อยากจะนำมาพัฒนาหมู่บ้านคือ การสนับสนุนจากทุก ๆ ภาคส่วน เพื่อที่จะช่วยผลักดันให้ชุมชนพัฒนา และอนุรักษ์วัฒนธรรมต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

สัมภาษณ์ คนที่ 12 ตัวแทนผู้นำกลุ่มอาชีพสตรี จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน: เสนอการช่วยเหลือและสนับสนุนในเรื่องงบประมาณในการจัดกิจกรรมในชุมชนเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรม

สรุปผล ข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

ควรจะมีการโปรโมทในทางสื่อ เพราะปัจจุบันคนเราติดโซเชียล หากโปรโมทจะให้รู้จักมากขึ้น สร้างเพจชุมชน ควรมีกิจกรรมในแต่ละเดือน เผื่อสร้างแรงบันดาลใจ และฝึกฝน ต้องมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว และให้เพิ่มลูกเล่นให้น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น อยากให้มีงบประมาณมาช่วยสนับสนุนช่วยเหลือเรื่องการสนับสนุนของแต่ละตำบล การสนับสนุนจากทุกๆภาคส่วน เพื่อทางตำบลจะได้ขยายไปสู่กับทางชุมชนให้ทั่วถึง เน้นการท่องเที่ยวที่ใส่ใจถึงสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะอย่างเหมาะสม และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เช่น การออกแบบกิจกรรมหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความยั่งยืนในการดูแลชุมชนร่วมกัน ควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีแลสถานที่ที่เก่าแก่ของหมู่บ้าน เพื่อเป็นมรดกของชุมชนต่อไป ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ร้านอาหารและระบบการคมนาคมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ปลูกฝังลูกหลานให้อนุรักษ์และพัฒนาและสอนให้ลูกหลานทำสืบทอดต่อไป เพื่อที่จะช่วยผลักดันให้ชุมชนพัฒนา และอนุรักษ์วัฒนธรรมต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

บทที่ 5
สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม 2) เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม พื้นที่ในการวิจัย คือ บ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน บ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ และ บ้านแพง หมู่ 1 ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 6 กลุ่ม ๆ ละ 2 คน จำนวน 12 คน คือ กลุ่มที่ 1 ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านนำร่อง กลุ่มที่ 2 ตัวแทนกลุ่มอาชีพหรือร้านจำหน่ายสินค้า กลุ่มที่ 3 ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนำร่อง กลุ่มที่ 4 ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มที่ 5 ตัวแทนหน่วยงานรับผิดชอบหรือสนับสนุนโดยตรง ได้แก่ การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน และประชาสัมพันธ์จังหวัด และกลุ่มที่ 6 ผู้บริโภคที่มาใช้บริการแล้ว ใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการเพื่อจับประเด็นคำสำคัญเพื่อสร้างกลุ่มและประเภทจัดหมวดหมู่รูปแบบ หรือความเชื่อมโยงของข้อมูลในแต่ละกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม พร้อมทั้งสร้างคำอธิบายให้แต่ละหมวดหมู่ได้ และพรรณนาความ โดยผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. สรุป
2. อภิปรายผล
3. ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเท่ากันทุกกลุ่ม ๆ ละ 2 คน ทั้ง 6 กลุ่ม ตัวแทนประชาชนในหมู่บ้านนำร่อง ตัวแทนกลุ่มอาชีพหรือร้านจำหน่ายสินค้า ตัวแทนผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนำร่อง ตัวแทนภาครัฐ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนหน่วยงานรับผิดชอบหรือสนับสนุนโดยตรง ได้แก่ การท่องเที่ยว พัฒนาชุมชน และประชาสัมพันธ์จังหวัดและผู้บริโภคที่มาใช้บริการแล้ว คิดเป็นร้อยละ 16.67 และ 16.66 ส่วนอายุ พบว่า มีอายุมากสุด อายุ 35-49 ปี จำนวน 7 คน

คิดเป็นร้อยละ 58.33 รองลงมา คือ อายุ 20-34 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และอายุ 49 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 ส่วนวุฒิการศึกษาสูงสุด พบว่า สำเร็จปริญญาตรีขึ้นไปมากสุด จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ มัธยมศึกษา จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และประถมศึกษา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และอาชีพ พบว่า ส่วนใหญ่รับอาชีพรับราชการหรือตัวแทนรัฐ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ เกษตรหรือทำนาค้าขายและอาชีพอื่น ๆ เช่น นักศึกษา แม่บ้าน มีจำนวนเท่ากัน คือ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 16.67 และร้อยละ 16.66

5.1.2 สภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า

5.1.2.1 ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น สภาพทั่วไปหมู่บ้านมีการทอผ้าไหมขาย เช่น ผ้าซิ่นไหม ผ้าซิ่นธรรมดา ทำสาดหรือทอเสื่อ ตำข้าวโป่งข้าวเกรียบ ทอใยไหมพรม เพื่อเอาไว้ทำขายและประดับในพิธีหรืองานประเพณีต่าง ๆ ร้านค้าหรืออย่างเช่นร้านอาหารที่อำเภอนาดูน ยกตัวอย่างเช่น ขี่ม้าคาเฟ่ เป็นร้านอาหารสไตล์คาเฟ่ มีกิจกรรมมากมาย เช่น ขี่ม้า ขับ ATV น้ำตก ลานกางเต้นท์ อาหารอร่อย กาแฟ แต่ละชุมชนให้นำของเด่นแต่ละหมู่บ้านมาจัดบูธ และให้ผู้คนมาเยี่ยมชม ซื้อของกันได้ การดำนา เกี่ยวข้าว หรือสานตะกร้าที่สะท้อนเอกลักษณ์ท้องถิ่น มีสะพานไม้แกดำ อ่างเก็บน้ำหนองแกดำ และประเพณีแห่เทียน หมู่บ้านแพงมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สืบต่อมาจากรุ่นสู่รุ่น คือ การผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเสื่อกกและต่อมาได้จัดคณะหมอลำสาวน้อยเพรชบ้านแพงที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา สันทนาการ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยว หรือการสร้างอาชีพ วิถีพอเพียง

5.1.2.2 ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ชาวบ้านในชุมชนบ้านทุกคนต้องร่วมแรงร่วมใจเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้าน มีการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนและงบประมาณ จึงไม่เกิดการต่อเนื่องในการทำกิจกรรม การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การใช้ภาษาและเทคโนโลยีสื่อสารไร้สาย จัดการให้มีการโปรโมทผ่านทางสื่อออนไลน์กระจายสื่อ สื่อโซเชียลต่าง ๆ เพื่อให้คนได้รู้จักมากขึ้น เพื่อที่จะได้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการพัฒนานโยบายที่สนับสนุนการเรียนรู้และสร้างงานให้แก่ชุมชน

5.1.2.3 ด้านการมีส่วนร่วม คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำและมีความร่วมมือที่จะพัฒนาการอนุรักษ์สถานที่ เพื่อต่อยอดให้ได้เพิ่มมากขึ้น ชาวบ้านที่เป็นผู้สูงอายุที่มีลูกหลานก็จะบอกและสอนต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อจะทำให้หมู่บ้านได้พัฒนามากขึ้น มีกิจกรรมนักท่องเที่ยวและชาวบ้านมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง มีร้านอาหารหรือสถานบริการพร้อมที่จะรับการบริการ พร้อมที่เอนเตอร์เทนและให้ความสุขแก่นักท่องเที่ยวหรือบุคคลที่มาร่วม

5.1.2.4 ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมการรวมตัวการทอผ้า มีการจัดกิจกรรมสาธิตกระบวนการทอผ้า ทอเสื่อ ทำข้าวโป่ง ข้าวเกรียบ ให้นักท่องเที่ยวได้ดูและลองทำ และหากหมู่บ้านไหนทอผ้าได้นำมารวมกัน เพื่อนำขาย การจัดให้แต่ละตำบลมีการจัดกิจกรรมหรือโชว์จุดเด่นของแต่ละตำบล อย่างเช่น กิจกรรมหลักและประเพณีใหญ่ๆ คือ บุญบั้งไฟ เสริมกิจกรรมกิจกรรมการใหม่ ๆ เช่น กางเต้นท์ หรือทำกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิตการดำนา หรือแต่ละช่วงฤดู เช่น ฤดูปลูกข้าวก็จะมีการทำกิจกรรม สามารถมาลองปลูกข้าว หลกกล้า กิจกรรมการปล่อยปลา สถานที่ถ่ายภาพ ประเพณีต่าง ๆ อาชีพของคนในชุมชนให้ความรู้กับประเพณีที่จัดขึ้นและให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือจริง หมู่บ้านได้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง เพื่อให้นักท่องเที่ยวใกล้ชิดกับธรรมชาติมากขึ้น ปรับให้ทันสมัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีหรือโซเชียล เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้เรื่องโซเชียล

5.1.2.5 ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า การอนุรักษ์การทอเสื่อ ทอผ้า สานตะกร้า สานกระติบข้าว สานแห ทำโคม สะพานไม้ เผยแพร่ของทางชุมชน คือ วงมโหรี กิจกรรมการปลูกข้าว สอนการทำเกษตร การสอนทำของพื้นบ้าการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบล และการสร้างคุณค่าทางด้านประเพณีประจำท้องถิ่น สร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อเผยแพร่ให้ผู้คนที่สนใจหรือนักท่องเที่ยว ประเพณีประจำปีที่จัดดันในชุมชนให้มีมาอย่างต่อเนื่อง สืบทอดต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน และใช้สื่อเป็นตัวกลางในการเผยแพร่กิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ

5.1.2 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

มีสะพานไม้เก่าแก่ มีอ่างเก็บน้ำหนองแกดำ ที่มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ ประเพณีการแห่เทียนของชุมชนที่สวยงาม วงมโหรี ทอเสื่อ ทอผ้า สานกระติบข้าว สานแห ข้าวเกรียบแบบบ้าน ๆ การรักษาพัฒนามรดกการทำเสื่อกกมาจากรุ่นสู่รุ่น คณะหมอลำ ซึ่งได้สร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้าน เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยวมากขึ้นมีกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างรายได้จากธรรมชาติ ต้องพัฒนาเส้นทางการเดินทางเข้าชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยว หรือผู้เข้ามาชมมีส่วนร่วมและร่วมสนุก ในแต่ละชุมชนมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป กิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำสามารถเรียนรู้และนำไปทำเป็นอาชีพได้ โดยสิ่งที่ประทับใจ ภูมิใจของชุมชน คือ การสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ แสดงให้เห็นว่าชุมชนของเราสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลง และมีคุณค่าต่อสังคม ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วม ความระเบียบเรียบร้อยของชุมชน และสามัคคีกันในการพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมาจนถึงทุกวันนี้ ประทับใจในพลังความร่วมมือของคนในชุมชน เมื่อต้องร่วมแรงร่วมใจในการพัฒนา คนในชุมชนต้อนรับดีมาก พูดจาไพเราะ มีกิจกรรมดี ๆ ให้ร่วมสนุก

5.1.3 ข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

ควรจะมีการโปรโมทในทางสื่อ เพราะปัจจุบันคนเราติดโซเชียล หากโปรโมทจะให้รู้จักมากขึ้น สร้างเพจชุมชน ควรมีกิจกรรมในแต่ละเดือน เผื่อสร้างแรงบันดาลใจ และฝึกฝน ต้องมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว และให้เพิ่มลูกเล่นให้น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น อยากให้มีงบประมาณมาช่วยสนับสนุน ช่วยเหลือเรื่องการสนับสนุนของแต่ละตำบล การสนับสนุนจากทุก ๆ ภาคส่วน เพื่อทางตำบลจะได้ขยายไปสู่กับทางชุมชนให้ทั่วถึง เน้นการท่องเที่ยวที่ใส่ใจถึงสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะอย่างเหมาะสม และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เช่น การออกแบบกิจกรรมหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความยั่งยืนในการดูแลชุมชนร่วมกัน ควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีแลสถานที่ที่เก่าแก่ของหมู่บ้าน เพื่อเป็นมรดกของชุมชนต่อไป ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ร้านอาหารและระบบการคมนาคมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ปลูกฝังลูกหลานให้อนุรักษ์และพัฒนาและสอนให้ลูกหลานทำสืบทอดต่อไป เพื่อที่จะช่วยผลักดันให้ชุมชนพัฒนา และอนุรักษ์วัฒนธรรมต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

5.2 การอภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพทั่วไป ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน ชาวบ้านในชุมชนบ้านทุกคนต้องร่วมแรงร่วมใจ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะสภาพทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านจะแบ่งออก เป็น 2 ส่วน ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นจากอดีตหรือประวัติศาสตร์ เช่น วัด สะพานไม้ ประเพณีการแห่เทียนของชุมชนที่สวยงาม วงมโหรี ทอเสื่อ ทอผ้า สานกระติบข้าว สานแห ข้าวเกรียบ การร้องละเล่นและวิถีชีวิตของประชาชน ส่วนที่ 2 เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการสร้างในยุคปัจจุบัน เช่น ร้านค้า อาหาร เครื่องมือเครื่องใช้ รวมถึงคณะหมอลำที่มีการประยุกต์ให้ทันสมัย ตามสมัยนิยมของสาวน้อยเพชรบ้านแพง เป็นต้น การที่มีโซเชียลเข้ามามีส่วนทำให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง มีโอกาสขยายตัว ตลาดมีความกว้างมากขึ้น ทำให้สังคมทั้งในไทยและต่างประเทศ ได้ค้นหาข้อมูลต่าง ๆ มากขึ้น เพียงแต่ชุมชนจะต้องรู้จักการพัฒนาโลกโซเชียลให้เกิดประโยชน์ เช่น เฟสบุ๊ค ติ๊กต๊อก เพจ อินสตราแกรม และอื่น ๆ มีการออกแบบ มีการพัฒนาที่สอดคล้องกับชุมชน อีกเรื่องที่มีอยู่คือความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสามัคคี การมีส่วนรวมของชุมชนในการพัฒนาอนุรักษ์ชุมชน ฐิตาภา บำรุงศิลป์ (2559) ทำการศึกษา

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธ์ในจังหวัดศรีสะเกษ เห็นว่า ชุมชนมีความต้องการต่อแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในด้านการจัดการ และด้านการเข้าถึงพื้นที่มากที่สุด ในส่วนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาส่วนใหญ่เดินทางมามาเที่ยวส่วนใหญ่เพียงหนึ่งวันในช่วงวันเสาร์อาทิตย์ อีกทั้งยังเดินทางมากับบริษัทนำเที่ยว สิ่งดึงดูดใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวคือมาชมวิถีชีวิตของชนสี่เผ่า และแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอม ส่วนความต้องการของนักท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการด้านการจัดการมากที่สุดและผลการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าประกอบด้วยส่วนหลักคือ องค์ประกอบ, คุณลักษณะ , กระบวนการ และ กิจกรรม

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่าพื้นที่มีศักยภาพที่มีอยู่แล้ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ศักยภาพที่มีในท้องถิ่น เช่น มีสะพานไม้เก่าแก่ มีอ่างเก็บน้ำหนองแกดำ ประเพณีการแห่เทียนของชุมชนที่สวยงาม วงมโหรี ทอเสื่อ ทอผ้าสานกระติบข้าว สานแห ข้าวเกรียบแบบบ้านๆ หมอลำ ที่สามารถรักษาไว้และพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชิงนวัตกรรมของหมู่บ้านนำร่องได้ เพราะเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ของชุมชนและมีพัฒนาการที่เติบโตขึ้นมาตามยุคสมัยของชุมชน สังคม โดยเฉพาะการพัฒนาให้ครบวงจรในการเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวได้ ด้วยเหตุแต่ละชุมชนมีสิ่งดีที่แตกต่างกัน มีแหล่งท่องเที่ยวที่ต่างกัน แต่สามารถนำมาพัฒนาเชื่อมโยงซึ่งกันและกันได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับสิทธิ์ ชูชาติ (2542, น. 3) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจการดำเนินการให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ สถานที่ ท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองตามความต้องการและก่อให้เกิดความพึงพอใจต่อตัวนักท่องเที่ยว ในภาคส่วนส่วนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวจะได้รับกำไรและผลประโยชน์เป็นการตอบแทน พยอม ธรรมบุตร (2549, น. 1-3) ได้แบ่งองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยว โดยสามารถ แบ่งเป็น 5 ประเภท หรือ 5As ดังนี้

1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ได้แก่ การมีระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ เหมาะสม เช่น สนามบิน ระบบคมนาคม ตลอดจนบริการด้านอุตสาหกรรมการขนส่ง เช่น การขนส่ง ทางอากาศ ทางบกและทางน้ำ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปถึงจุดหมาย ปลายทาง (Destination) หรือแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

2. การมีที่พักแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว (Accommodation) ที่ต้องการค้างคืน ได้แก่ ที่พักประเภทต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท เกสต์เฮ้าส์ โฮมสเตย์ เป็นต้น ที่พักแรมประเภทต่าง ๆ จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกในระดับต่าง ๆ กันซึ่งจะทำให้มีราคาและบริการในระดับต่างกัน ได้แก่ ภัตตาคาร สระว่ายน้ำ บาร์ ฟิตเนสเซ็นเตอร์ ซาวน่า ศูนย์กลางธุรกิจและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยว (Attractions) นับเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญสูงสุดของ การเดินทาง เพราะเป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอาจเป็น แหล่งธรรมชาติที่มีความโดดเด่น เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งมีความหลากหลายทาง ชีวภาพของเทือกเขาหิมาลัย หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เช่น ปราสาทพนมรุ้ง ซึ่งแสดงถึงความรุ่งเรืองของอาณาจักรขอม ตลอดจนการท่องเที่ยวชนบทเพื่อสัมผัสวิถีชีวิตชาวบ้าน เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถานยุคเก่าแก่ก่อนประวัติศาสตร์ เช่น วัฒนธรรมบ้านเชียง เป็นต้น

4. กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และกิจกรรมนันทนาการ (Recreational Activities) นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในยุคปัจจุบันเพราะการท่องเที่ยวมิได้หมายเพียงแค่ การเดินทางไปชมโบราณสถาน อนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้นแต่เป็นการที่นักท่องเที่ยว ได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การเดินป่าศึกษาระบบนิเวศเขตเส้นศูนย์สูตรในป่าดิบชื้น การล่อง แก่งในแม่น้ำท้องถิ่น การปีนหน้าผา การดำน้ำ ในรูปแบบ Scuba Diving หรือ Snorketing การพายเรือ แคนในบริเวณป่าชายเลน การตกปลาหมึกในทะเลลึกตลอดจนการร่วมกิจกรรมกับชุมชนเจ้าบ้าน เช่น การดำนา การเกี่ยวข้าว การร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดจะเป็นประสบการณ์ (Experience) ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมดังกล่าวมักก่อให้เกิดการกระจาย รายได้

5. บริการเบ็ดเตล็ดทั้งหมดที่มีให้นักท่องเที่ยว (Ancillary) อาทิ บริการด้านร้านอาหาร โรงพยาบาล ไปรษณีย์ สถานีบริการน้ำมัน ร้านค้า ร้านขายของที่ระลึก บริการสัญญาณอินเตอร์เน็ท ห้องสุขา ฯลฯ ดรรชนี (2549) และ บันลือศักดิ์ (2552) ได้อธิบายไว้ว่า ขีดความสามารถด้านสิ่งอำนวยความสะดวกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกับขีดความสามารถด้านการจัดการ หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่สามารถรองรับได้ เช่น ถนน ที่จอดรถ บ้านพัก เป็นต้นซึ่งปกติจะสามารถขยายขีดความสามารถประเภทนี้เพิ่มมากขึ้นได้ แต่ต้องคำนึงถึงขีดความสามารถด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านนิเวศ ด้านกายภาพ และคุณภาพของประสบการณ์ท่องเที่ยวด้วย

5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.1.1 ควรมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น ผ้าซิ่นไหม ผ้าซิ่นธรรมดา ทำสาดหรือทอเสื่อ ตำข้าวโป่ง ข้าวเกรียบ ทอใยไหมพรมทำเป็นของที่ระลึกขายและประดับในพิธี โดยให้ท่องเที่ยวจังหวัด หรือจังหวัดได้ส่งเสริมงบประมาณหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในระดับจังหวัดและประเทศ

5.3.1.2 ควรพัฒนาสถานที่ร้านค้าหรืออย่างเช่นร้านอาหารที่อำเภอนาดูน ยกตัวอย่าง เช่น ขี่ม้าคาเฟ่ เป็นร้านอาหารสไตล์คาเฟ่ มีกิจกรรมมากมาย เช่น ขี่ม้า ขับ ATV น้ำตก ลานกางเต้นท์ อาหารอร่อย กาแฟ แต่ละชุมชนให้นำของเด่นแต่ละหมู่บ้านมาจัดบูธ ให้ทันสมัย

5.3.1.3 ควรมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน โดยชาวบ้านในชุมชนบ้านทุกคนต้องร่วมแรง ร่วมใจ เพื่อพัฒนาและอนุรักษ์วัฒนธรรมของหมู่บ้าน มีการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนและงบประมาณ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การใช้ภาษาและเทคโนโลยีสื่อสารไร้สาย จัดการให้มีการโปรโมท ผ่านทางสื่อออนไลน์กระจายสื่อ สื่อโซเชียลต่าง ๆ

5.3.1.4 มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยการถ่ายทอดจากรุ่นไปสู่รุ่น เช่น ตั้งศูนย์การเรียนรู้ขึ้น มีโครงการหรือกิจกรรมถ่ายทอดที่เป็นระบบและเชื่อมโยงระหว่างการเป็นวัฒนธรรม ต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการรวมตัวการทอผ้า มีการจัดกิจกรรมสาธิตกระบวนการทอผ้า ทอเสื่อ ทำข้าวโป่ง ข้าวเกรียบ ให้นักท่องเที่ยวได้ดูและลองทำ และหากหมู่บ้านไหนทอผ้าได้นำมารวมกัน เพื่อนำขาย การจัดให้แต่ละตำบลมีการจัดกิจกรรมหรือโชว์จุดเด่นของแต่ละตำบล อย่างเช่น กิจกรรมหลักและ ประเพณีใหญ่ ๆ คือ บุญบั้งไฟ เสริมกิจกรรมกิจกรรมการใหม่ๆ เช่น กางเต้นท์ หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยว เช่น วิถีชีวิตการดำนา หรือแต่ละช่วงฤดู เช่น ฤดูปลูกข้าวก็จะมีการทำ กิจกรรม สามารถมาลองปลูกข้าว หลกกล้า กิจกรรมการปล่อยปลา สถานที่ถ่ายภาพ ประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น

5.3.1.5 มีการส่งเสริมสนับสนุนด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า การอนุรักษ์การทอเสื่อ ทอผ้า สานตะกร้า สานกระติบข้าว สานแห ทำโคม สะพานไม้ เผยแพร่ของ ทางชุมชน คือ วงมโหรี กิจกรรมการปลูกข้าว สอนการทำเกษตร การสอนทำของพื้นบ้าการจัดกิจกรรม วัฒนธรรมดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบล และการสร้างคุณค่าทางด้านประเพณีประจำท้องถิ่น สร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ เพื่อเผยแพร่ให้ผู้คนที่สนใจหรือนักท่องเที่ยว ประเพณีประจำปีที่จัดดันใน ชุมชนให้มีมาอย่างต่อเนื่อง สืบทอดต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน และใช้สื่อเป็นตัวกลางในการเผยแพร่ กิจกรรมและประเพณีต่าง ๆ

5.3.1.6 มีการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัด มหาสารคามในทุก ๆ ด้าน เช่น การพัฒนาคนในชุมชนให้สามารถคิด ทำและรังสรรค์ในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นให้เป็นแหล่งท่องเทียว เป็นอาชีพ เป็นสินค้า ได้ ศักยภาพ ในการหาเครือข่าย หางบประมาณและรักษาสิ่งที่มีอยู่ให้อยู่กับท่องถิ่นอย่างสมดุล เช่น สะพานไม้ เก่าแก่ มีอ่างเก็บน้ำหนองแกดำ ที่มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ ประเพณีการแห่เทียนของชุมชนที่สวยงาม วงมโหรี ทอเสื่อ ทอผ้า สานกระติบข้าว สานแห ข้าวเกรียบ เป็นต้น

5.3.1.7 ควรจะมีการโปรโมทในทางสื่อ เพราะปัจจุบันคนเราติดโซเชียล หากโปรโมทจะ ให้รู้จักมากขึ้น เช่น การสร้างเพจชุมชน เฟสบุ๊ค เป็นต้น

5.3.1.8 ควรมีกิจกรรมในแต่ละเดือน เผื่อสร้างแรงบันดาลใจ และฝึกฝน ต้องมีการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว และให้เพิ่มลูกเล่นให้น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น เช่น

5.3.1.9 มีการทำการท่องเที่ยวที่ใส่ใจถึงสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะอย่างเหมาะสม และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

5.3.1.10 ควรส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เช่น การออกแบบกิจกรรมหรือการอนุรักษ์วัฒนธรรม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและความยั่งยืนในการดูแลชุมชนร่วมกัน

5.3.1.11 ควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ร้านอาหารและระบบการคมนาคมให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม เช่น จุดขายสินค้าที่ทันสมัย สามารถสั่งออนไลน์ได้ เป็นต้น

5.3.1.12 มีการสร้างระบบและการปลูกฝังลูกหลานให้อนุรักษ์และพัฒนาและสอนให้ลูกหลานทำสืบทอดต่อไป เพื่อที่จะช่วยผลักดันให้ชุมชนพัฒนา และอนุรักษ์วัฒนธรรมต่อไปจนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน เช่น โครงการฝึกอบรมถ่ายทอดความรู้ การทำหลักสูตรเรียนรู้ชุมชนไว้ในโรงเรียน 12 ชั่วโมง เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการวิจัยเชิงลึกในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่เพื่อบ่งชี้และวางสถาปัตยกรรมในการพัฒนาให้ครบวงจร

5.3.2.2 ควรมีการวิจัยการสื่อสารการตลาดของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดมหาสารคาม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กัญญารัตน์ โพธิ์ศรี. (2564). *การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านหาดส้มแป้น จังหวัดระนอง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2555). *แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.

กาญจนา สมมิตร และคณะ. (2561). ปัจจัยความสำเร็จและความยั่งยืนของธุรกิจเพื่อ สังคมในการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทย. *วารสารสุทธิปริทัศน์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.* 32 (103), 81-94.

การท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559.* กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ.

การท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). *รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว ฉบับที่ 1.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2557). กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหาดส้มแป้น จังหวัดระนอง. สืบคืนจาก https://trtaward.com/best-creative-ecperience/bann-hat-sompaen-ranong/.

กุลวรา สุวรรณพิมล.(2548). *หลักการมัคคุเทศก์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว.

เกษฎาวัลย์ ตันริยงค์ และคณะ. (2558). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ไทลื้อ) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่.* รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กรมการท่องเที่ยว. (2559). *คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2549). *มาตรฐานการส่งเสริมการท่องเที่ยว.* กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2555). *แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.* กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการจัดการธุรกิจระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2557). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2552). รูปแบบและการสื่อความหมายทางวัฒนธรรมของหนังบักตื้อต่อสังคมในชนบทอีสานตอนล่าง อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร และอำนาจเจริญ. *วารสารมนุษยศาสตร์,* 5(1).

ณัฏฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ,* 13(2), 25-46.

ดำเกิง โถทอง และคณะ. (2550). *เส้นทางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมในประเทศไทย กัมพูชา ลาว.* รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทิพวรรณ พุ่มมณี. (2554). *การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นรินทร์ สังข์รักษา, สมบูรณ์ ยืนยงสุวรรร และณัฐธยาน์ ตั้งถาวรสกุล. (2560). การพัฒนาเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “เมืองโอ่ง ดินสุกและตุ๊กตา” เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและเชื่อมโยงสินค้า OTOP และสนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองแห่งศิลปะและการพักผ่อนของจังหวัดราชบุรี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University.* 10(2),2127-2142.

นิศา ชัชกุล. (2557). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2560). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.

บุณยสฤษฎ์ อเนกสุข. (2558). *ยล เยี่ยม เยือน เหย้า: แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.* พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปาริฉัตร ศรีหะรัญ. (2561). การท่องเที่ยวโดยชุมชน: ทางเลือกใหม่สู่ความยั่งยืน Community Tourism: A New Alternative to Sustainability. *Dusit Thani College Journal*. 12 (3). September - December 2018.

ปุณยวีร์ วิเศษสุนทรสกุล. (2563). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครราชสีมา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

พยอม ธรรมบุตร. (2549). *เอกสารประกอบการเรียนการสอนเรื่องหลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์.* กรุงเทพมหานคร: สถาบันการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *การพัฒนาที่ยั่งยืน* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พิศมัย จัตุรัตน์. (2565). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน.* กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

ภัคณิษา อภิศุภกรกุล และกุลกันยา ศรีสุข. (2550). *การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับเทศกาลท่องเที่ยวประจำปี ในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้.* รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสนับสนุนการวิจัย.

ภัทราพร จันตะนี. (2554). *การจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเห็ดตับเต่า ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

รสิกา อังกูร, การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น, *วารสารการวิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,* 19 (1) 2549, น.80.

รัชฎาภรณ์ ทองแป้น. (2562). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ จังหวัดลำปาง. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง,* 7(2), 46-57.

รัตติยา พรมกัลป์ และคณะ. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุรินทร์.* 21(1), 13-28.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2549). *การท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

วรพงศ์ ผูกภู่, และวราภรณ์ ดวงแสง. (2561). *รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมบ้านลวงเหนือ หมู่ที่ 4 ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์,* 19(2), 136-145.

วรพงศ์ ผูกภู่, และวราภรณ์ ดวงแสง. (2563). *รูปแบบการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาพื้นที่ต้นแบบชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.* รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

วีระพล ทองมา. (2554). *ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม้ริม จังหวัดเชียงใหม่.* เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

วีระพล ทองมา. (2561). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้.* สืบค้นจาก http://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc.

วีรญา พรมประสิทธิ์. (2562). *ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาบ้านนาต้นจั่น ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วรรณา วงษ์วานิช. (2546). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรณา ศิลปอาชา. (2545). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยว หน่วยที่ 1. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการจัดทรัพยากรการท่องเที่ยว, 26-29.* นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิลาสวงศ์ พงษบุตร และวุฒิชัย มูลศิลป์. (2551). *สังคมและวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธา.

ศรัญยา วรากุลวิทย์. (2547). *ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เฟื่องฟ้าพริ้นติ้ง.

ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2562). *ท่องเที่ยวโดยชุมชน วิถีสู่ความยั่งยืน.* สืบค้นจาก http://www.gsbresearch.or.th

สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2558). *ชุมชนท่องเที่ยว.* สืบค้นจาก http://www.cbt-i.or.th

สุจิตราภา พันธ์วิไล, และธีรเทพ ชนไมตรี. (2550). *ศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัดเชียงราย.* เชียงราย: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

สินธุ์ สโรบล. (2546). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน : แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.* รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สำนักงานภาค) เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนา. (2557). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์.* เชียงใหม่: มิ่งเมืองนวรัตน์.

สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม. (2564). สถิติการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม: สำนักงานสถิติจังหวัดมหาสารคาม.

อรทัย มูลคำ. (2562). *แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดนครพนม.* วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

อรรถพงศ์ ศรีตะลาลัย. (2562). *แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามความเชื่อเส้นทางตามรอยพญานาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุดรธานี – จังหวัดหนองคาย – จังหวัดบึงกาฬ - จังหวัดนครพนม)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

อุดม เชยกียวงศ์ และคณะ. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว.

องค์การบริหารและพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2559). เกณฑ์มาตรฐานการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์.

Adhikary, M. (1995). *Management of ecotourism.* Bangkok: Srinakarinwirot University.

Ashworth, Pat M. (1995). The critically ill patient. In Alexander, M.F., Fawcett, I.N., & Runciman, P.J. (Eds.) *Nursing practice : Hospital and home the adult.* Edinburgh : Churchill Livingstone.

Dickman, C.R. (1996). *Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna.* Australian Nature Conservation Agency, Canberra.

Goeldner, C. and Ritchie, J. (2006). Tourism: principles, practices, philosophies (Vol. 10). Hoboken: Wiley.

MacCannell, D. (1999). *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class.* Berleley; CA: University of California Press.

Mcintosh, R.W.; Goeldner, C.R.; and Ritchi, Jr.B.. (1995). *Tourism: Principle, Practices, and Philosophies.* New York: John Wiley and Sons.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ

แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น แบ่งออกเป็น 4 ตอน

ตอนที่ 1 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 3 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

ตอนที่ 4 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์

(นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ)

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้สัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย √ ลงใน ( ) หรือกรอกข้อความลงใยช่องว่าง

วันที่สัมภาษณ์.....เวลา.....

สถานที่.....

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล.....
2. อายุ.....ปี
3. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

4. วุฒิการศึกษาสูงสุด

( ) ปริญญาตรี ( ) ปริญญาโท ( ) ปริญญาเอก

( ) อื่นๆ โปรดระบุ.....

5. อาชีพ.....

ตอนที่ 2 สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

ท่านคิดว่าในชุมชนแห่งนี้มีองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชนให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมครบถ้วนหรือไม่

1. ด้านการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและทรัพยากรในท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

2. ด้านการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

.....

.....

.....

.....

3. ด้านการมีส่วนร่วม

.....

.....

.....

.....

4. ด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

.....

.....

.....

.....

5. ด้านการอนุรักษ์ ฟื้นฟู เผยแพร่ และการสร้างคุณค่า

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 สัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่องจังหวัดมหาสารคาม

ท่านคิดว่าชุมชนแห่งนี้มีจุดเด่น จุดด้อย อย่างไรบ้างในการที่พัฒนาเป็นชุมชนนำร่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

.....

ท่านประทับใจ ภูมิใจ ในความเป็นชุมชนนำร่องหรือไม่

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 สัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม

ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรที่จะทำให้การพัฒนาการชุมชนสามารถรองรับจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ อว ๐๖๑๙.๑๖(๑).๐๒/ว ๒๐๗

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้ใหญ่บ้าน บ้านดงน้อย หมู่ 4 ตำบลพระธาตุ อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม

ด้วย **นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ** รหัสประจำตัวนักศึกษา **๖๕๘๒๖๒๐๘๐๓๐๔** นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ **เรื่อง "การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม"** เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาคร คัยนันทน์)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ อว ๐๖๑๙.๑๖(๑).๐๒/ว ๒๐๗

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้ใหญ่บ้านหัวขัว หมู่ 4 ตำบลแกดำ อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม

ด้วย **นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ** รหัสประจำตัวนักศึกษา **๖๕๘๒๖๒๐๘๐๓๐๔** นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ **เรื่อง "การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม"** เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาคร คัยนันทน์)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ อว ๐๖๑๙.๑๖(๑).๐๒/ว ๒๐๗

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน ผู้ใหญ่บ้านแพง หมู่ 1 ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ด้วย **นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ** รหัสประจำตัวนักศึกษา **๖๕๘๒๖๒๐๘๐๓๐๔** นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **"การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม"** เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยบรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาคร คัยนันทน์)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ อว ๐๖๑๙.๑๖(๑).๐๒/ว ๒๐๗

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน นายสุรพงศ์ เผิ่งจันดา

ด้วย **นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ** รหัสประจำตัวนักศึกษา **๖๕๘๒๖๒๐๘๐๓๐๔** นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **"การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม"** เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาคร คัยนันทน์)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ อว ๐๖๑๙.๑๖(๑).๐๒/ว ๒๐๗

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน นายนิวัฒน์ คำเรืองศรี

ด้วย **นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ** รหัสประจำตัวนักศึกษา **๖๕๘๒๖๒๐๘๐๓๐๔** นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **"การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม"** เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาคร คัยนันทน์)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ อว ๐๖๑๙.๑๖(๑).๐๒/ว ๒๐๗

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน นายสุทิน ปิดตาทะเนา

ด้วย **นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ** รหัสประจำตัวนักศึกษา **๖๕๘๒๖๒๐๘๐๓๐๔** นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **"การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม"** เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาคร คัยนันทน์)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

ที่ อว ๐๖๑๙.๑๖(๑).๐๒/ว ๒๐๗

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๔๐๐๐

๒๙ มกราคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน .....

ด้วย **นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ** รหัสประจำตัวนักศึกษา **๖๕๘๒๖๒๐๘๐๓๐๔** นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **"การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม"** เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาคร คัยนันทน์)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
โทรศัพท์ ๐-๔๓๗๒-๒๑๑๘ ต่อ ๗๓๑

การเผยแพร่ผลงานวิจัย

ดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ, สิทธิพรร์ สุนทร และสมเกียรติ เกียรติเจริญ. (2568). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมู่บ้านนำร่อง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารสถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการดอกเตอร์เคน*

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวดวงกมล ดำรงวงศ์เจริญ
วัน เดือน ปีเกิด	27 มีนาคม พ.ศ. 2541
ตำแหน่งปัจจุบัน	ธุรกิจส่วนตัว
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2564	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการโรงแรม คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2568	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม